**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ**
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**
**ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**
**SİYASİ TARİH BİLİM DALI**

# YUNANİSTAN'DA 2008 KRİZİNİN SİYASAL SONUÇLARI

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Aysel OKTEN**

**KOCAELİ 2018**

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ**
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**
**ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI**
**SİYASİ TARİH BİLİM DALI**

# YUNANİSTAN'DA 2008 KRİZİNİN SİYASAL SONUÇLARI

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Aysel OKTEN**

**Danışman: Doç. Dr. Caner SANCAKTAR**

**KOCAELİ 2018**

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
SİYASİ TARİH BİLİM DALI

# YUNANİSTAN'DA 2008 KRİZİNİN SİYASAL SONUÇLARI

## YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tezi Hazırlayan: Aysel OKTEN**

**Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No:** 20.06.2018 / 16

**Jüri Başkanı: Doç. Dr. Caner SANCAKTAR**

**Jüri Üyesi: Dr. Öğretim Üyesi Arda ERCAN**

**Jüri Üyesi: Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Mert SUNAR**

**KOCAELİ 2018**

**İÇİNDEKİLER**

**İÇİNDEKİLER…….…….....I**

**ÖZET……..…….....III**

**ABSTACT…….……...…….....IV**

**SİMGE VE KISALTMALAR …….…….....V**

**GİRİŞ…….…….....1**

**BİRİNCİ BÖLÜM**

**2008 EKONOMİ KRİZİ**

**1.1.KRİZİN YAPISAL NEDENLERİ VE ÖZELLİKLERİ.....4**

**1.2. ABD'DE 2008 EKONOMİ KRİZİ……..…….…....…...6**

**1.3. AVRUPA'DA 2008 EKONOMİ KRİZİ.....14**

**İKİNCİ BÖLÜM**

**YUNANİSTAN'DA 2008 EKONOMİ KRİZİ**

**2.1. YUNAN EKONOMİSİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ……..…….24**

**2.2. YUNANİSTAN'DA 2008 KRİZİNİN YAPISAL NEDENLERİ VE ÖZELLİKLERİ…….…….....31**

**2.3. YUNANİSTAN'DA 2008 KRİZİNİN EKONOMİK SONUÇLARI .....35**

**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**

**YUNANİSTAN'DA 2008 EKONOMİ KRİZİNİN SİYASAL SONUÇLARI: SOLUN YÜKSELİŞİ**

**3.1. YUNANİSTAN'DA SOL DÜŞÜNCE VE GELENEK.....47**

**3.2. SYNTAGMA DİRENİŞİ…….....…….....54**

**3.3. MERKEZ SAĞ VE MERKEZ SOLUN ZAYIFLAMASI.....59**

**3.4. SYRİZA'NIN KURULUŞU VE İKTİDARA GELİŞİ…….....71**

**3.5. SYRİZA İKTİDARI DÖNEMİNDE KEMER SIKMA POLİTİKALARI .77**

**3.6. EKONOMİK KRİZ KARŞISINDA YUNANİSTAN KOMÜNİST PARTİSİ'NİN TUTUMU ….……..……..…….…..84**

**3.7. EKONOMİK KRİZ KARŞISINDA SENDİKALARIN TUTUMU…….....88**

**SONUÇ …….....95**

**KAYNAKÇA.....100**

**ÖZGEÇMİŞ …….....……107**

**ÖZET**

Bu çalışmanın amacı, ABD'de başlayan 2008 Ekonomi Krizi'nin Yunanistan'da yarattığı siyasal sonuçları inceleyip açıklamaktır. Çalışmanın temel tezi, 2008 Ekonomi Krizi sonucunda Yunanistan'da sol siyasetin ve SYRIZA'nın gelişip güçlendiğini ileri sürmektedir. Tezin birinci bölümünde ABD ve Avrupa'da 2008 Ekonomi Krizi'nin nedenleri ve sonuçları incelenmiştir. İkinci bölümde Yunan ekonomisinin yapısal özellikleri ile Yunanistan'da 2008 Krizi'nin ekonomik nedenleri ve sonuçları analiz edilmiştir. Üçüncü bölüm tezin ana bölümünü oluşturmaktadır. Üçüncü bölümde sırasıyla Yunanistan'da sol düşüncenin ve geleneğin kısa tarihi, Syntagma Direnişi, 2008 Ekonomi Krizi sonucunda Yunanistan'da merkez sağ ile merkez solun zayıflaması, SYRİZA'nın yükselişi ve SYRİZA iktidarının uyguladığı ekonomi politikalar, ekonomik kriz karşısında Yunanistan Komünist Partisi ile sendikaların tutumları/politikaları incelenip açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Yunanistan, 2008 Ekonomik Krizi, SYRİZA, sol siyaset

**ABSTRACT**

The aim of this study is to examine and explain the political consequences of the 2008 economic crisis in Greece, which started in the USA. The main thesis of the study argues that left politics and Syriza developed and strengthened in Greece as a result of the 2008 economic crisis. The first part of the thesis examined the causes and consequences of the 2008 economic crisis in the USA and Europe. The second part analyzed the structural features of the Greek economy and the economic causes and consequences of the 2008 crisis in Greece. The third chapter is the major part of the thesis. In the third chapter of the thesis, the short history of the left thought and left political tradition in Greece, the Syntagma Resistance, weakening of the central right and the central left in Greece as a result of the 2008 economic crisis, the rise of SYRIZA and the economic policies implemented by the SYRIZA government, the attitudes and policies of the Greek Communist Party and the Unions in the face of the economic crisis are explained respectively.

Keywords: Greece, 2008 Economic Crisis, SYRIZA, left politics.

## SİMGE VE KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ABGS: Avrupa Birliği Genel Sekreterliği

ADEDY: Kamu Sektörü İşçileri Ulusal Konfederasyonu

AET: Avrupa Ekonomik Topluluğu

AMB: Avrupa Merkez Bankası

ANEL: Bağımsız Helenler

ANTARSYA: İktidarın Devrilmesi Yolunda Anti-Kapitalist Sol İşbirliği

AIG: American International Group

ATM: Atina Ticaret Müşavirliği

EAAK: Birleşik Bağımsız Sol Hareket

EAM: Ulusal Kurtuluş Cephesi

EAS: Alternatif Sol Koalisyon

EFSF: Avrupa Finansal İstikrar Fonu

EFSM: Avrupa Finansal İstikrar Mekanizması

ELAS: Halkın Ulusal Kurtuluş Ordusu

ENANTIA: Birleşik Anti-Kapitalist Sol

EPB: Ekonomik ve Parasal Birlik

ESM: Avrupa İstikrar Mekanizması

FED: Federal Rezerv Sistemi, ABD Merkez Bankası

FIAT: Torino İtalyan Otomotiv Fabrikası/ Fabbrica Italiana Automobili Torino

GSYH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

GSEE: Yunan İşçileri Genel Konfederasyonu

ICEM: Yunanistan Petro Kimya İşçileri Federasyonu

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

IMF: Uluslar arası Para Fonu

KDV: Katma Değer Vergisi

KKE: Yunanistan Komünist Partisi

LAE: Halkın Birliği Partisi

MERA: Radikal Sol Cephe

NAR: Yeni Sol Hareket

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü

ÖTV: Özel Tüketim Vergisi

PAME: Yunanistan Mücadeleci İşçiler Sendikası

PASOK: Panhelenik Sosyalist Hareket

PIIGS: Portekiz, İspanya, İtalya, Yunanistan, İspanya

SETA: Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı

SYNASPİSMOS: Solun, toplumsal Hareketlerin ve Ekolojin Birliği Partisi

SYRİZA: Radikal Sol Koalisyon

Troyka(Troika): Avrupa Birliği, Uluslar arası Para Fonu (IMF), Avrupa Merkez Bankası.

US: United State/ Birleşik Devlet

YD: Yeni Demokrasi

## GİRİŞ

Bu çalışma, Yunanistan özelinde ekonomik krizin siyasete yansımasının doğrudan etkilerini incelemek, hala sürmekte olan krizin Yunanistan için nasıl bir dönüşüme sebebiyet verdiğini ortaya koymak için tasarlanmıştır. Bu konuyu seçmiş olmakta ki esas neden ise; ekonomik ilişkiler toplumların nasıl yaşadığını, hangi koşullarda yaşamlarını sürdürdüğünü belirlemektedir. Kapitalist toplumlarda belirleyici olan ise sermayeyi elinde tutan güçlerin halklar için nasıl bir düzen inşa etmek istediği ile alakalıdır. Bu çalışmanın kapsamı 2008 Krizi'nin Dünya'da ortaya çıkardığı etkinin Yunanistan'da nasıl karşılık bulduğunu ve Yunanistan'da ekonomik krizin ortaya çıkışından itibaren halkın yarattığı itirazı gösterebilmektir. Bu itiraz, hükümeti değiştirmiştir. Krizin yüküne karşılık Yunan halkı daha iyi bir yaşam talebinde bulunmuştur.

Amaç, toplam çalışmanın esasında krizler, etkiledikleri ülkeler ve ortaya çıkan sonuçlar itibariyle halkların krizin faturasını çekmek istemediklerine dair olan karşı çıkışlarını Yunanistan özelinde ortaya koymaktır. Kapitalizm koşullarında yaşanan krizler günümüz dünyası için olası kabul edilmektedir. Belli periyotlar halinde yaşanan hem ulusal hem de küresel krizler, krizlerin yaşandığı coğrafyalardaki insanların hayatlarının tümünü doğrudan etkilemektedir. ABD'de yaşanan küresel kriz dünyada yarattığı etki açısından 1929 Ekonomik Buhranı'ndan sonra yaşanılan ciddi krizlerden birisi olmuştur. Bu krizin de yine ilki gibi dünya halklarının hayatında geri dönülmez durumlara sebebiyet verdiği çalışmanın ana konusu itibariyle de anlaşılabilmektedir.

ABD'de başlayan kriz önce ülke içerisinde bir döngü yaratarak, ABD'lilerin her geçen gün daha büyük bir borç batağının içerisine sürüklenmesine sebep olmuştur. İnsanlara mülk sahibi olmak için bir kurtuluş olarak vaat edilen Mortgage, süreç ilerlediğinde insanları bir mülke sahip olma hayalinden ödeyemedikleri borçlar yüzünden yarınlarını sürdüremeyecek insanlara dönüştürmüştür. Kriz, ABD'de kısa süre içerisinde binlerce insanın işsiz kalmasına, yüzlerce şirketin batmasına sebep olmuştur. Emlak piyasasının kontrolsüz bir biçimde günden güne genişlediği ve kredilendirme koşullarının esnekleştiği ABD'de krizin bu denli büyümesini tahmin edemeyen kesimler, krizin faturasını halka tasarruf politikalarıyla çıkarmıştır. 2011 yılında ABD'de yürütülen tasarruf politikalarına karşı Wall-Street eylemleri ile

ABD'de yaşayan insanlar sokağa çıkarak itiraz etmişlerdir. Kapitalizm ülkedeki büyümenin eşitsiz paylaşımını doğasında taşımaktadır. Piketty, ABD içerisinde en zengin yüzde 1'lik kesimin milli gelir içerisindeki toplam büyümenin yüzde 60'ına sahip olduğunu dile getirmektedir.

Avrupa ülkelerine yayıldığında başta kamu borçlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu ülkeleri etkilerken sonrasında bir biçimde etkileri ile tüm Avrupa'yı kapsayan küresel kriz başlı başına iktisadi olarak Avrupa'nın yapısal sıkıntılarının bir tezahürü de olmaktadır. Avrupa içerisinde krizden en çok etkilenen ülke Yunanistan'dır. Söz konusu olan bu çalışmada kapsam olarak ilk bölümde ABD'de yaşanan kriz ele alınmış olsa da konunun özü itibariyle Yunanistan ekonomik krizi ve özellikle kriz sonrasında Yunanistan'daki siyaset ele alınmıştır. Kamu borç stoğunda Avrupa içerisinde üst sıralarda yer alan İrlanda, İspanya, Portekiz gibi ülkeler krizden en çok etkilenen ülkeler olmuş ve Yunanistan gibi İspanya'da da itirazlar halkın sokağa dökülmesine sebep olmuştur. Krizin etkilerinin toplumsal yaşamda hissedilmeye başlanması itibariyle bu ülkeler AB'den yardım istemiş ve IMF'den çeşitli rakamlarda borçlar almıştır.

Yunanistan'da ise bu süreç sancılı bir başlangıcın, hala sonuçlanmayan bir sürece evrilmesi ile gerçekleşmiştir. Yunanistan, ekonomik olarak diğer Avrupa ülkelerine göre sanayisi daha az gelişmiş bir ülkedir. Kamu harcamaları ve yolsuzluklarla kötü bir imajı olan ülke, AB fonlarından ulaşım, altyapı gibi temel konularda yararlanmış Maastricht kriterlerini sağlamasa da AB içerisindeki yerini korumuştur. Kriz ile birlikte gerçek enflasyon rakamlarının ortaya çıkması Yunanistan'da yapısal sorunlarının yakıcılığını da ortaya koymuştur. Krizin başlamasıyla birlikte işsizlikte ciddi artışlar meydana gelmiştir. Ekonominin giderek kötüleşmesi Troyka'nın kurtarma paketlerine karşı Yunanistan'dan istediği kemer sıkma tedbirleri Yunan halkının hayatını doğrudan etkiler bir durumdaydı. Sosyal güvenlik haklarında kısıntılara gidilmesi, emeklilikte yaş artırımı, ücret kesintileri, işsizliğin büyümesi, çalışma koşullarında esnekleşmenin arttığı, vergi alımının adaletsizliği gibi koşullarda Yunan halkı itiraz etmenin gerekliliğine karar vermiştir. İtirazların gün geçtikçe yükselmesi, Yunan halkının kademeli olarak şartlarının kötüleşmesiyle ilgisi vardır. Kabul edilen her tedbir ile yaşamlarının daha kötü bir çıkmaza sürüklendiğini düşünen Yunan halkı sokağa çıkarak, grev yaparak hak talep

etmeyi bir seçenek olarak görüyor ve muhattap alınmayı bekliyordu. İktidarların kötü yönetiminden dolayı krizin bu denli içine düşmüş olan bir ülkede krizin yükünü halkın çekmemesi gerektiğini yaptıkları bütün protesto eylemlerinde ortaya koymuşlardır.

SYRIZA iktidara geldiğinde büyük bir umutla Yunanistan halkını hak etmedikleri bu koşullardan çıkaracağını ve Troyka'nın dayattıklarını kabul etmeyeceğini dile getirmiştir. Fakat iktidara geldikten sonra bir itirazın desteğiyle kazandığı parlamentoda halkın kabul etmek istemediği koşulları kabul etmiştir. Şimdiler de ise Yunanistan'da sadece Troyka'ya dair değil aynı zamanda SYRIZA'ya dair de itirazlar kuvvetlenmiştir. Tezin ana konusu olan Yunanistan'da ekonomik krizi ile birlikte SYRIZA'nın iktidara geliş dönemi olmakla birlikte 2008 Ekonomik Krizinin kökeni olan ABD'de kriz nasıl başladı, Avrupa ülkelerinde krizin gelişimi ve Yunanistan ekonomisinde nasıl bir yol açtığını anlatmak bir gereklilik haline gelmiştir. Yunanistan'da kriz ile birlikte ekonomik gelişmeler halkın ana gündemi oluştururken gözümüzü biraz Yunanistan siyasi tarihine çevirerek merkez sağ ve sol partilerin ülkede nasıl bir yol çizdiği de anlatılmıştır. Yunanistan'da sol düşünce ve gelenek zorlu yollardan geçmiş olsa da Batı'da Marksizm'in yükselmesi ve 68 Hareketi'nin Yunanistan'a yansımaları sol siyasetin Yunanistan'da görünür olmasına sebep olmuştur. Ekonomik krizin etkileri ve SYRIZA'nın iktidara gelişi tüm yönleriyle ele alınmış, krizin belirlediği koşullarda siyasetin nasıl bir yöne evrildiği ortaya koyulmuştur. SYRIZA'nın iktidara gelmesi ile krizin yüküne dair halkın sürdürdüğü tartışmalar devam etmiş, SYRIZA'nın tutumu ve siyaset anlayışı sokakta yeni tartışmaların ve itirazların yaşanmasına sebep olmuştur. SYRIZA'nın bu politikaları karşısında hem diğer siyasi odaklardan hem de krizin yükünü çekmek istemeyen sendikalardan grev çağrıları yükselmiş ve kemer sıkma politikalarına karşı hayat durdurulmuştur. Yöntem olarak konu ile ilgili kaynak taraması ve incelemeleri yapılmıştır. Güncel veriler için internet kaynaklarından faydalanılmıştır. Çalışmanın tümünde akademik kaynaklardan yararlanma esasında amaç edinilen, çalışmayı okuyan, ilgilenen kişilerin Yunanistan'ın 10 yıla yakın bir süredir içinde bulunduğu duruma dair neden ve nasılını okuyabilmek ve bunun arka planını anlayabilmesinde yardımcı olabilmektir.

# BİRİNCİ BÖLÜM

# 2008 KÜRESEL KRİZİ

## 1.1. KRİZİN YAPISAL NEDENLERİ VE ÖZELLİKLERİ

Günümüz dünyasında bir ulusal ekonomide ortaya çıkan kriz diğer ülkelere de sıçramakta ya da diğer ülke ekonomilerinde doğrudan bir etki yaratmaktadır. Entegre ekonomilerin yer aldığı dünyamızda ortaya çıkan krizler de küresel bir nitelik taşımaktadır. Günümüze gelene kadar dünya ekonomileri çok sayıda kriz geçirmiş 1929 Büyük ekonomik buhranı olarak adlandırılan krizden sonra yine dünyayı onunla yarışır seviyede etkileyen 2008 ABD krizi de Avrupa ülkelerinin birçoğunu doğrudan etkileyerek küresel kriz nitelendirmesine sahip olmuştur.

Dünya ekonomisi 2007 yılı itibariyle küçülmeye başlamış daralan ekonomik piyasa en çok gelişmekte olan ülke ekonomilerini kötü yönde etkilemiştir. 2007 yılı itibariyle ABD ekonomisinin küçülmesinin sebebi emlak piyasasında ortaya çıkan Mortgage krizidir. ABD ekonomisi dünya piyasasında küresel bir güce sahip olduğu için ekonomisinde ortaya çıkan kriz de Dünya'yı küresel bazda etkilemesine sebep olmuştur. Bozulan ekonomik ve finansal istikrar birbirine bağlı tüm ekonomileri halkalar halinde etkilemeye başlamıştır. ABD'de konut piyasasında ortaya çıkan likidite ihtiyacın karşılanamaması ünlü finans şirketlerinin iflasını açıklamasına sebep olmuştur. ABD'de yaşanan krizin Avrupa ülkelerine yayılmasıyla durumun ciddiyetini gören hükümetler kendi ülkelerindeki bankalar için kurtarma planları oluşturmuştur.

Krizin Avrupa'da bu denli etki yaratması sadece entegre ekonomilere sahip olmasından değil Avrupa'da özellikle bazı ülkelerin Euro bölgesine girebilecek bir ekonomiye sahip olmadan bu bölgenin içerisine girmesinden de kaynaklanmaktadır. 1999 yılı itibariyle kullanılmaya başlayan Euro dünyanın en önemli para birimlerinden biri haline dönüşmüştür. Bu para birimine sahip olmak isteyen ülkelerin çeşitli koşulları yerine getirmesi gerekirken zaten Avrupa toprakları içinde olan Portekiz ve Yunanistan gibi ülkelerin bu kıstasları sağlayamaması Euro bölgesi açısından çok önemsenmemiş ve bu ülkeler de bölgeye dahil edilmiştir.

Ekonomilerinde yapısal sorunları olan bu devletler, krizin ABD'den Avrupa yayılmasında ilk etkilenen devletler olmuşlardır. Küreselleşme kavram itibariyle sözlüklere dünyayı küçük bir köy haline getirme çabası olarak girmiştir. Fakat küreselleşme süreci, yüksek gelirlilerle alt gelirlileri ortada buluşturma sanatı olarak anlatılsa da ekonomide ikili bir yapı oluşturmuştur. Bu iki ekonominin ayrımı reel ve sanal olarak yapılmıştır. Reel ekonomi tarım, turizm, imalat gibi mal ve hizmet üreten faaliyetleri içerirken, sanal ekonomi ise spekülatörlerin oluşturduğu ekonomidir. Bu ikili ekonomik yapıda reel ekonomide yaşananlar sanal ekonomiyi de doğrudan etkilediği için Dünya artık birbiri içerisinde girift bir yapıda konumlanmıştır (Stiglitz,2012: s.117).

2000'li yıllar itibariyle gelişen teknoloji ile birlikte bankacılık sektörü de gelişmiş, işlem hızı arttırmıştır. Artan işlem hızı ile giderlerde de azalmalar meydana gelmiştir. Yatırımcıların yatırımları karşılığında ödedikleri işlem maliyetinde düşüşlerle birlikte, sistemdeki dalgalanmanın boyutu da artmıştır. Konut piyasasına yönelen sigorta şirketleri işlem maliyetlerinin düşmesini fırsat bilerek daha büyük bir hacim ile daha rahat hareket edebilir hale gelmiştir. Yatırım bankaları da bu dönemde daha az sermaye kullanıp daha çok yatırım danışmanlığı yaparak süreçten zarar görmemeye çalışsa da bir süre sonra yaşanan sermaye ihtiyacı sebebiyle halka açılma yöntemlerini kullanmışlardır. Özü itibariyle gelişen teknoloji ile yatırım hızının her geçen gün artması piyasadaki dalgalanmaların da doğrusal bir biçimde etkilenmeleri anlamına gelmekteydi.

ABD'de başlayan ve Avrupa'ya yayılan bu krizin başlangıç noktasını sub-prime krediler oluşturmaktadır. Geri ödeme gücü kısıtlı olan kesimlerin aşırı borçlandırılarak kredi hacimleri büyütüldüğünde geri ödemenin olanaksız hale geldiği andan itibaren tehlike çanları çalmaya başlamıştır. Konut piyasasında kredi hacimlerinin genişlemesi, büyüyen balonun sınırlarının çok üzerinde doldurulan hava ile patlamış, patlarken de içinde biriktirdikleri insanlara ciddi etkiler bırakmıştır. Krizin başlangıcı itibariyle insanların gelirlerinde ciddi düşüşler meydana gelmiş, insanlar yaşamsal ihtiyaçlarını dahi giderme konusunda sıkıntılar yaşamıştır. Batması mümkün görülmeyen bankaların kriz sürecinde iflas vermesi, ABD ile İngiltere gibi devletlerin finans kuruluşlarına müdahale etmesine sebep olmuş, bu durum da

ekonomi dünyasında Keynesyen bakış açısının yeniden tartışılmasına sebep olmuştur.

## 1.2. ABD'DE 2008 EKONOMİ KRİZİ

ABD ekonomisi gelir dağılımının adaletsiz işlediği bir ekonomik yapıya sahiptir. ABD'de yaşayan toplam nüfusun en zengin %1'i ulusal gelirin %16'sına sahiptir. Nüfusun %5'i mevcut gelirin %38'ine sahiptir. Ücretler de bu oranlara istinaden düşük olmakla birlikte en az zengin %50'lik kesim ulusal varlıkların %2,8'ine sahiptir. Bu oranlara istinaden satın alma gücü de borçlanmaya dayalı bir seyir izlemektedir. Zenginliğin bu şekilde eşitsiz dağılımı satın alma gücünü doğrudan etkilemiş, bu da talebi de düşürmüştür. Yaşamını idame ettirecek gelire sahip olamayanlar açısından temel ihtiyaçlarına dair taleplerinde bir düşüş yaşanması gerçekleşmektedir. Yeterli gelire sahip olamayan ABD'liler öncekine göre daha az tüketmektedirler (Attalı, 2015: s. 44).

Satın alma gücünün düştüğü, taleplerin azaldığı ABD ekonomisinde talebi canlı tutmak piyasanın devamını sağlamak açısından önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Talebin canlı tutulması için ise borçlandırma yöntemi uygulanmış, bu yöntem esasında bireysel tüketimi de yukarılara çekmiştir. Dünya piyasasında genel bir yöntem olarak uygulanan borçlandırma yöntemi kredi kartı ve kredi kullanımı doğrusal olarak artan bir eğriyi karşımıza çıkarmaktadır. ABD nüfusu için ise 1980'li yıllardan itibaren günlük ihtiyaçların alımı noktasında kredi kartı kullanmak, ev sahibi olmak için ise ipotekli konut kredileri kullanmak yaşamlarının birer parçası haline gelmiştir. İnsanların yaşamlarını neredeyse kredi kullanma yöntemiyle idame ettirmesinin en önemli sebeplerinden birisini de aldıkları kredilerin ya da kullandıkları kredi kartlarının aylık sadece %3 gibi bir miktar olan asgarisini ödemeleri halinde kredi kartı kullanmaya devam edebilmeleridir. Bu durum ise insanları daha çok borçlanmaya teşvik etmekte, ihtiyaçlarının fazlası için de kredi kullanmaya itmektedir. Bu durum Amerikan nüfusunun yaklaşık üçte birinin kredi kartlarının her biri için yaklaşık 10.000 dolar borçlandırmıştır. Bunun karşılığında ise bu kredileri verenlerin uyguladığı faiz oranları %11 ile %15 oranındadır. Geri ödemelerin gecikmesi halinde ise bu oran %34'lere kadar çıkmaktadır (Attalı, 2015: s.45).

İpotekli kredi verilmesi ABD'de 1997 yılında çıkarılan Yeniden Yatırım Yasası kapsamında düşük gelirli kişilere kredi verilmesine olanak tanır. Yasanın amacı finans kuruluşlarının gelir düzeyi düşük grubundan gelen kredi taleplerini uygun bir biçimde karşılamasına teşvik sağlamaktır. 5 yıl sonrasında ise Alternatif İpotekli Kredi Parite Yasası getirilerek eyaletler arasında farklı uygulamalar kaldırılmıştır (Ekodialog, 2018). Böylelikle de ipotekli krediler yaygınlaşmaya başlamıştır.

Bu bir kısır döngü halini ise şöyle almaktadır. Düşük gelire sahip olmasına rağmen ev sahibi olmak isteyen kişiler ipotekli konut kredisi kullanarak evlerine yerleşirler, sonra borçlanma şartlarına uymayan bir durumda buna kredi taksitini ödememek de dahildir, bazen evlerinin fiyatından daha yüksek fiyatlarda ödeyemedikleri kredi taksitine karşı kredi verilir ve bu krediler evlerinin fiyatlarına endekslenir. Yani herkes ev kredisini kapatmak için bir başka yüksek faizli kredi alır. Böylelikle hem döngü devam etmiş olur hem de ev fiyatları yükselmiş olur.

Alt-A kredi türü olarak nitelendirilen kredi ise daha az yoksul kesimlere kredileri aldıkları ilk yıllarda kredi faizlerinin büyük bir kısmını ödememe şansı tanır. Bu da haliyle konut piyasasında bir artışa sebep olur. Konut üretimi arttıkça başka ürünlerin üretimine de gelir sağlanmış olur ve ekonomideki büyüme herkes tarafından kabul gören, hem fikir olunan bir durum haline gelir. Konut sektörü Amerikan özel sektörünün büyümesinin %40'ını, İngiltere'nin ise %50'sini kapsamaktadır (Attalı, 2015: s.46).

Sadece konut almak üzere bireysel krediler alan kişiler değil, aynı zamanda şirketler de risk taşıyan kredi yöntemiyle borçlanır. Bireyler ve şirketler tarafından alınan bu kredilerin tolere edilebilmesi için faiz düşümüne gidilir. Amerikan Merkez Bankası'nın 2001 yılı itibariyle aldığı bu karar sistemin sürdürülebilmesi için herkes tarafından uygun bulunur. Fakat faizlerin düşürülmesi kredi talep eden kesimlerin daha çok kredi almasının önünü açmıştır. Bu durum ise borç içinde yüzen kimselerin daha fazla borçlanması, daha fazla tüketmesi ve sahip olduğu varlıklarının fiyatlarının daha fazla yükselmesine sebep olmuştur (Attalı, 2015: s.47).

Krizin bir diğer yönünü gelişen teknoloji oluşturmaktadır. Teknolojik gelişmeler finans piyasalarında işlem hızını arttırmış ve yatırımcıların işlem

maliyetlerinde düşüşler yaşanmıştır. Bu durum da krizin küreselleşmesine olanak tanımıştır.

ABD'de başlayan krizin temelinin mortgage krizi olduğu gerçeği dünya tarafından kabul edilmiştir. Yurttaşlara gelirlerinin çok üzerinde krediler vererek onların ev satın alması teşvik edilmiş, konut üzerinden tesis edilen ipotek ile bu krediler "güvence" altına alınmıştır. Banka ev sahibi olmak isteyen kişiler adına mülkü peşin olarak satın alır ve mülkiyeti karşılığında kredi çeken kişilere mülkü devreder, çünkü böylelikle mülkü ipotek altına alır. Krediyi çeken kişiler ise borcunu belli bir ödeme planı çerçevesinde aylık ödemelerle kapatır (Apak ve Aytaç, 2009: s.210).

2000'li yıllar itibariyle ABD ekonomisi dünya ülkeleri içerisinde güçlü ekonomi sıralamasında ilk yerlere sahip olan ülkelerden birisi idi. Bu yıllarda ABD'de yaşayan insanlar yatırımlarını gayrimenkule yönlendirmiş bu yönelimlerinin de en temel sebebini güvenilir olması ile açıklamaktaydı. Aldıkları gayrimenkullerin prim yaratacağı düşüncesi 2004 yılına kadar sürmüş, 2004 yılında FED'in düşük faiz politikasını bırakması ile faizler yükselmiş, güvenilir olma düşüncesi de giderek azalmıştı. FED'in faizleri yükseltmesi ile birlikte insanların konut alımlarında düşüşler yaşanmış, bu durum da yüksek fiyatlı konutların fiyatlarının düşmesine sebep olmuştur. Konut piyasasının 2000'li yıllardaki canlılığı yitirilmiş, yerine konut alırken daha temkinli olan ve aldığı konuta dair uzun vadeli hesaplar yapan insanları yaratmıştır (Sarıtaş ve Gökçe, 2012: s.40).

Yine bu koşullar, kredi ile evlerini almış kişileri zor bir durumun içerisine koymuştur. Taksitlerini öderken zorlanan ve ödeyemeyecek duruma gelen kişilerin kredi kurumlarına olan borçlarına karşılık konutlarını devretmelerine sebep olmuştur. Bu devir işlemi aslında ABD konut piyasasının bir çıkmaza doğru girmesinin temel köşe başını oluşturmuştur. Konut devri sadece finans sektörünü değil reel sektörü de doğrudan etkilemiştir.

Türkçede "tut sat" olarak çevrilen "mortgage" aslında ipotek kelimesinin karşılığını oluşturmaktadır. Kredi veren kuruluşlar kredi ödeme durumuna göre kişileri çeşitli sınıflandırmaların içerisine almıştır. Sub-prime kredileri, bu sınıflandırmada kredibilitesi düşük riskli müşteri grubuna girmektedir. İpotek altına

alınan konutlarla borcu garanti altına almaya çalışan bu sistemde krizin gelmesi tahmin edilen bir son olmaktaydı. Sub-prime kredileri tasarlayıcısı olan bankalar bu kredileri finanse etmek için menkul kıymetleştirmişlerdir.

"*Menkul kıymetleştirme, bankaların ipotek edilen konutların değerine göre kıymetli kağıtlar çıkarıp (mortgage senedi, banka tahvili) bunların finansal piyasalara ihraç edilmesidir. İhraç edilen bu menkul kıymetlerin geri ödeme riski olduğundan, derecelendirme kuruluşları tarafından derece notu verilmekte ve notun yüksekliği ile bağlantılı olarak, menkul kıymetlerin etkili bir finansman yaratması alacakların düzenli ve yüksek gelir getirmesine bağlı olacaktır*" (Duman, 2011: s.89).

Krizin bu denli kendisini hissettirmesi konut piyasasındaki aşırı üretim arzından da kaynaklanmaktadır. Tüketici kredilerin artması ve kredilerin risk değerlendirmesinin gevşek bir yapıda olması orantısız bir genişlemeye sebep oldu. Uzun yıllar düşük faiz stratejisiyle insanları kredi almaya teşvik eden sistem, kredileri verirken daha az eleme yöntemi kullanarak mülklerini ipotek altına almış ödeyememe koşulunda ise bunu kendisinden almıştır. Faizin de yükselmesiyle birlikte ev fiyatları düşmüş, düşen ev fiyatları ülkede konut arzının artmasına sebep olmuştur.

2007 yılının Temmuz ayı itibariyle ABD ekonomisinde krizin iyiden iyiye hissedilebilir olduğu gerçeği mevcuttu. Krizin global bir boyuta evrilmesi ise finans sektörünün doğrudan etkilenerek etkisini reel sektöre hissettirmesiyle de ortaya çıktı. Konut piyasasının içerisinde başlayan kriz bir döngü olarak bu piyasanın içerisinde taraf olan herkesi doğrudan etkilemiştir. Krizi ödeyemeyen kişiler ile krediyi aldıkları kurumlar ve konutları inşa eden inşaat firmaları açısından büyük bir zarar görme hali oluşmuştur. 2007 yılı başı itibariyle konut piyasasının hacmi 10 trilyon dolar büyüklüğündedir. Bu büyük hacim içerisinde mortgage kredileri ile birlikte güvence olarak ipotekli evleri gösteren sistem bu kredilerin geri ödemelerine güvenip büyük hacimli krediler kullanarak borçlanan bankalar ekonomik kriz ile birlikte büyük bir ödeme güçlüğü içerisine düşmüştür (Sarıtaş ve Gökçe, 2012: s.40).

Ödeme güçlüğü çeken kesimlere kredileri ipotek karşılığında kullandıran bankalar ödemeleri yapamayan kişilerin konutlarına el koyarak borcu kapatmış, bu durumda piyasada ciddi bir likidite krizi ortaya çıkarmıştır. Bankalar geri ödemelerin

bu denli kötü bir duruma geldiği süreçte kredi kullandırma şartlarını sıkılaştırmıştır. Bu durumun reel sektöre yansıması ise kredi alımının zorlaşması ile birlikte sürecin daha zor atlatılması olmuştur. Krizin başlangıcından itibaren etkilenen büyük taraf Amerikan halkı olmaktaydı. Amerikan halkı sürecin belirsizliğine karşı güvenceli yol olarak gördükleri hazine bonosuna yönlenmiştir. Bu durum da ülkedeki hazine bonosu talebini arttırarak bankaların nakit para ihtiyacının artmasına sebep olmuştur. FED likidite krizi yaşayan bankalara kredi verip bankaları bu darboğazdan çıkarma yoluna girmiştir.

Finansal krizin arkasında kapitalizmin yapısını oluşturan gelir dağılımındaki eşitsizliğin var olduğunu görmekteyiz. Aşırı üretim ve yetersiz talep, krizin ortaya çıkmasına neden olan temel bir durumdur. Gelir seviyesi düşük olan insanların kredileri geriye ödeyememesi karşısında ipotekli evlere el koyan kurumlar ve bu durumun yarattığı fiyat düşüşü piyasada adeta bir balon etkisi yaratmıştır.

ABD'den Avrupa'ya yayılan ve bizim de tezimizin ana konusu olan Yunanistan'a kadar sirayet eden bu süreç ülkeler nezdinde özgünlüklere sahip olsa da çeşitli yapısal sorunların etrafında gerçekleşmiştir. İlk olarak ABD'de başlayan kriz ülkede kamu borçlarının ciddi oranda artışının bir neticesi olarak da ortaya çıkmıştır. Devletin hem kendi iç borçlanması hem de yatırımcılara olan borçlarında artış yaşanmıştır. Milli gelirin %10'una denk düşen borç tavanının sürekli artan bir eğride olması ülke ekonomisinin kötü bir gidişatı olduğunu göstermektedir. Rakamsal değerlere istinaden ise ABD ekonomisi 2001 yılı 128 milyon ABD doları fazla verdikten sonra 2009 yılına kadar sürekli açık vermeye devam etmiş kamu harcamalarında ise %6 oranında bir artış gerçekleşmiştir (Sarıtaş ve Gökçe, 2012: s.42).

ABD açısından krizin kronolojik bir sıralamasını göstermek süreci daha iyi anlamaya yardımcı olabilir: 2007 yılının Haziran ayında yatırım bankası olan Bear Stearns, eşik-altı kredilerine yatırım yapan iki fonunun iflas ettiğini açıkladı. Temmuz ayı itibariyle 2 milyondan fazla insan kredi borcunu ödeyemez durumda olduğu için evlerini satmak zorunda kaldı. Ağustos ayı itibariyle insanların evlerini satmasıyla konut fiyatları düşmeye başlamıştır. Düşen konut fiyatlarına karşılık eşik altı kredi kullandırma koşulları ağırlaştırılmıştır. Ödeme zorluğu çeken insanların mal varlıklarına haciz gelip satılmasıyla buna bağlı olarak kıymetlendirilmiş

kağıtların fiyatları düşmüştür. Fiyatların düşmesi ile artık kriz ABD'yi aşan global bir duruma evirilmiştir. Eşik altı kredilerin tüm dünya piyasasında kıymetlendirilmiş olması krizin yayılmasına neden olmuştur.

Tarihler Eylül'ü gösterdiğinde krizin Avrupa'ya yayıldığı gerçeği ortaya çıkmış, Britanya'da Northern Rock bankası İngiltere Merkez Bankası'ndan yardım talebinde bulunmuştur. Yardım talebinde bulunan Northern Rock'a İngiltere Merkez Bankası iflastan kurtulması için acil kredi verdi. Şubat ayında banka kamulaştırıldı. Mart ayında Wall Street yatırım bankası Bear Stearns iflasın eşiğine geldi. Amerikan Merkez Bankası finansman sağlayarak destekledi. Banka Morgan Chase tarafından satın alındı.

Mayıs ayında ABD Merkez Bankası, kredi kuruluşlarına 150 miyar dolar, mevduat bankalarına 100 milyar dolar aktardı. Hükümet ise tüketicilerin borçlarını azaltmak için 165 miyar dolar borçlandı. Ağustos'ta Avrupa Merkez Bankası ve Amerikan Federal Bankası özel bankaları desteklemek için tüm menkul değerleri satın almaya başladı. Eylül ayında Lehman iflas etti. AIG, sigorta şirketi olarak Lehman'ın iflası ile kötü bir duruma düştü. Amerikan Merkez Bankası, ilk defa banka olmayan bir kuruluşa borç vermiştir (Attalı, 2015: s.72).

2007 yılında Amerikan halkının kredi kartı borcu 900 milyar dolar olurken, borcun önceki yıllara göre ciddi bir kötüye gidişin göstergesi olduğu kabul edilmiştir. Gayrisafi milli hasıla içerisinde 1979 yılında %46 olan oran 2007 yılına gelindiğinde %98 rakamlarına ulaşmıştır. Borçlanma artışı sadece Amerikan Birleşik Devletleri'nde değil aynı zamanda Avrupa'ya doğru Britanya ve Fransa ülkelerinde de görülmektedir. Bu durum, krizin bir çığ gibi katlanarak günden güne büyüdüğünü ve etkisini arttırdığını göstermektedir (Attalı, 2015: s. 56).

ABD'de yaşanan mortgage krizinin temel nedenleri olarak ise, kriz öncesi dönemde FED'in uyguladığı genişletici para politikaları nedeniyle oluşan likidite bolluğu ve bunun finansal kurumlarca açılan özensiz kredileri genişletmesi, cari açıkların ve bütçe açıklarının yükselmesi, şirket yönetimlerindeki başarısızlıklar ve aşırı menkul kıymetleştirme olgusu gösterilmektedir (Erarslan ve Bayraktar, 2012: 38-47).

Ayrıca düzenleyici ve denetleyici kuruluşların, finansal kurumlara yanlış notlar vermeleri de konut balonlarının oluşmasına aracılık etmiştir. Kısa süre içerisinde reel sektörü de içine alan mortgage krizi, ABD'de binlerce şirketin iflas etmesine, milyonlarca kişinin işsiz kalmasına ve ekonominin küçülmesine yol açmıştır (Afşar, 2011: s.148).

ABD küresel krizine dair genel değerlendirmeler incelendiğinde bir emlak balonunun oluşturulduğu dile getirilmektedir. Emlak fiyatlarındaki hızlı yükseliş kar etmek amacıyla kredi taleplerinde artışlara sebep olmuştur. 2008 yılı öncesine kadar emlak piyasası karına kar katmak için kullanılan bir piyasa iken yaratılan spekülasyonların bir sonucu olacağı çoğunlukla hesaplanmamıştı. Emlak Balonu'nun patlamasıyla fiyatlarda hızlı bir düşüş gerçekleşmiş oldu. Piyasa içerisinde fiyatlardaki hızlı artış ile kar oranları aynı oranda balon gibi patladığında hızlı bir düşüşe geçti. Bu durumu Murat Birdal şöyle açıklamıştır:

"*Emlak piyasasında yüzde 15 düşüş yaşanması durumunda bu kez 200 bin dolarlık evin fiyatı sene sonunda 170 bin dolara varmaktadır. Bireyin 150 bin dolar borcu olduğunu düşünürsek evdeki öz sermayesinin 50 bin dolardan 20 bin dolar seviyesine gerilemesi kısacası yüzde 60 zarar etmesi anlamına gelir. Evin 50 bin doların üzerinde değer kaybetmesi durumunda ise bireyler yalnızca öz sermayeyi tümüyle kaybetmekle kalmıyor aynı zamanda evi elden çıkararak borcu kapatmaya kalkışması durumunda dahi net borçlu durumuna düşmektedir. Bu durum son krizde sıkça yaşandı. ABD'de emlak fiyatları bir sene içerisinde yüzde 16 civarında geriledi. Kontratlardaki peşinatın yani öz sermayenin genelde yüzde 10 civarında olduğunu düşünürsek öz sermayeleri tümüyle eriyen ve net borçlu durumuna düşen geniş bir nüfus bulunmaktadır*" (Birdal, 2009: s. 23).

Bu koşullar içerisinde bankalar kredileri döndüremez hale gelmiştir. Bu durum da ciddi bir likidite krizini yaratmıştır. 1990 yıllarında emlak piyasasındaki kar oranları ve herkesin ev sahibi olabilmesi için ideal bir sistem olarak gösterilen Mortgage sistemi ABD tarihi içerisinde ciddi bir kriz olarak yerini almıştır. Küresel Dünya'da yaşanan krizlerin tek bir ülke ile sınırlı kalmayacağı açıkça görülmektedir. Teknoloji gelişmiş ve liberalizm gün geçtikçe kendisine yeni yol ve yöntemler bularak dönüşmüş olsa bile yine de kapitalizmin krizleri içinde barındırdığı ve bunun önüne geçmesinin mümkün olmadığını göstermiştir.

Küresel krizin merkez ülkesi olan ABD'de yaşanan ekonomik daralmanın ve krizin en büyük etkisini giderek yoksullaşan orta sınıf hissetmiştir. Artan işsizlik ve hükümetin uyguladığı tasarruf politikaları ABD'lilerin itiraz etmelerine neden olmuştur. Mayıs 2011 tarihinde Wall Street- İşgal Et eylemleri başlamış, tasarruf politikalarıyla yaşamlarında ciddi sıkıntılar çeken ABD'liler finansın kalbi olan Wall Street'de işgal et sloganlarıyla oturma eylemleri yaptılar. Sokağa çıkan ABD'liler için eşitsizlik, krizi yaratan en önemli sebeplerinden birini oluşturmaktaydı. Ülke içerisinde artan vergi adaletsizliği ve devletin finans kuruluşlarının yüklerini taşıyabilmek için vatandaşlara uyguladığı tasarruf politikaları işgal et eylemcileri tarafından reddedilmiştir. Protestocular sıklıkla biz yüzde 99'uz diyerek artık muhatap alınmaları ve her gün artan neoliberal politikalar altında ezilmek istemediklerini dile getirmişlerdir. Eylemler, toplumun yüzde 99'u tarafından yüzde 1'lik kesimini hedefe koymaktadır. Dünyada geniş yankı bulan işgal et eylemleri krizden etkilenen diğer ülkeler açısından da yine sokaklara çıkarak destek eylemlerine dönüşmüştür. 2007'den bu yana kriz neticesinde Dünya'da 53 milyon insanın işini kaybetmesi ve yaşamlarındaki dönüşümler krizin sadece iktisadi bir kriz olarak ele alınmaması gerektiğini göstermiştir. Kapitalist devletlerin dünyaya hükmetme gücünün iktisadi temellere dayanmak zorunda olduğu bir gerçekliktir. Ülke para biriminin değer kaybetmesi, işsizlik, toplum kesimleri içerisinde eşitsizliğin büyümesi, vergilendirmede yaşanan adaletsizlikler, çalışanların ücret kesintisi, hayatın pahalılaşması gibi sebepler krizin faturasını ödemek zorunda bırakılan insanlar açısından kötü bir tablo yaratmaktadır. Bu kötü tabloyu kabul etmek yerine itiraz etmeyi tercih eden ABD'liler kapitalizmin eşitsizliği her geçen gün derinleştirdiğine, derinleşen eşitsizliğin ise yeni krizleri ortaya çıkarması ile yüz yüze kalmıştır.

*"Piketty, artan gelir ve servet eşitsizliğinin 2008 yılında ABD`deki ekonomik krizin sebeplerinden birisi olduğu iddiasındadır. Piketty`e göre: "Eşitsizlikteki artış, halk ve orta sınıfın satın alma gücünde durgunluk yaratmış, bu da mütevazı şartlarda yasayan hane halkındaki borçlanma eğilimini arttırmıştır: öte yandan bununla eş zamanlı olarak, refahı artan gruplar tarafından sisteme enjekte edilen devasa finansal tasarruflara yüksek getiri sağlama peşindeki, pek de titiz davranmayan bankalar ve aracı kurumlar; hane halkına giderek daha kolaylıkla ve kuralsız bir*

*biçimde kredi verir hale gelmiştir. Bu tezi desteklemek için, ABD milli gelirinin – milli gelirin % 15`i seviyesindeki- kayda değer bir kısmının 1970`lerden bu yana en yoksul %'90`lık kesimden en zengin % 10`luk kesime aktarıldığının da altını çizmemiz gerekiyor. Somut bir ifadeyle, ABD ekonomisinin kriz öncesi otuz yıllık dönemine – 1977-2007 – ait büyümenin kümülatif değerini alırsak, bu büyümenin dörtte üçünün en zengin %10`luk kesimin cebine girdiğini; en zengin %1`lik kesimin ise bu dönemde milli gelirdeki toplam büyümenin yaklaşık %60`ını tek başına emdiğini görürüz; geri kalan en yoksul %90`ına gelince, gelirlerindeki ortalama büyüme yılda %0,5`i dahi geçmemiştir"* (Aktaran: Sarı, 2016: s.114).

Kriz döneminde tabloda görülen eşitsizliği anlatmak için bir diğer örnek ise, ABD ekonomisinin kriz döneminde yaşadığı durgunluk sebebiyle ücretli çalışanların işini kaybetme korkusudur. Wall Street işgal eylemlerindeki sloganlarda da sıklıkla yer verildiği üzere yüzde 1'lik kesimin serveti için toplumun yüzde 95'i işini kaybetme korkusu yaşamaktadır. Orta sınıfın giderek yoksullaştığı koşullarda kriz sonrasında bir işçinin ortalama geliri ile bir şirket yöneticisinin geliri arasında yüzde 350 gibi bir fark bulunmaktadır (Sarı, 2016: s.115).

## 1.3. AVRUPA'DA 2008 EKONOMİ KRİZİ

ABD'de yaşanan ekonomik krizin Avrupa'ya yayılması, en çok Avrupa'nın zayıf ekonomilerinde büyük etkiler yaratmıştır. Mortgage krizinin dünyaya nasıl yayıldığını yukarıda belirtsek de bu yayılmanın temelini oluşturan durum yayılan ülkelerdeki ekonomilerin dengesiz bir büyüme içerisinde olmasıdır.

AB fikri Avrupa coğrafyasında bulunan ülkeler için bir çatı yapılanmanın kuruluşu 18.yüzyıldan bu yana tasarlanmıştır. Fikrin ilk vücut bulması Avrupa Yasama Meclisinin oluşma fikri ise de sonrasında Avrupa Kömür Çelik Topluluğun kurulması ile fiiliyata girmiştir (Lee, 2014: s.324).

Euro ise 1999 yılı itibariyle kullanılmaya başlanmış ve Avrupa'nın en önemli para birimi olarak zaman içerisinde yerini almıştır. Euro para birimine tabi olabilmek için bir takım yükümlülükleri yerine getirmek ülkeler açısından elzem olurken, bir süreden sonra AB içerisinde bu yükümlülükleri yerine getirmeyen ülkelere ses

çıkarılmamıştır. Yükümlülüklerin sağlanmasındaki gevşeklik bir ihmali ortaya çıkarmış ve özellikle Portekiz, İspanya, İrlanda ve Yunanistan (PIIGS) gibi ülkelerde kriz daha derinden hissedilmiştir.

Özellikle bu ülkelerin ekonomik krizi daha derinden hissetmelerinin sebepleri vardır. Avrupa Birliği 1957 yılında kurulduktan sonra ekonomik ve parasal birlik 40 yıl sonra sağlanabilmiş ve AB içerisindeki 17 üye ülke ancak Euro bölgesi içerisinde yer almaktadır. Aynı zamanda AB üye ülkeleri içerisinde kişi başına düşen milli gelire istinaden ciddi farklılıklar mevcuttur. Euro bölgesi içerisinde Almanya ve Fransa gibi ülkeler ile Yunanistan ve İspanya gibi ülkeler arasında yukarıdan aşağıya azalan bir eğri mevcuttur. İşsizlik yine AB ülkeleri içerisinde ekonominin kötü gidişatının bir göstergesi olmakta, yüzde 10 ve üstü işsizlik rakamları istihdamın her geçen gün AB ülkelerinin önemli bir sorunu haline gelmesine neden olmaktadır. Yine AB üye ülkeleri arasında emek üretkenliği esasında da temel farklılıklar mevcuttur (Akçay, 2015: s.297).

Mortgage krizinin, AB ülkeleri içerisinde zayıf ekonomilere sahip olan ülkeleri etkileme şiddetinin daha fazla olduğunu belirtmiştim. İrlanda ekonomisi, 2006 yılı itibariyle ekonomisini inşaat sektörüne dayandırmış ve 93 bin konut inşa etmiştir. Konut piyasasına dayanarak canlanan ekonomi 2007 yılında çıkan Mortgage krizi ile doğrudan etkilenmiş, bir yıl önce değerlenen İrlanda borsasında ciddi düşüşler meydana gelmiştir. İnşaat firmalarının borsadaki değeri düşünce konut sektörü kötü etkilenmiştir. Konut piyasasında yaşanan sıkıntılar sebebiyle IMF İrlanda'ya yardım paketi hazırlamış, İrlanda da buna mukabil kamu harcamalarında daralmalar ve ücret kesintilerine gitmiştir ( Sarıtaş ve Gökçe, 2012: s.46).

İspanya, İtalya, Yunanistan ekonomilerinde kamu borcu, milli gelir içerisindeki payına göre ciddi rakamlara sahiptir. Kamu borçları artarken dış ticaret hadlerinde ciddi düşüşler yaşayan bu ekonomiler aynı zamanda bütçe açıklarına da sahiptir. Krizden önemli ölçüde etkilenen ülkelerden biri olan **İspanya** tarıma dayalı bir ekonomiye sahipken, turizm, sanayi ve bankacılık sektörü de zaman içinde gelişmiştir. İspanya karma bir ekonomiye sahiptir. 2007 yılında GSYİH oranlarına göre AB ülkelerinin ortalamasının üstünde bir değere sahip olan İspanya 1990'lı yıllarda önemli büyüme oranları kaydetmiştir. Krizden önceki dönemde büyüme rakamları yüzde 3 seviyelerinde olan İspanya, krizle birlikte bu büyüme

performansında düşüşler yaşamıştır. Kriz öncesinde de işsizlik olan ülkede kriz sonrasında işsizlik artış göstermiş ve kamu borcunda artışlar meydana gelmiştir. Krizden önce konut sektöründe önemli gelişmeler yaşayan İspanya, ABD'de başlayan mortgage krizinden önemli ölçüde etkilenmiş ve ülkede işsizlik en temel problemlerden biri haline gelmiştir. Yüzde 20'nin üzerinde seyreden işsizlik rakamları gençler içerisinde daha yüksek rakamlara ulaşmıştır (Kahyaoğlu, 2014: s.141).

İspanya ekonomisinde AB ülke ortalamasının üzerinde bir büyüme olması, Euro'ya geçiş ile birlikte faizlerin düşmesi ve ülkedeki konut piyasasının canlanması sayesinde olmuştur. Artan nüfus ile konut edinimine artan talep piyasanın büyümesini sağlamış, artan talebe bağlı olarak hem sektörel bazlı hem de istihdam olarak ülke ekonomisinin önemli kalemlerinden birisini konut sektörü oluşturmuştur. Ekonominin büyümesinin en önemli kalemlerinden biri olan konut piyasasında ABD'de başlayan kriz bu yüzden İspanya'yı doğrudan etkilemiştir. İspanya krizden çıkış için kamu harcamalarının azaltılması seçeneğine gitmiş, kemer sıkma politikalarını uygulamıştır. İşsizlik hala çözülmeyen bir problem olarak dursa da ekonomide kemer sıkma ile biraz toparlanma gerçekleşmiş, fakat halka krizin faturasının çıkarılması noktasında bir huzursuzluk hali yayılmıştır.

1998 yılı itibariyle İspanya konut piyasasında mortgage yöntemi kullanılmaya başlanmıştır. ABD'de ortaya çıkan kriz ile birlikte ülkede yaygın kullanılan mortgage'da kriz yaşanması krizin etkilerini olası hale getirmiştir. Gecikmiş ve geri ödemesi yapılamayan kredilerdeki artış, şüpheli kredi oranlarında her geçen gün yaşanan yükseliş İspanya ekonomisini önce yavaşlatmış sonrasında da daralmasına sebep olmuştur. Geri ödemesi yapılamayan krediler, şüpheli krediler ve bununla birlikte yaşanan ekonomik daralma ekonomide güvensizliği yaratmıştır. Bu belirsizlik bankacılık sektörüne doğrudan yansımış, ekonomide istikrarsızlığı ortaya çıkarmış, yaşanan belirsizlikler yatırımların düşmesine sebep olmuştur. İspanya hükümeti, ekonomisinde yaşanan bu daralma ve belirsizliklere karşı bir yandan kemer sıkma politikalarını uygularken, bir yandan da bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması yolunu seçmiştir. Yapısal tedbirler alınarak bu süreçle başa çıkmaya çalışan İspanya için Avrupa İstikrar Mekanizması İspanya'ya verilen yardım

paketlerinin doğru bir biçimde karşılık bulduğunu dile getirmiştir (Kahyaoğlu, 2014: s.149).

Euro krizinde Almanya ve Fransa çözüm için ikili görüşmeler yapmış, krizin çözümü için bir denetim sağlanması gerektiği kararı alınmıştı. Anlaşmaya göre bütçe açığı yüzde 3'ün üzerinde olan devletlere otomatik yaptırım uygulanması ile birlikte kamu borçları toplamının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'ya oranı yüzde 60 ile sınırlandırılacaktır. Krizden daha çok etkilenen ülkelere yardım yapılacak miktarın arttırılması da kararlaştırılmıştır. Fakat bu yardımların yapılması için krizden etkilenen ülkelerden mali disiplini sağlamaları beklenmekte idi. İspanyol hükümeti, kemer sıkma politikalarına başvurarak kamu harcamalarının azaltılmasını sağlamaya çalışmıştır. Fakat bu durum halkın büyük tepkisini çekmiş, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaç alanlarındaki bütçe kısıntılarının olumsuzlukları doğrudan halka yansımıştır. Acil durumlarda kamu çalışanlarının maaşlarının dondurulması da bütçe kesintilerinin bir parçasıydı. Kamu açığının azaltılması için hükümet kurumlar vergisinde artış gerçekleştirmiştir (Alagöz, 2012: s.4).

İspanyollar için krizin ülke içine en ağır yansıması işsizlik olmuştur. Avrupa ülkeleri içerisinde işsizliğin en yüksek olduğu İspanya'da 25 yaşının altındakilerde oran yüzde 50'lere kadar çıkmıştır. Rajoy hükümeti istihdamın arttırılması için esnek çalışmanın gelmesi gerektiğini vurgularken aynı zamanda kıdem tazminatı hesaplamalarını da 45 günden 33 güne düşürmüştür. Esnek çalışmanın dayatılması ve yükselen işsizlik ile kemer sıkma politikaların doğrudan muhataptı olan İspanyol halkı sendikaların çağrısıyla genel grevler yapmış, protesto gösterileri düzenlemişlerdir.

**İrlanda,** Yunanistan'dan sonra krizden en çok etkilenen ikinci ülkedir. 1999 yılında Avro bölgesine dahil olan İrlanda istikrarlı bir büyüme seyri izlemiştir. Bu büyüme aynı zamanda konut sektöründe de gerçekleşmiştir. ABD'de yaşanan mortgage krizi sonrası İrlanda'da konut fiyatları ani bir düşüş yaşamıştır. Enflasyonun arttığı ve üretim verimliliğinin düştüğü ülkede hükümet bütçe açıklarının ve kamu borç seviyesinin yükselmesi karşısında kamu vergisini arttırmıştır. Rekabet gücü azalan İrlanda IMF'den yardım talebinde bulunmuştur (Erarslan ve Timurtaş, 2015: s.36).

AB ve IMF arasında yapılan görüşmeler neticesinde bütçe açıklarının kapatılması sözü ile İrlanda'ya 67,5 milyar Avro'luk bir finansal yardım verilmiştir. İrlanda bu yardım karşılığında vergi artırımına gitmiş, kamu harcamalarını azaltmıştır. Kemer sıkma politikalarıyla kamuda çalışanlarına ücret kesintisi, haftalık çalışma saatlerinin 35'ten 39'a yükseltilmesi ve ücretsiz sağlık gibi temel haklarda kısıntılara gidilmiştir. Alınan bu kararlar neticesinde bütçe açığı düşürülmüştür. 2013 yılında pozitif büyüme rakamlarına yeniden ulaşılmıştır.

İrlanda ekonomisinin krizden bu denli etkilenmesinin bir diğer önemli özelliği ise dışa açık bir pazar ekonomisine sahip olmasıdır. Dışa açık pazar ekonomileri diğer ülkelere göre herhangi bir olumsuz durumdan daha kolay etkilenebilir bir yapıdadır. Küresel piyasada yaşanan olumsuzluklar iç piyasada da kriz ortamını yaratmıştır. Küresel çapta yaşanan likidite sorunu istihdamı daraltıcı tedbirlerin alınmasına sebep olmuştur. İrlanda'nın bir diğer sorunu ise altyapı yetersizliğidir. Ülke altyapısının güçlü olması rekabet gücünü de doğrusal olarak etkilemektedir. Rekabet etme olanağında daralmalar yaşayan İrlanda'da ihracat yapma hızında da düşüşler yaşamıştır. Dış yatırımları çekebilmek için maliyetleri düşürme yoluna giden İrlanda, bir yandan yükselen doğalgaz ve petrol fiyatlarından doğrudan etkilenmiş, böylelikle de dışa bağımlılığın olumsuz bir örneği oluşturmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'ne ihracat yapan İrlanda, doların değer kaybetmesi ve ABD'nin ithalat talebinin azalması ile de ciddi ekonomik darbeler almıştır. 2001 yılında ekonomik yavaşlamaya giren Dünya ülkeleri içerisinde kısa bir duraklama dönemi geçiren İrlanda ekonomisi zor ekonomik koşullarla dayanabilen bir ekonomi olmuştur (Özcan, 2008: s.10). Fakat küresel çapta yaşanan krizlerin oluşturduğu koşullar dışa bağımlı olan ülkeler için tıpkı İrlanda'da olduğu gibi iki kat zor bir durum teşkil etmektedir.

**Portekiz,** Yunanistan ve İrlanda'dan sonra üçüncü olarak krizden önemli ölçüde etkilenen ülke olmuştur. Portekiz ekonomik krizinin temelinde Portekiz finans piyasalarının yapısı gelmektedir. Portekiz, Almanya ve Fransa gibi düşük faiz veren ülkelerden kredi kullanmıştır. Alınan bu krediler ile tüketim harcamaları ve konut yatırımları yapılmıştır. Ülkede kamu borcu ve bütçe açığının artması krizin yaşanmasına sebep olmuştur. Krizin başlamasıyla ülkede işsizlik yardımlarında kesintiye gidilmiş, emeklilik vergi ödenekleri azaltılmış, sigorta yardımları

durdurulmuş ve gelir vergisi arttırılmıştır. Kemer sıkma politikaları Portekiz'in 2014 yılı itibariyle yeniden pozitif büyümeye dönmesiyle karşılık bulsa da ülkede işsizlik ve kamu borçlarında herhangi bir düşüş yaşanmamıştır (Erarslan ve Timurtaş, 2015: s.41).

Portekiz ekonomisinin kötü gidişatının politik yansımaları ise koalisyon hükümetinde istifalar yönünde olmuştur. Kemer sıkma politikaları uygulayan Portekiz Hükümetinde Maliye ve Dışişleri Bakanları istifa etmiştir. Uygulanan kemer sıkma politikaları ekonomide bir iyileşme yaratmamış kamu açığında milli gelir oranında artışlar yaşamıştır. Tıpkı İspanya'da olduğu gibi Portekiz'de de işsizlik rakamları bir hayli yukarılarda seyretmekte, dış borcun artması da ülke içi ekonominin kemer sıkma politikalarıyla daraltılmasına sebep olmaktadır.

Avrupa'da krizin etkilerini konuşurken bir diğer önemli ülke olan **İtalya**'yı da ele almak önem arz etmektedir. İtalya, Avrupa'nın büyük ekonomili ülkeleri arasında yer alırken Dünya'daki ilk büyük 10 ekonomi arasına girmiş bir ülkedir. 2008 krizinde diğer ülkelerde olduğu gibi konut sektöründeki balonun patlamasından ile yaşanan büyük borç krizinden ziyade İtalya'nın ihracata dayalı ekonomisinde zayıf büyüme beklentileri ve kredi derecelendirme kuruluşlarından aldığı zayıf notlar ile krizi yaşamıştır. Ülke ekonomisinde ihracat önemli bir paya sahiptir. Ekonomisini sıkıntıya düşüren en önemli konulardan birini yolsuzluklar oluşturmaktadır. Kamu iktisadi teşebbüsünde yaşanan yolsuzluklar ülkenin gider tablosunda sürekli artan bir eğri olarak yer edinmiştir. Bu giderleri azaltmak için özelleştirmeler yapan İtalyan ekonomisi parasal birliğe geçişte gerekli kriterleri sağlayamasa da bu birliğe dahil edilmiştir. Bütçe açıkları İtalyan ekonomisinin kalıtsal sorunlarından birini oluşturmaktadır. Dış borç noktasında diğer Avrupa ülkeleri Portekiz, İspanya, Yunanistan'a benzer özellikler taşısa da Euro bölgesi içerisinde dış borçları bu denli yüksek olan ve alacaklılarının başında Fransa gibi ülkelerin olması kriz döneminde İtalyan ekonomisinin Avrupa'da daha büyük bir korku yaratmasına sebep olmuştur. Kriz ile birlikte krizden etkilenen diğer Avrupa ülkelerindeki gibi işsizlik artmıştır. İstihdam oranlarındaki düşüş şöyle yansımıştır:

*"İstihdamdaki ılımlı düşüş ve iş piyasasındaki sıkıntılar nedeniyle işgücü arzındaki azalış nedeniyle işsizlik oranındaki artış yavaş seyretmiş ve 2010 sonunda %8,5 civarında sabitlenmiştir. Ancak aynı dönemde gençler arasındaki işsizlik oranı*

*6 puan birden artarak %28'lere ulaşmıştır. Uzun dönemli işsizlik oranı da 4 puanlık artışla %48,5 olmuştur. Tahmin dönemi boyunca toplam işsizlik oranının %8'in üzerinde kalacağı öngörülmektedir*" (TC Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği [ABGS], 2011: s.45).

ABD krizinin Avrupa'ya yansıdığı yıllardan itibaren İtalyan ekonomisi kendini koruma altına almak için ilk olarak halka verilen "sosyal kart" yardımlarında kesintiye gitmiştir. Gaz ve elektrik hizmetlerinde bu kart ile avantajlı olan insanların ellerinden ilk olarak bu kartların alınması hoşnutsuzluk yaratmıştır. Ülkelerin borç krizine düştüğünde kemer sıkma politikaları ile hükümetlerin ilk icraatı halka avantajlı ya da parasız sağlanan haklarda kesintiye gidilmesi olmaktadır. Bu yardımlar kesilirken aynı zamanda istikrar paketleri uygulanmaya başlanmış, emeklilik yaşı yükseltilmiş ve sağlık yardımlarında kesintiler yapılmıştır (Erarslan ve Timurtaş, 2015: s.46).

Krizin etkilerini bertaraf etmek için çeşitli önlemler alınmış olsa da İtalya'da 2008 krizi itibariyle büyüme eksi değerlere düşmüştür. Krizden çıkış yöntemlerinden biri olan yardım paketleri İtalyan ekonomisinin eksi büyümesine istinaden Almanya ve Fransa gibi ülkelerde endişe yaratmış ve bu yardım paketlerinin uygulanması noktasında daha temkinli davranmalarına sebep olmuştur. İtalya'nın kurtarılamayacak kadar büyük borca sahip olması ve bu borçların ödenmesinde doğrudan taraf olan devletlerin endişeleri giderilememiştir.

İtalya bu darboğazdan çıkışın en temel yolunu vergi gelirlerini arttırma yoluna giderek yapmıştır. KDV ve ÖTV oranlarında artışlar yaparak, kişisel vergilere bölgesel vergiler ilave etmiştir. Cari açığı aşamalı olarak düşme eğilimine geçmiş, kemer sıkma politikaları neticesinde İtalya kendisini aşırı borç prosedüründen çıkarmıştır. 2015 yılı itibariyle resesyondan çıkış sağlayan İtalya'da pozitif büyüme gerçekleşmiştir. İtalya da borç krizine düşen diğer Avrupa devletleri gibi kamu borçlarında ciddi bir rezerve sahiptir. Bu borçların en ufak bir ekonomik sıkıntıda bu denli ortaya çıkması ekonomik yapılarının kırılgan bir yapıda olduğunu göstermektedir. Borç krizine giren Avrupa devletleri, kemer sıkma politikaları sonucunda pozitif büyümeye geçmiş olsalar dahi İtalya'da olduğu gibi yüksek işsizlik rakamlarına karşı herhangi bir alternatif sunamamış durumdadırlar.

Avrupa Birliği ülkelerinin tümünü içine alarak bir değerlendirme yapıldığında 2008 Krizi ABD'den başlayıp hızlıca Avrupa'ya sıçramasıyla birlikte AB ülkeleri bu krize hazırlıksız yakalanmışlardır. Bu kriz açısından sadece zayıf ekonomiye sahip devletler açısından değil birliğin amiralliğini yürüten Almanya ve Fransa da hazırlıksız yakalanmışlardır. Kriz ile ilk karşılaşıldığı andan itibaren ortak tutum sergilememiş olan Birlik kendi içerisinde de krizin etkisine dair tartışmalar yürütmüştür. AB yardım fonlarından yararlanmak isteyen Portekiz, İrlanda, Yunanistan gibi ülkelere şüpheyle yaklaşılmış, bu devletlerin AB'ye girerken sağlanması gerekli olan Maastricht kriterlerine bağlılıkları tartışılmıştır. Kriz, AB ülkeleri için tek başına ekonomik sıkıntılar taşımamış, aynı zamanda bir güven problemini de ortaya çıkarmıştır.

*"Birleşmiş Milletler tarafından açıklanan verilere göre, küresel ekonomide bir önceki yıla göre büyüme oranı 2007 yılında %4 iken, 2008 yılında bu oran %1,5'e düşmüştür. 2009 yılında büyüme oranı %-4'e düşen küresel ekonominin 2010 yılında gösterdiği %4 oranındaki artış, 2011 yılında tekrar azalma eğilimine girmiştir"* (Oğuz ve Pehlivan, 2012: s.4).

Küresel krizin yarattığı güvensizlik etkisi sadece AB üye ülkeleri içerisinde değil krizden doğrudan ya da dolaylı etkilenen diğer devletler ve bireyler için de mevcuttur. Kriz içerisinde birçok finansal kuruluşun iflas etmesi, finans kuruluşlarına duyulan güvenin azalmasına sebep olmuştur. Kriz öncesinde banka kredileri "her kesime her koşulda kredi verilmesi" şeklinde idi. Kriz sonrasında bankalar kredi verme koşullarında daha sert koşulları uygulamaya başlamıştır. Kredi koşullarının daha sıkı ele alınması ile birlikte konut piyasalarında da daralmalar meydana gelmiştir. Banka kredilerinde alınan önlemler sadece konut piyasasını değil, otomotiv gibi ekonominin gücünü doğrudan etkileyen diğer sektörlerde de daralmaya neden olmuştur.

İşsizlik oranları sadece krizden doğrudan etkilenen ülkeler açısından değil tüm dünya açısından temel bir sorun olmuştur. İşsizlik ABD, Afrika ve Avrupa kıtasının tümünü kapsayan bir sorun haline gelmiştir. ILO verilerine göre küresel kriz ile birlikte dünya çapındaki işsizlik 50 milyonu bulmuştur. Türkiye de yine artan bu işsizlik rakamlarından payını almış, işsizlik yüzde 10 rakamının üzerinde seyretmiştir. Ülkeler bazında krizden etkilenme oranı farklılık gösterse de sanayi

üretiminde ülkelerin tümü açısından bir daralmadan bahsedilebilinir. İhracat oranlarında kriz sonrası yaşanan düşüşler, ekonomisi ihracata dayalı büyüyen ülkeler açısından krizin boyutunu da derinleştirmiştir. Sadece ABD ekonomisi değil Japonya gibi dünyanın bir diğer büyük ekonomisi de küçülmüştür. Asya ülkeleri de krizden oldukça etkilenmiş büyüme oranlarında düşüşler yaşanmıştır. Ekonomisi ithalata dayalı ekonomiler de yükselen yiyecek içecek, petrol fiyatlarından dolayı krizin etkisini sert bir biçimde hissetmişlerdir.

Gelir dağılımındaki eşitsizliğin büyümesi toplumun kendi içerisinde bölünmeleri ortaya çıkarmaktadır. Ekonominin asıl yükünü taşıyan ve ülkeleri ayakta tutan kesimlerin en temel ihtiyaçlarını karşılamakta yaşadığı zorluklar "isyan" ve "itiraz"ı barındırmaktadır. Krizden çıkış paketi olarak öne sürülen kemer sıkma politikaları da özellikle Avrupa ülkelerinde bu "isyan ve itiraz" ı teşvik etmiştir.

Kriz süresi içerisinde Avrupa Birliği üye ülkelerinde iktidarda merkez sağ partiler vardır. Kriz süresince kimi hükümetlerde istifalar yaşansa da konumlarını muhafaza etmişlerdir. Kriz süresince istikrar arayışı toplum içerisindeki kesimlerin genellikle günü kurtarma ve var olan ile yetinme güdüsü ile hareket etmesine neden olmaktadır. Avrupa'da kriz süresince yürütülen siyaset ise iki farklı düşünce sisteminin ürünü olmuştur. Politika yapan sağ partiler krizlerin sorumlusu olarak ülkelerinde yaşayan göçmenleri göstererek ırkçılığa sebep olurken, sol partiler ise kapitalizmin kendi içinde krizlere gebe bir sistem oluşunu ortaya koymaktadır. Sağın gösterdiği refleks olarak göçmen karşıtlığı toplumda ırkçılığın yükselmesi ve toplumun bölünmesini kolaylaştırmaktadır. İşsizliğin artmasının sebebi olarak daha ucuza çalışan göçmenleri hedef gösteren sağ partiler de, "eğer çalışmazsan senin yerine daha ucuza çalıştırabileceğim bir işsiz ordusu var" diyen sermaye de toplumdaki ayrımcılığı körüklemiş ve insanların ekonomik koşullara isyan etmesinin karşısına milliyetçiliği ve hatta ayrımcılığı koymuştur. Milliyetçilik neoliberal siyaset anlayışının toplum kesimlerini iknası açısından da ayrı bir önem taşımaktadır. Kriz boyunca iktidarlar tarafından ülkelerinin istikrara kavuşabilmesi ve ülkelerini yeniden refaha ulaştırabilmesi açısından daha fazla çalışma ve gerekirse daha az ücret alma tutumu esnek ve güvencesiz çalışmanın önünü açmıştır. Avrupa ülkelerinde işsizliğin büyümesi, esnek çalışma koşullarının yaygınlaşması bu ülkelerin tümü açısından sosyal devlet anlayışının da giderek daha tartışmalı bir hal

almasına sebep olmuştur. Fransa ve Almanya gibi sanayinin geliştiği ülkelerde işçi ve emekçiler kazanımlarını kaybetmemek uğruna grevler ve eylemlilikler yapmaktadırlar. Krizin etkileri ile değişen Avrupa'nın aydınlık yüzü karanlığa dönüşmekte bölgesel bazda bunun etkilerini yaşayan halklar ise itirazı kuvvetlendirmektedirler. Sosyal adalet anlayışının eskiye oranla bozulmalar yaşanması insanların mücadele ederek sahip oldukları kazanımları savunmalarına teşvik etmektedir.

2008 krizinin AB ülkeleri içinde en büyük etkiyi gösterdiği ülke hiç kuşkusuz Yunanistan oldu. Yunanistan'ın yaşadığı derin bunalım, AB ülkeleri içerisinde gelecekte ekonomik ve parasal birliğin devamı tartışmalarını da ortaya çıkarmıştır. Avrupa'nın geleceği açısından Yunanistan'ın birlik içerisinde oluşu gelecekte olup olmayışı ise kriz ile birlikte daha görünür tartışmaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yunanistan'ın ekonomik krizi bu denli hissetmesi Avrupa içerisinde yapısal tartışmaların başlamasına, sosyal adalet kavramının kapsamına dair eleştirilerin yükselmesine de olanak vermiştir.

# İKİNCİ BÖLÜM

# YUNANİSTAN'DA 2008 EKONOMİ KRİZİ

## 2.1. YUNAN EKONOMİSİNİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

Avrupa Birliği üye ülkeleri içerisinde ekonomisi dışa açık özelliğe sahip olan Yunanistan yaklaşık 11 milyon nüfusa sahiptir. Yüzde 80'i dağlık olan yapısında toprakların yüzde 20'lik kısmı ancak işlenebilir durumdadır. Balık üretiminde Avrupa'nın yıllık ihtiyacının yarısını karşılayabilir durumda olan Yunanistan zeytinyağı, şeftali ve domates üretiminde de önemli bir paya sahiptir. 20. Yüzyıl'ın önemli bir bölümüne kadar ekonomisi tarıma dayanan Yunanistan'da sanayi iç savaşın bitmesinden sonra gelişmeye başlamıştır. İç savaşın devam ettiği dönemde ülkede istikrar sağlanamamış kralın otoritesinin karşısında duran herkesin terörist olarak addedilmesine sebep olmuştur. İç savaşın yarattığı bu kaos halinin ekonomiye yansıması da sancılı bir biçimde olmaktaydı (Svoronos, 1988: s.108).

Yabancı sermayenin ülkeye girmesiyle birlikte sanayi de gelişmeye başlamıştır. 1950 yılından itibaren diğer Avrupa ülkelerine göre görece daha iyi bir ekonomik performans sergileyen Yunanistan'da Cunta döneminde sanayide ciddi zararlar meydana gelmiştir. Ülkenin siyasi durumundan dolayı yabancı sermaye yatırımlarını ülkeden geri çekmiştir. 2014 yılına kadar sanayinin ülke içerisindeki payı yüzde 25 oranlarında iken 2016 yılında yüzde 15'lere kadar düşmüştür. (Yunanistan Ülke Raporu, 2016: s.6).

Avrupa ülkesi olmakla birlikte Avrupa sınırına en uzak ülkelerden biri olan Yunanistan'da ulaşım oldukça gelişmiştir. Zorlu bir arazi yapısı olmasına rağmen demiryolu altyapısında önemli gelişmeler kaydetmesinin sebebi Avrupa'dan alınan yatırımları ulaşım alanında kullanmasıdır. Karayolları açısından ise iki adet uluslararası otobana sahip olan Yunanistan aynı zamanda turizm açısından da önemli bir coğrafi konumun bağlayıcısı noktasındadır. Ülkede ulaşım açısından en geniş ağlara sahip alanı ise denizyolu olarak kabul edilmektedir. Limanları uluslararası denizciliğe uygun olan Yunanistan dünyanın en büyük deniz filosuna sahiptir. (Yunanistan Cumhuriyeti Ülke Raporu, 2009). Yunan limanları Avrupa ülkeleri ile

rekabet edecek konumda olmakla birlikte yük ve yolcu taşımacılığında Ege'de hattın tümüne Yunan şirketleri hakimdir. Ülke içerisindeki ekonomik durgunluk dönemlerinde durgunluk yaşamayan tek sektör olan denizcilik sektörü gemilerin tonaj sıralamasında da dünyadaki lider konumunu sürdürmektedir. Yunan gemi sayısı toplam taşıma kapasitesi açısından Avrupa'da ikinci, Dünya'da yedinci sıradadır (T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2016: s.16).

Ülke ekonomisi açısından yukarıda yazılanlardan anlaşılacağı üzere denizcilik sektörü oldukça gelişmiştir. Yunanistan'ın coğrafi konumu da sektörün gelişmesinde önem taşımaktadır. Ticaret sektörü açısından ise emek yoğun sektörlerde ihtiyaç ithalat yoluyla sağlanmaktadır. Tekstil gibi sektörlerde Asya ülkelerine karşın rekabet edemeyen Yunanistan mobilya ve ev eşyası gibi sektörlerde de talebi ithalat ile karşılamaktadır. Hizmetler sektörü ise sanayi de kaybedilen atılımın sağlandığı alan olmuştur. Hizmet sektöründe en büyük paya ise turizm sahiptir. Dünya'da en fazla turist çeken ilk 20 ülke arasına giren Yunanistan adalarıyla ve Atina'nın tarihsel yapısı nedeniyle her yıl 25 milyon civarında turiste ev sahipliği yapmaktadır (T.C. Atina Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, 2016: s.18). En fazla turisti Almanya, Rusya, Fransa gibi ülkelerden çeken Yunanistan, turizm gelirlerinin büyük kısmını da bu ülkenin turistleri tarafından sağlamaktadır. 2004 yılında gerçekleşen olimpiyat oyunları ile turizm gelirlerinde yüzde 10'luk bir artış yaşanan Yunanistan'da turizm GSYİH'ine yüzde 7 oranında doğrudan bir katkı sağlamıştır.

Temel enerji talebinin karşılaması ithalat ile gerçekleşen Yunanistan'da ithalatın en büyük payını petrol almaktadır. Enerji ithalatında en büyük paya sahip olan petrolün yerine yerel linyit kullanılması planlanmıştır. Fakat çevreye vereceği zarardan ötürü yerel linyit uygulamasına geçilmemiştir. Doğalgaz da ithal edilen bir başka enerji kaynağıdır. Ülkede ikisi kamu, ikisi özel olmak üzere toplam 4 petrol rafinerisi bulunmaktadır. Avrupa'nın solar toplayıcıları açısından en aktif bölgeye sahip olan Yunanistan 2.5 milyon metrekare kapasiteye sahiptir. Rüzgar gücüyle elektrik üretiminde geçmişe göre gelişen bir yapıya sahiptir (Yunanistan Cumhuriyeti Ülke Raporu, 2009: s.20-21). Yunanistan'da inşaat sektörü gelişmemiş, altyapı yetersizlikleri de hala bir sorun olarak devam etmektedir. Olimpiyat Oyunları'nın Yunanistan'da yapılması AB tarafından sağlanan fonlar ile altyapının

güçlendirilmesine kullanılmıştır. 1990'lı yıllar itibariyle inşaat sektörü, AB tarafından sağlanan fonlardan doğrudan yararlanmış böylelikle ağır sanayi inşaat sektöründe kısmi iyileşmeler yaşanmıştır. Fakat yaşanan bu iyileşmeler Yunanistan gibi dağlık arazilere sahip olan bir ülkenin altyapı sorunlarını çözmeye yeterli olmamıştır.

Düzenli olarak ithalat ve ihracat yapan bir ülke olan Yunanistan 2008 krizi öncesinde toplam ihracatı 23,9 milyar dolar iken toplam ithalatı 80,7 milyar dolardır. Dış ticaret hacminde genişlemeler yaşayan Yunanistan kriz öncesi 2007 yılında 104,5 milyar dolar ile giderek artan bir dış ticaret hacim profili çizmiştir. İhracatı yoğun olarak yaptığı ülke Almanya'dır. Yüzde 11 oranında Almanya'dan sonra ikinci sırada İtalya bulunmaktadır. Başlıca ihracat ürünlerini gıda, pamuk ve tütün ürünleri iken, başlıca ithalat ürünlerini ise enerji ürünleri, makine ekipmanları ve elektrik aletleri oluşturmaktadır. Toplam ithalatının yarısından fazlasını Avrupa Birliği ülkelerinden yapan Yunanistan için ilk sırada Almanya sonrasında İtalya, Fransa ve Hollanda gelmektedir (Yunanistan Cumhuriyeti Ülke Raporu, 2009: s.24). Bankacılık sektörü gelişmiş olan Yunanistan'da şubeler geniş bir ağa sahiptir. Bankaların Balkan ülkelerinde de şubeleri olmakla birlikte sigortacılık faaliyetleri bankacılık kadar gelişmemiştir. Euro'nun kullanılmaya başlanması ile ülke ekonomisinde bankacılık adına da köklü değişiklikler meydana gelmiştir.

Yunanistan 1981 yılında Avrupa Birliğine üye olmuştur. AB üyeliği, Yunanistan'da hem ekonomi hem de siyasi revizyonun başladığı bir dönem olmuştur. Euro sistemine girişi ise 2001 yılına denk düşmektedir. Avrupa Birliği içerisinde parasal birliğin sağlanması ise 1992 yılında Maastricht Antlaşması'nın imzalanmasıyla gerçekleşmiştir. Ekonomik ve Parasal Birliğin sağlanmak istenmesinin temel nedenini Avrupa Birliği üye ülkeleri içerisinde, ekonomik ve parasal politikalarını birbiriyle uyumlu hale gelmesi için yapılmıştır. Ortak para birimi Avro'nun kullanılması fikrinin ilk nüveleri de parasal birlik tartışmaları başladığında atılmıştır. Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) hayata geçirilmesi için çeşitli aşamalara ihtiyaç duyulmuştur. Avrupa Merkez Bankası'nın kurulması ile birlikte 1999 yılında Euro tedavüle girmiştir. Euro'nun tedavüle girmesi ile birlikte 12 Avrupa Birliği üye ülkesinde ulusal para birimleri tedavülden kaldırılarak yerine Euro kullanılmaya başlamıştır. Avro üye ülke sayısı 18'i bulmuş, mali politikalar üye

ülkelerin ulusal ekonomileri tarafından denetim altında tutulurken parasal birlik Avrupa Merkez Bankası tarafından denetim altında tutulmaktadır (İktisadi Kalkınma Vakfı, s.1).

Avrupa Birliği içerisinde küresel ticaretin tek bir para birimiyle sağlanarak krizlere karşı daha güçlü bir yapıya sahip olacağı planları yapılırken bazı AB üyesi ülkeler Avro yerine kendi ulusal para birimlerini kullanmakta, bazı AB üyesi ülkeler ise Euro'ya geçişte gerekli olan kıstasları sağlayamadıkları için Euro'yu para birimi olarak kullanamamaktadır. Ortak para birimine geçişte çeşitli kıstasların sağlanmasının dayanağını Maastricht Antlaşması sağlamaktadır. Bu antlaşmaya göre;

- Üye devletin yıllık enflasyon oranı, en düşük üç üye devletin enflasyon oran ortalamasını en fazla 1,5 puan geçebilir.
- Kamu açıklarının Gayri Safi Yurtiçi Hâsılasına oranı yüzde 3'ü geçmemelidir.
- Kamu borç stoğunun Gayri Safi Yurtiçi Hâsılasına oranı yüzde 60'ı geçmemesi gereklidir.
- Üye devlet fiyat istikrarında en iyi sonucu sağlayan üç üye devletin uzun vadeli faiz oranlarını en fazla 2 puan aşabileceklerdir.
- Üye devletlerin ulusal paraları Avrupa Döviz kurunun nominal dalgalanma marjının dışına çıkmamalıdır.

Getirilen bu kriterler ortak para birimine geçişte ekonomisi zayıf olan devletleri bir hayli zorlamış, kimi devletler için ise bu kıstaslar sağlanamasa da Euro'ya geçiş sağlanmıştır (Dilekli ve Yeşilkaya, 2002: s.1-3). Avrupa Birliği üye ülkeleri Avro'nun tedavüle girmesi ve ortak para birimi olarak kabul edilmesi ile ekonomik büyüme ve istikrarı sağlayıcı bir yapıya eriştiklerini düşünmüş olsalar dahi 2008 küresel krizi AB üye ülkeleri içerisinde ortak hareket etmenin hala tam anlamıyla sağlanamamış olduğunu göstermiştir. 1980 yılından itibaren 10 yıllık süreçte ekonomik istikrar noktasında ciddi sıkıntılar yaşayan Yunanistan, iç ve dış borcun sürekli artan eğride olması sebebiyle AB üye ülkeleri içerisinde kötü bir ekonomik performansa sahip olmuştur.

Yunanistan ekonomisinin en temel yapısal sorunları arasında bütçe açığı ve kamu borç stoğu bulunmaktadır. 1985 yılına gelindiğinde Avrupa Birliği'nden bu sorunları gidermek adına iki yıllık istikrar paketi alarak yardım istenmiştir. 1,7

milyar Euro olan bu yardım alınsa da iki yıl için hedeflenen rakamlar tutmamıştır. 1990 yılından 1997 yılına kadar olan dönemde AB enflasyon ortalamasının üzerinde seyretmiştir (Durusoy ve Şamiloğlu, 2012: s.9).

10 yıllık süreç sonrasında ekonomide toparlanma adımları atmasına sebep olan yapısal fonlar devreye girmiştir. 1997 yılı itibariyle ekonomideki toparlanmayı enflasyonun düşmesi ve işsizliğin azalması ile süren Yunanistan'da işsizlik yüzde 10'un altına, enflasyon yıllar sonra tek haneli rakamlara düşmüştür. Bu ekonomik toparlanmanın ardında AB tarafından Yunanistan'a yapılan yardımlar yatmaktadır (Koçak, 2005: s. 125).

Yunanistan AB yapısal fonlarını özellikle ulaşım ve çevre alanlarına ayırmıştır. Dağlık bir alana sahip olması ve adalardan oluşan yapısı, sanayinin metropollerde birikmesine sebep olmuştur. Nüfus yoğunluğunun şehir merkezlerinde olması sebebiyle hava kirliliği ve çevre sorunları önem teşkil etmektedir. Geniş bir denizyolu ağına sahip olan Yunanistan ulaşıma da önemli bir pay ayırmıştır. AB üyeliğinin ilk dönemlerinde alınan fonlar altyapı yetersizliklerinin giderilmesinde, turizm ve hayvancılık alanlarında kullanılmış, sonrasında Maastricht kriterlerinin sağlanması amacıyla çevre ve ulaşım alanlarına odaklanmıştır.

Yunanistan yerel kalkınmayı sağlayabilmek için kimi alanlara öncelik vermiştir. Uluslararası alanda rekabet sağlanabilmesi için çeşitli vergi muafiyetleri ve istisnaları uygulanmıştır. Tarımsal yeniliklerin sağlanabilmesi için istihdam alanları açılmış, yeni projeler hayata geçirilmiştir. 250 bin köylü doğrudan fon yardımlarından faydalanmıştır. Balıkçılık sektöründe de filoların modernizasyona önem verilmiş, alanda çalışanların yetkinleştirilmesi için deniz meslek yüksekokulları açılmıştır. Hayvancılık sektörünün de Yunanistan'da gelişmesi için projeler üretilmiştir. Hayvancılık için yapılan projeler ile AB fonundan yardım alındı. Modern hayvancılığın sağlanması için 460 milyon Euro AB'den destek alınmıştır. Ulaşım alanında otoyol yapımı, altyapı çalışmaları yapılırken telekomünikasyon alanında da büyük yatırımlar gerçekleştirilmiştir. Özel telefon şirketleri sisteme dahil edilmiştir. Sağlık alanında kapasite artırımına gidilmiş, yerel kalkınmanın sağlanması adına önce projeler yapılmış, sunulan projelerin kabul görmesi ile ciddi gelir getirici fonlar AB tarafından Yunanistan'a sağlanmıştır.

Çevre ve Enerji alanlarında çeşitli atılımlar gerçekleştiren Yunanistan'da, 1994-1999 arası 5 yıllık dönemde yatırımların oranı yüzde 1,5'ten yüzde 6,6'ya çıkmıştır. Sektör bazında da çeşitli istihdam olanakları yaratılmış, işsizlik oranların düşmesine olanak tanınmıştır. Üretilen projelerin tümünde çevreye duyarlılık temel konulardan biri olmaktadır. Kullanılan yakıtlar içerisinde en temiz yakıt olan doğalgaz bir program dahilinde ev ve işyerlerinde yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Doğalgaz programı kapsamında gerçekleştirilen projenin yüzde 65'inin finansmanı AB fonlarından karşılanmıştır (Koçak, 2005: s. 127-133).

Tüm bu alanlarda hayata geçirilen projelerden ve bunun karşılığında alınan fonlardan anlaşıldığı üzere Yunanistan AB üyesi olduktan sonra ekonomisi için sorunlu alanlara dair projeler üretme noktasında gayret göstermiştir. Tüm bu fonlar ile projeler gerçekleştirilmiş, ekonominin gelişmesi noktasında gayretler gösterilmiş olsa da 1991 yılı ile 1995 yılı arası olan 4 yıllık dönemde Yunanistan AB ekonomik büyüme ortalamasının altında kalmıştır. Avrupa Birliği'nde 1993 yılında yaşanan ekonomik durgunluk Yunanistan'ı doğrudan etkilemiştir. Euro'ya geçiş dönemine kadar ülkede özelleştirme gerçekleşmemiştir. Özelleştirmelerin büyük payı 2008 ekonomik krizinden sonra gerçekleştirilmiştir (ATM, 2016: s.27).

1995 yılına kadar ekonomik büyümesi AB ortalamasının altında kalan Yunanistan 1995 yılı itibariyle AB üyesi ülkelere göre büyüme hızını arttırmıştır. 1994-1999 yıllarında kabul edilen AB topluluk destek çevre programı ile Yunanistan'a her yıl fon aktarımı sağlanmıştır. 2000 ile 2007 yılları arasında ülkeye yabancı sermaye açısından yoğun bir aktarım gerçekleşmiştir. Bu aktarım ile ekonomide yüzde 4,2'lik bir büyüme kaydedilmiştir. Kamu borcunun GSYH'ye oranı yüzde 100'ün üzerinde olan Yunanistan için yapısal borçların dönüştürülmesi kolay olmamaktadır. Kamu politikalarının hayata geçirilmesi için dış borçlanma yoluna giden Yunanistan'da alınan yardımlar bütçe açıklarını kapatmak için kullanılıyor, Dünya piyasasında rekabet edebilecek kaynak aktarımına geçemiyordu. Ülke ekonomisinin yaşadığı en temel sıkıntıların bir bölümünü vergi toplama düzensizlikleri, harcamaların ülke bütçesini aşan boyutlara sahip olması ve yolsuzluklar olarak açıklanabilir. Fakat bir diğer önemli mesele de Yunanistan'ın savunma sanayisine harcadığı paralar olmaktadır.

Egemen devletlerin tarihin tüm çağlarında kendi ülke içi ilişkilerinde halkları kontrol altında tutabilmek adına milliyetçi söylemlere başvurması olasıdır. Bununla birlikte özellikle jeopolitik konumu itibariyle komşu devletleri kendisine bir dış tehdit olarak görmesi de yine mevcuttur. Dış tehdide karşı her zaman hazırlı olunması da bu tehdidin kontrol altında tutulması için elzem bir söylem olarak içselleştirilmiştir. Yunanistan, dış tehdit olarak tarihi bir misyonu sürdürürcesine Türkiye'yi görmektedir. Yunanistan'ın savunma sanayisine harcadığı miktar ekonomik gider dağılımında önemli bir yer tutmaktadır. Avrupa Birliği ve NATO ülkeleri içerisinde en çok silahlanan ülke olan Yunanistan, dünya genelinde askeri harcamalara en çok bütçe ayıran 18. ülkedir. Araştırmalarını ABD'de gerçekleştiren Brookings Enstitüsü'ne göre Yunanistan ekonomisinin yüzde 8'i rüşvet ve yolsuzluğa kaynak olarak aktarılmaktadır. Savunma harcamalarında AB üye ülkeleri içerisinde en yüksek oranlara sahip olan Yunanistan'da ordunun içerisinde de ciddi yolsuzluklar mevcuttur (Akkan, 2016).

Avrupa Birliği açısından yolsuzlukla mücadele etmek önemli bir konu olarak ele alınsa da Yunanistan'da AB tarafından alınan fonların siyasetçiler tarafından oy kazanmak için dağıtılması söz konusudur. AB genişlemesi öncesinde Yunanistan AB üye ülkeleri içerisinde en fazla yolsuzluğun olduğu ülke olmuştur. Yunanistan Başbakanı Papandreou, Yunanistan'da yaşanan mali krizin sebebi olarak yolsuzluğun teşvik edilmesi ve "iş yapma kültürü" olarak görülmesine bağlamıştır (Giannakopoulos, 2010: s.2).

Yunanistan ekonomisinin "gelişmiş ekonomi" olabilmesi için hiç kuşkusuz sanayisinin gelişmesi gerekmektedir. Sanayi ürünlerin yüzde 80'ine yakınını ithalat ile sağlayan Yunanistan ciddi sıkıntılar yaşamıştır. İhraç ettiği tekstil, tütün, gıda gibi sektörlerde de diğer ülkeler tarafından sağlanan ucuz ve kaliteli ürünlere karşın rekabeti sağlayamamıştır. İthalat ürünleri bu denli fazla olan Yunanistan, ithalat konusunda ciddi sıkıntılar yaşıyor. Dünya ekonomileri içerisinde dışa bağımlılık oranları yüksek olan tüm ülkeler Yunanistan ile aynı sıkıntıyı çekmektedirler. Kriz süreci ile birlikte kişi başına düşen gelir sıralamasında AB üye ülkeleri açısından 15. sırada olan Yunanistan, ekonomik kriz süresince yaşanan dalgalanmalardan doğrudan etkilenmiştir (Aktaran: Durusoy ve Şamiloğlu, 2012: s.10-12).

## 2.2. YUNANİSTAN'DA 2008 KRİZİNİN YAPISAL NEDENLERİ VE ÖZELLİKLERİ

Yunanistan ekonomisinin yapısal özelliklerini açıklamaya çalışırken ekonomideki derin ayrım dönemini de AB'ye üyelik ile başladığını söyleyebiliriz. Ekonomisi dışa açık temel ihtiyaçların bir bölümünü ithalat yoluyla elde eden, gelişkin ulaşım ağına sahip ve sanayisi diğer Avrupa ülkelerine göre daha az gelişmiş olan Yunanistan için AB'ye üyelik ile çeşitli kıstasların sağlanması gerekmekteydi. Avrupa Birliği'ne üye olduğu ilk yıllardan itibaren GSYH değerleri ile AB'nin zayıf ekonomilerinden biri sayılan Yunanistan, aynı zamanda Avrupa Birliği'nin sağladığı fonlardan da önemli ölçüde faydalanan bir ülke olmuştur. Avrupa Birliği'ne üyelik ile kendisini sanayisi gelişmiş, zengin ekonomiler arasında bulan Yunanistan, aldığı yardımları bölgesel kalkınmaya harcamıştır. Yapılan AB projeleri ile ülke içinde aktif bir ekonomi ortamı yaratılsa da bu ekonomiyi yalnızca canlandırmış, yapısal sorunları çözememiştir. Kriz döneminde sosyal güvenlik harcamalarının artmış, turizm ve gemicilik gibi sektörel küçülmeler meydana gelmiştir. Turizm sektöründe dünyanın en tercih edilen ülkelerinden biri olmasına rağmen maliyet artışlarından dolayı diğer turist çeken ülkelerle rekabet edememiş ve ekonomik açıdan ciddi bir gelir kapısı olan turizm sektöründe küçülmeler yaşamıştır. Yunanistan ekonomisinde 2000'li yılların başından itibaren ise borç stoğu GSYH'nin yüzde yüzüne tekabül edecek rakamlara ulaşmıştır. Bu durum diğer AB üye ülkelerine göre oldukça yüksek bir rakamdır. Etkin bir vergilendirme sistemi olmayan Yunanistan'da ekonomideki borç stoğunun artışı önlenememiştir. Kamunun ihtiyaçlarının karşılanması dış borçlanma ile sağlanmıştır. Bu da Yunanistan ekonomisinin bir kısır döngü içerisinde olduğu göstermektedir. Kriz bir süreç halinde gerçekleşmiştir.

2009 seçimlerinde George Papandreou yüzde 44 oy oranıyla başbakan seçilmiştir. Göreve gelir gelmez Merkez Bankası Başkanı'nın acil görüşme talep etmesiyle ekonomideki can yakıcı tablonun boyutları ortaya çıkmıştır. Acil görüşmenin gerekçesi olarak Papandreou'ya ortada bir yanlış bildirim olduğu belirtilmiştir. Bir önceki hükümetin bütçe rakamlarını gerçek rakamlar yerine, olması gerekenin altında rakamlar vererek, halkın kandırılmasına sebep olunmuştur. Yüzde 3,7 olarak bildirilen bütçe açığı daha yüksek rakamlar iken, gerçek olan rakamlar yerine daha düşük rakamlar verilmiştir. Ekonomik sorunların bu denli büyük

olduğunun farkında olmayan Papandreou kamuoyuna gerçek rakamları açıklamıştır. Açıklanan gerçek rakamlar ile Yunanistan ekonomisinin ciddi bir krizin eşiğinde yıllarına dair bütçe açığı verileri eksik hesaplanarak, 2004 yılında gerçekleşmiş olan Atina Olimpiyatları maliyetlerinin bu bütçe raporlamasına dahil edilmediği şeklindedir (Greece Admits Fudging Euro Entry, 2004).

Bu açıklama ile Yunan ekonomisinin kötü tablosu, hem yeni hükümet hem de halk tarafından öğrenildi. PASOK iktidarı, ekonominin gidişatının kötü olduğunu açılarken bütçe açığının GSYH'ye oranın yüzde 12,7 oranında olduğunu açıklamıştır (İktisadi Kalkınma Vakfı, Modern Bir Yunan Trajedisi). Açıklanan bu rakamlar sadece Yunan kamuoyu için değil aynı zamanda krizin etkisinde olan bütün Avrupa ülkeleri için de bir şok etkisi yaratmıştır. Bütçe açıklarının bu denli yüksek olması kredi derecelendirme kuruluşu olan Fitch'i harekete geçirmiş, ülkenin kredi notu düşürülmüştür. Fitch'in Yunanistan'ın kredi notunu düşürmesi ülkeye yapılan yatırımlarda ciddi düşüşe sebep olmuş, Yunanistan'a yatırım yapmaya karar veren kurumları kararından vazgeçirmiştir. Yunanistan'ın ekonomik kriz içerisinde olduğu yüksek bütçe açığının ortaya çıkması ile fark edilmiştir. Bu bir şok etkisi yaratsa da krizin oluşmasına asıl sebep Yunan ekonomisinin yapısal özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Küresel krizin güçlü ekonomilere olan etkisi zayıf ekonomilere olan etkisine göre daha azdır. Yunanistan da bu yıkıma uğrayan ülkelerden biridir. Kamu borcunun yapısal bir problem olduğu Yunan ekonomisinde, bütçe açıklarının yüksek rakamlar halinde seyretmesi rekabeti güçleştirmiştir. Dünya piyasaları içerisinde rekabet edememekle birlikte turizm ve liman sektörlerinde sağladığı başarıları maliyet artışlarından dolayı sürdürememiştir. Ülkenin daimi problemi olan yolsuzluklar ile de birleşince krizin etkileri gün be gün artarak devam etmiştir. Bu yapısal sorunları çözmek, iktidarın asli görevlerinden biri olmakla birlikte halkın gerçek olmayan bir refah anlayışına inandırmaya çalışmak daha kolay bir yöntem olarak seçilmiştir. Yapısal reformlar ile ekonomideki problemleri çözmektense Avro bölgesinden krediler alarak ortalama refah düzeyini sürdürmek iktidarın koltuğu korumak istemesinden kaynaklanmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinden alınan ekstra fonlar ile iktidar sorunları çözmek yerine bütçe açığının derinleşmesini sürdürmüştür. Hükümetin böyle bir yöntem izlemesi ekonomik istikrarsızlığı derinleştiren ve sorunlara çözümler bulmaktansa geçici müdahaleler uygulayan bir yapıya

dönüştürmüştür. Ekonomik kriz süreci aynı zamanda AB üyesi ülkeler içerisinde siyasi bir krizin de ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ekonomisi krizden daha az etkilenen ülkeler ile ekonomik açıdan krizin tüm etkilerini hissetmiş, kötü durumda olan ekonomiler arasında Avrupa Birliği içerisinde derin bir ayrım ortaya çıkmıştır. AB içerisinde merkez ve çevre ülkeleri olarak oluşan bu ayrımda Yunanistan bütçesi açık veren ve merkez ülkeleri tarafından fon sağlanan çevre ülke statüsüne girmiştir. Yunanistan'ın AB ve IMF fonlarını alamadığı durumda iflasa sürükleneceği gerçeği 2008 krizin ne denli büyük bir krize dönüştüğünün de bir göstergesi olmuştur.

Yunanistan'da ekonomik krize sebep olan yapısal nedenlerin tümünü şöyle açıklamak mümkündür;

- Kamu borçlarında artış yaşanması, bütçe giderlerinin gelirlerine göre fazla vererek, bütçe açıklarının devam etmesi.
- Turizm ve ulaşım alanlarında dünya ile rekabet edecek konumda olan iki sektörde yaşanan maliyet artışından dolayı düşüşler yaşanması.
- Sosyal güvenlik alanında taleplere uygun adımlar atılamaması.
- Avrupa Birliği'ne giriş kriterleri olan Maastricht kriterlerine göre bütçe açığının olması, Maastricht kriterlerine göre kamu borcu GSYH'nin yüzde 60'ını aşmamalıdır (Uçar, 2012: s.8).

İşsizlik oranları 2008 krizine kadar bir azalma gösterse de krizin başlamasıyla birlikte işsizlikte artış gözlenmiştir. 2008 krizi sonrası sırasıyla yüzde 7'den yüzde 12'lere kadar artış şeklinde devam etmiştir. Özel sektördeki kuruluşların kriz ile birlikte iflasını açıklamasıyla genç işsizlikte de ciddi rakamlara ulaşan Yunanistan 2010 yılına geldiğinde yüzde 14 rakamlarına ulaşmıştır. İşsiz kalınan sektörler çoğunlukla imalat ve hizmet sektörü olurken turizm alanında da yaşanan daralmalarla birlikte istihdam sorunu ülkenin tüm sektörlerine yansımıştır. Enflasyon oranlarında da ekonominin kötü gidişatına paralel bir biçimde artışlar söz konusu olmuştur. Dış ticaret hacminde düzenli yükselen bir eğriye sahip olan Yunanistan 2006 yılında ihracatı 20,3 milyar dolar iken 2007 yılında 23,9 milyar dolara çıkmıştır. Toplam ithalatı ise 2006 yılında 64,6 milyar iken 2007 yılında 80,7 milyar ile gerçekleşmiştir (Aktaran: Durusoy ve Şamiloğlu, 2012: s.97). Yunanistan'ın iki yıllık ihracat ve ithalat dengelerine bakıldığında bile ithalat ile ihracat rakamları arasındaki fark ortaya çıkmaktadır. Yunanistan ödemeler dengesi açısından başlıca

gıda ürünleri olmak üzere çoğu maddeyi dışarıdan temin etmektedir. Ülke içerisinde sanayi sektörünün gelişmemiş olması ve bu denli dışa bağımlı bir profile sahip olması krizin etkilerini derinleştirmiştir. Kriz, tarım-sanayi-hizmetler sektörlerine de doğrudan etki etmiştir. Sanayisi gelişmemiş olan Yunanistan turizm ve gemi taşımacılığı sektörlerinde başarılı bir ülke olarak en büyük gelirini hizmetler sektöründen kazanmaktadır. Hizmetler sektörü içerisinde de 2009 yılında GSYH içinde yüzde 81,9 ile turizm ağırlıklıdır. Fakat kriz ortamında örneğin turizme yönelik azalan talep buna istinaden de Yunanistan'da hizmetler sektörünün daralmasına sebep olmuştur. Tarım sektöründe ise 2009 yılına kadar Gayri Safi Yurt İçi Hasıla oranlarına katkısı az olsa da 2009 yılının sonu itibariyle bu oran yüzde 3,5'e çıkmıştır (Durusoy ve Şamiloğlu, 2012: s.103). Tarım alanında genel olarak kendi kendine yeten bir ülke olsa da et ve bazı tahıl ürünlerini ithal eden Yunanistan için kriz ortamında ithalatta yaşadığı sorunlar temel gıda maddelerinde bile hissedilir duruma gelmiştir.

Yunanistan ekonomisinin krizi oluşturabilecek en temel özelliklerinden birini ekonomik büyümeyi dış borçlarla finanse etmesi oluşturmaktadır. Fakat Mortgage krizi ile birlikte uluslararası finans piyasasında yaşanan belirsiz ortam ve riskler, Yunanistan'ın kamu açıklarını finanse edebileceği dış borcun bulunmasını olanaksız hale getirmiştir. Yunanistan'ı borç krizine sürükleyen bir başka önemli neden de bahsedildiği gibi kredi derecelendirme kurumlarının Yunanistan'ın kredi notunu düşürmesidir. Kamu borçlarını kapatmak için dış borç alan ve ekonomisinin devamlılığını böyle sürdüren diğer ekonomiler gibi Yunanistan'da da krizin etkisi uzun süredir devam etmektedir. Dış yardım ve krediler olmadan kamu borçlarını ödeyebilme imkanı olmayan Yunanistan, 2008 Krizi nedeniyle belirsiz ve kırılgan yapıda olan uluslararası piyasadan borç alabilmekte zorlanmıştır. 2008 Krizi sürecinde küresel finans piyasasında başlayan belirsizlik ve kırılgan yapı, kamu borç stoğunun artışı, kredi derecelendirme kurumlarının Yunanistan'ın kredi notunu düşürmesi ile hükümetin borçlanma imkanının daraltılması gibi tüm bunlar Yunanistan'ı krize sürükleyen temel yapı taşlarını oluşturmaktadır.

10 yıl gibi bir süre Yunanistan ekonomisi yüksek büyüme rakamlarına sahip olmuştur. Uluslararası Para Fonu (IMF) bu durumu iki farklı nedene bağlamıştır. İlki, talebin artması ve Euro'nun ortak para birimi olarak kullanılması ile birlikte

vatandaşların ve işletmelerin düşük faizli krediler alarak ekonomiyi canlı tutmasıdır. Bir diğer neden ise, bütçe açığı ile cari işlemler açığının birlikte ortaya çıkması ve dış borç dengesindeki mali disiplinsizliklerdir. Ekonominin rekabetçi yapısının bozulması ile birlikte de Yunanistan 10 yıl boyunca AB ortalamasının üzerinde enflasyon değerlerine sahip olmuştur. IMF'nin yüksek büyüme rakamlarını dayandırdığı iki seçenekten biri olan dış borç dengesinin sağlanamaması ve artık sistemin kendi kendini sürdüremez hale gelmesi Yunanistan ekonomisinin darboğazını oluşturmuştur.

## 2.3. YUNANİSTAN'DA 2008 KRİZİNİN EKONOMİK SONUÇLARI

2009 yılında yapılan genel seçimler sonrasında istikrarsızlığın ortadan kaldırılması için ekonomi disiplin altına alınmak istenmiştir. Vergi toplamada yaşanan düzensizlikleri ortadan kaldırmak ve kamu harcamalarını kontrol altında alınarak azaltılması amaçlanmıştır. Borç stoğunun yükünü azaltabilmek için kaynak arayışına girilmiştir. Uluslararası kredi derecelendirme kurumlarının birbiri ardına aldıkları kararlarla Yunanistan'ın kredi notunu düşürmeleri, kaynak arayışında Yunanistan'ı zorlayan nedenlerden biri haline dönüşmüştür.

Kayıt dışı ekonomi Yunanistan'da krizden önce GSYH'nin yüzde 25'i kadardı. AB ortalamasının 19,9 olduğu bu kalemde Yunanistan'ın yine AB ortalamasından yüksek olması kayıt dışı ekonomik yapılanmanın Yunanistan'ın ekonomisinde ciddi bir yer tuttuğunu göstermektedir (SETA, 2016: s.37). Vergi ödeme düzensizliği de Yunan ekonomisinin ciddi bir problemi olarak ortaya koyulmuştur. Kayıt dışı ekonominin ortalamanın üzerinde seyretmesinin en önemli nedeni vergi ödeme eğiliminin düşük olmasıdır. Sebebi ise toplumda insanların birbirine duydukları güven yitimidir. Sosyal devlet anlayışında vatandaşların tümünün asgari ihtiyaçlarını sağlayabilmeleri adına devlet tarafından vergi bir önkoşul olarak sunulmuştur. Fakat vergi ödemede yaşanan düzensizlikler Yunanistan'ı kriz ile birlikte daha zor bir duruma sokmuştur. Hizmetler sektörü vergi kaçırma durumunun en çok yaşandığı sektördür. Vergi kaçıranların büyük bir çoğunluğunun beyaz yakalılar, doktorlar, mühendisler olduğu yapılan bir araştırma ile bulgulanmıştır. Yunanistan'ın en önemli sorunlarından bir diğeri ise yolsuzluktur.

AB ortalamasına göre yolsuzluk rakamlarında da diğer ülkelerin çok gerisinde olan Yunanistan'da Dünya Bankası yüzde -2,5 ile +2,5 arasında yolsuzluğun kontrol altında tutulabilme durumuna göre değerler vermektedir. Bu değerler içerisinde +2,5 değeri yolsuzluğun kontrol altına alınabildiğinin değeri iken Yunanistan'da bu değer 2012 yılında -0,25 olmuştur (Aktaran: SETA, 2016: s.40).

Kayıt dışı ekonominin boyutları ve yolsuzluk rakamlarının yüksek olması Yunanistan'ı krize sürükleyen temel nedenleri oluşturmaktadır. Kamu bütçesinin dengelenmesi için borç almak ve aldığı borçları sorunların çözülmesinden ziyade devamlılığı sağlamakla kullanan hükümetler krizin çıkmaz bir sokağa dönüşmesine neden olmuştur. Yolsuzluğun toplumun geneline bu kadar sirayet ettiği toplumlarda patronaj yaygın görülmektedir. Genel olarak sanayisi daha az gelişmiş ülkelerde görünen bu algı doğrudan itaat ve koruma ilişkisi ile ilgilidir. Devlete ne kadar çok itaat edersen, o kadar çok korunursun. Bu ilişki ağı da yolsuzluğu destekler niteliktedir. Yolsuzluğun olduğu ülkelerde hükümetler çoğunlukla onlara oy vermeleri halinde kendilerine iş, gıda maddelerinde yardım gibi sosyal güvenlik gerekliliklerini sağlama sözü verirler. Bu durum da sosyal imkanların politikacılar tarafından suistimal edilmesi hem de yolsuzluğun öğretilen bir alan olarak kamu harcamalarının artmasına sebep olmaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi Yunanistan sanayisi gelişmemiş, onun yerine bütçeler dengesinde hizmetler sektörünün ağırlık kazandığı bir ekonomiye sahiptir. Sanayi yerine hizmetler sektörünün ekonomide itici güç olması kriz dönemlerinde belirleyici bir etki yaratmaktadır. Hizmetler sektörü talebe dayalı bir sektör olarak kriz dönemlerinde küresel düzeyde yaşananlardan etkilenme olasılığı en yüksek olan sektördür. Kriz zamanlarında insanlar ilk olarak temel ihtiyaçlarını gidermeye yönelirken "seyahat etme ihtiyacı" ikinci plana düşmektedir.

Yukarıda da anlatılan tüm bu yapısal sorunların ortaya koyduğu duruma karşı hükümet yetkilileri borçların ödenmesi için yardım istemiş ve kemer sıkma politikalarına başvurmuşlardır. Kemer sıkma politikaları adı altında Avrupa Birliği Komisyonu, Avrupa Merkez Bankası ve IMF tarafından oluşturulan Troyka, Yunanistan'a kurtarma paketleri hazırlamışlardır. Yardım isteyen Yunanistan eğer kemer sıkma politikalarındaki koşullara uygun hareket ederse bu yardımları almaya

hak kazanacaktı. 2010 yılında bir reçete olarak Yunanistan'a verilen paket Yunan ekonomisinin yeniden yapılandırılması adına başlatılmıştı.

"*Kemer sıkma tedbirleri ve yapısal reformlara koşut olarak 2010 yılı Mayıs ayında AB ve IMF tarafından Yunanistan için 110 milyar Euro tutarında bir yardım paketi (Greek Loan Facility) oluşturulmuştur. Ancak siyasi istikrarsızlık, toplumsal muhalefet, idari kapasite eksikliği ve en önemlisi öngörülenden daha derin ve uzun süreli ekonomik daralma nedeniyle AB-IMF mali yardımlarının ön koşulu niteliğindeki program hedeflerini yakalayamayan Yunanistan, her bir kredi diliminin serbest bırakılması için ilave tedbirler almak durumunda kalmıştır. Alınan tedbirler sonucu 2009 yılında GSYH'ye oranı % 15,75 olan bütçe açığı 2011 yılında % 9,25 seviyesine gerilemiştir*" (Uçar, 2012: s.17).

Fakat öngörülen bu paket Yunanistan'ın sorunlarını çözmede yeterli olmamış ve ikinci bir yardım paketi ile borcun yeniden yapılandırılması ve özel sektörün alacaklarında daha az baskı yapması istenmiştir. Kemer sıkma politikası kamudaki açıklıkların önlenmesi amacıyla işleme alınmıştır. Ücretlerin azaltılması ya da dondurulması emeklilik yaşının yükseltilmesi gibi tasarruf tedbirleri alınırken vergilerin arttırılması ve harcamaların kısılması yöntemlerine başvurulmuştur. Bir taraftan da maliyetlerin artışına karşı işgücü maliyetlerinde düşme ve verimlilik artışına gidilmeye çalışılmıştır. Özelleştirmeler yapılarak devletin piyasalar üzerinde etkisi azaltılmaya çalışılmıştır. Papandreou kemer sıkma politikalarını ekonomide kaybedilmiş olan kanın kazanılması için kabul etmiştir. Fakat uygulanan kemer sıkma politikaları ekonominin yapısal sorunlarından ziyade güncel sorunlarını dahi çözmekte yetersiz kalmıştır. Yardım paketleriyle yapılan Yunanistan'ın ekonomik sorunlarını çözmek değil bütçe açığı veren ve uzun yıllar AB fonlarıyla ekonomisini sürdüren özel sektöre borçlanan Yunanistan'ın iflasını önlemek adına yapılmıştır. Yunanistan'a uygulanan kurtarma reçetesi hem Yunanistan'ı bulunduğu durumdan çıkarmak hem de iflası neticesinde AB üye ülkelerine yaratacağı yükten kurtarmak amacıyla uygulanmıştır. Kriz ile birlikte Yunanistan'da kişi başına düşen milli gelirde azalmalar yaşamıştır. 2008 yılında 300 milyar dolar olan milli gelir, 2014 yılına gelindiğinde 208 milyar dolara düşmüştür. 2009 itibari ile ekonomisi küçülen Yunanistan 2009'da %3,14, 2011'de %7,11'lik, 2012'de ise %6,97'lik bir küçülme

yaşamıştır. 2012 yılından sonra da yine ekonomi küçülmeye devam etmiş, ancak 2014 yılında zayıf bir büyüme gerçekleşmiştir (Türk ve Erarslan, 2016: s.292).

**Birinci Kurtarma Paketi:** 2010 yılında Yunan Hükümeti ile Troyka bir anlaşmaya vardı. Yunanistan'a 3 yıl boyunca 110 milyar avro değerinde kredi sağlanacak bunun karşılığında da Troyka'nın uygun gördüğü kemer sıkma politikaları hayata geçirilecekti. Sunulan yardım planı ile Euro bölgesinde istikrarın yeniden sağlanabilmesi için Yunanistan'ın çeşitli yükümlülüklerinin yerine getirmesi gerekmekteydi. 2010 yılında bütçe açığı 13,6 olan Yunanistan'ın 2014 yılına geldiğinde bütçe açığının yüzde 3'e düşürülmesini istemiştir. Kamu harcamalarının azaltılması için ücretli çalışanların maaşlarında düşürülmeler, sağlık ve emeklilik aylığı konusunda da reformlar yapılmasına karar verildi. Vergi gelirlerinin arttırılması için tütün, yakıt, alkol gibi ürünlerin vergileri arttırıldı. Yunanistan parlamentosu bu kemer sıkma politikalarını meclisten geçirdi, bunun karşılığında Troyka aşamalı olarak yardım miktarını Yunanistan'a verdi. Borç krizi içinde olan ülkelerin temel sorunu kamu borç stoğu ve bütçe açıklarıdır. Bu sebeple Yunanistan'da da çözüm olarak kamu harcamalarının azaltılması ve vergi oranlarının arttırılması yolu izlenmiştir.

**İkinci Kurtarma Paketi:** Birinci kurtarma paleti neticesinde Troyka ön gördüğü reformların uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmek ve yeni bir paketin ihtiyacını tartışmak üzere Yunanistan'a geldi. Bütçe açığının kapatılması noktasında pozitif bir yönde olan Yunanistan kamu gelirlerini arttırma ve yolsuzluğu önleme noktasında hala ciddi sıkıntılar yaşamaktaydı. Uluslararası Para Fonu tarafından reformların daha hızlı hayata geçmesi konusunda uyarılan Yunanistan'a özelleştirmelere ağırlık verilmesi konusunda brifingler verildi. Süregelen bu durumun yansımalarının politik etkileri bir diğer bölümde anlatacağız fakat ekonomik açıdan da Troyka'nın Yunanistan'a öneri vermekle kalmayıp iç işlerine müdahale noktasındaki uygulamaları halkta olumsuz etkilere sebep olmuştur. Kurtarma paketlerine istinaden ekonomideki reformları sürdürmeye çalışan Yunanistan, ekonomideki daralmayı henüz durduramamış, 2011 yılında ekonomi yüzde 7 oranında bir küçülme ile karşılaşmıştır. İkinci kurtarma paketinin uygulamaya konması da tam bu büyüme rakamlarının açıklanmasının ertesine düşmektedir. Ekonomisi giderek daralan ve bunu yönetemeyen Yunanistan için bir

diğer kurtarma paketi gerekli olmuştur. Troyka, iflasın eşiğine gelmiş bir ülkeyi iflastan kurtarmak için gerekli şeyler yapmak zorundaydı. Temmuz 2011 ile başlayan Troyka ile Yunanistan görüşmeleri 2012 yılında tamamlanmış ve Troyka Yunanistan için 130 milyar dolar avroluk ikinci kurtarma paketini onaylamıştır. Yunan halkı kurtarma paketleri ile hükümetin halk üzerinde baskıyı arttırıcı bir yön izleyeceğini bildiği için kurtarma paketinin onaylanmasına itiraz etse de paket parlamentodan geçmiştir. İkinci kurtarma paketinde Yunanistan'ın çeşitli yükümlülükleri vardı. Troyka'ya göre, kamu borcunun GSYH'ye oranı 2020 yılına kadar %120,5 seviyesine düşürülmeliydi. Bütçe harcamalarının kontrol altına alınmasının yanı sıra özelleştirilmelerin başlatılması gerekliydi (Castle, 2012). Gerekliliklerin yerine getirilmesi koşulunda borçların silinmesine dair bir taahhüt de bulunmaktaydı.

**Üçüncü Kurtarma Paketi:** Kurtarma paketlerinin halka olumsuz yansımaları sokaklarda protesto görüntülerine sahne olurken kemer sıkmanın muhatabı olan Yunan halkı, ekonominin iyi yönetilememesinin yükünü çekmek istemediklerini dile getiriyorlardı. IMF 2013 yılında Yunanistan'a 43,7 milyar dolar yardım gerçekleştirdi. Bu yardımın ertesinde 260 sayfalık bir rapor yayımladı. Yayınlanan bu raporda Yunanistan'ın mali dengesinin sağlayabilmesi için yaptığı reformların yetersiz olduğunu ve ekonominin toparlanması için daha fazla fedakarlık yapması gerektiğini belirtmiştir. (IMF, 2013) Ülke içerisinde kemer sıkma politikalarına karşı yapılan protesto eylemleri, IMF'nin istediği hızda özelleştirmeler yapılmasını engelleyici bir pozisyondur. Troyka, Yunan hükümeti üzerindeki baskıyı arttırıyor ve ekonominin düzelmesi için hükümeti daha sıkı ve daha hızlı tedbir almaya yönlendiriyordu. Troyka'nın bu baskısına karşı hükümet, 15 bin memurunu işten çıkararak kamu bütçesini dengelemeye çalışmıştır (Aktaran: SETA, 2016: s.49).

Ekonomisinin giderek kötüleştiğini gören ve krizin doğrudan etkilerini gözlemleyen AB içerisindeki güçlü devletlerden olan Almanya ve Fransa gibi devletler Yunanistan'ın nasıl bir çıkmaza gireceğini tahmin etmişlerdir. Bu tahmin neticesinde Yunanistan'ın gireceği çıkmaz bütün Avrupa'yı doğrudan etkileyeceği için Avrupa içerisinde birlik tartışmalarını da gündeme getirmiştir. Bu sebeplerin tümü ile birlikte Troyka tarafından Yunanistan'a verilen yardım paketleri ile sağlanmak isteneni üç madde ile açıklayabiliriz:

- Mali istikrarın sağlanması ve piyasanın normale dönmesi sağlanarak borç stoğunun eritilerek bütçe açığının denge altına alınması.
- Piyasayı rekabetçi bir yapıya dönüştürerek devlet payının azaltılması ve ihracata yönelimin arttırılması.
- Finans sektörünün istikrarlı bir yönelime girmesi ve hükümetin bankacılık sektöründeki likidite desteğini genişletmesi (Köse ve Karabacak, 2011: s.297).

Yukarıdaki maddelere istinaden uygulanan politikalar Troyka tarafından Yunanistan üzerinde bir mali denetimi yaratmaya yönelik alınan kararlardır. Mali yardım paketi tarafından öngörülen tedbirler; harcama gelirleri, yapısal mali reformlar ve gelir tedbirleri olarak belirlenmiştir.

Harcamalar bütçesinin daraltılması anlamına gelen Harcama Tedbirleri; memur maaşlarının düşürülmesi, yüksek emekli aylıklarında kesintiler, ikramiyelerin kaldırılması, kamuda istihdamın azaltılarak belediye ve yerel idarelerin birleştirilmesidir. Troyka bu isteklerin gerçekleştirilmesi halinde ancak etkin bir fon uygulaması yapılacağını dile getirmiştir.

Gelirin arttırılması anlamına gelen Gelir Tedbirleri; KDV oranların arttırılması, benzin ve tütün gibi ürünlerde özel tüketim vergilerinin arttırılması. Ayrıca gayrimenkullerin daha yüksek fiyatlarda değerlendirilmesi ve karlılığı yüksek firmalara geçici bir kriz vergisinin konularak koruma altına alınması sağlanmıştır.

Yapısal mali reformlar; bütçe kontrollerin sağlanması ve vergi idaresinin daha kontrollü bir yapıya dönüştürülmesi için sistemsel reformlar yapılmasıdır. Emeklilik, sağlık, vergilendirme sistemine dair yapısal dönüşümlerin yapılmasıdır.

Mali tedbirlerin toplam tutarı 2010-2013 yılları arasında GSYH'nın yüzde 11,1'ine tekabül etmiştir. Erken emeklilik sınırlandırılmış ve emeklilik yaşı da bu tedbirle 65'e yükseltilmiştir. Eğitim, sağlık, emeklilik alanlarında tasarruf sağlamaya yönelik kararlar alınmıştır. Bir diğer önemli tedbir ise sistemsel yapılan hataları önlemek ve maliyet hesap müdahalelerine karşı yapılmıştır. Papandreou iktidara geldiğinde bütçe açıklığı rakamlarının yanlış yansıtıldığını ve ülkenin bir krizin eşiğinde olduğunu bildirirken önceki hükümet bunun istatiksel bir hata olduğundan bahsetmişti. Yunanistan'ın istatistik kurumlarının daha iyi işlemesinin sağlanması

elzemdir. Ayrıca istatistik kurumunun yasal statüsünü değiştiren bir kanun kabul edilerek İstatistik Kurumu bağımsız bir statüye kavuşturulmuştur (Köse ve Karabacak, 2011: s.298-299).

Krize karşı çeşitli çözüm önerileri yaratmak ve altında yatan sebepleri çözebilmek amacıyla Avrupa Birliği tarafından çeşitli mekanizmalar geliştirilmiştir. Bu mekanizmalar; ödemeler dengesi fonu, kredi havuzu, Avrupa Finansal İstikrar Mekanizması, Avrupa Finansal İstikrar Fonu, Avrupa İstikrar Mekanizması, Rekabet Paktı olarak sayılabilir.

**Ödemeler Dengesi Fonu,** Euro bölgesi dışında kalan 10 AB üyesi devletin ödemeler dengesinde yaşayabilecekleri sorunlarda devreye girmesi için tasarlanmıştır. Mekanizmanın işler hale gelmesi için AB komisyonunun, AB bütçesi ve 27 üye devlet tarafından garanti altına alınmıştır. Ödemenin yapılabilmesi için bir ihtiyaç analizi hazırlanmalıdır. Başlatılan uyum programı ile sağlanacak kredinin miktarı ve temin şekillerine dair AB Bakanlar Konseyi tarafından karar verilecektir. Eğer kredinin verilmesi karar altına alınırsa komisyon ile üye devlet arasında mutabakat zaptı imzalanarak Avrupa Parlamentosu ve AB Bakanlar Konseyine sunulacaktır. Toplam bütçesi 50 milyar Euro'dur.

**Kredi Havuzu (Pooled Loans - Greek Loan Facility),** esasında Yunanistan'a kredi sağlamak üzere kurulmuş olan bu mekanizma, Euro bölgesi ülkelerinin Avrupa komisyonu aracığıyla sağladığı 80 milyon euro ile IMF'nin sağladığı 30 milyon eurodan oluşan 110 milyon euroluk bir havuzdur.

**Avrupa Finansal İstikrar Mekanizması (European Financial Stability Mechanism – EFSM),** finansal sıkıntı yaşayan AB devletlerine finansal destek sağlamak amacıyla kurulmuş yapıdır. Bu mekanizmanın kurulma sebebi, AB içerisinde ekonomik istikrarsızlıkların üye devletleri krizin eşiğine getirmesidir. Devletler borç stoğu, bütçe açıkları sebebiyle borçlanma koşullarının ağırlığı altında ezilmesi dolayısıyla birliğin mali istikrarının sağlanması adına kurulmuştur. AB içerisinde birlik tartışmaların ağırlık kazandığı zamanlar 2008 krizi ve özelde Yunanistan'ın yaşadığı krizin AB içerisinde yarattığı etkiler ile olmuştur. EFSM, Ödemeler Dengesi Fonu'nun Euro bölgesi dışında kalan üye devletler için öngördüğü koşullara benzer koşullar taşımaktadır. Komisyon, Avrupa Birliği adına

piyasan kredi temin eder, temin ettiği krediyi de üye ülkeye sunmaktadır. Kredilerin garanti altına alınması AB bütçesi tarafından sağlanmaktadır.

**Avrupa Finansal İstikrar Fonu (European Financial Stability Facility – EFSF),** 2010 yılında Euro bölgesine dahil olan 16 üye devlet tarafından Lüksemburg yasalarına tabi bir limited şirket olarak kurulmuştur. EFSF olarak kabul edilen bu fonun EFSM'den ayrılan yönü tüm AB üyesi devletlere sağlanan bir fon değil, sadece Euro bölgesi devletlerine sağlanan bir fon olmasıdır. Borç sorunları yaşayan Euro bölgesi devletlere geçici de olsa mali destek sağlayarak parasal birliğin istikrarını sürdürmeyi amaçlamaktadır. Limited bir şirket olarak tasarlanmış bu fon, başta Fitch olmak üzere kredi derecelendirme kurumlarından yüksek not alarak borca ihtiyacı olan devletlere maliyetleri daha düşük bir biçimde borçlanabilme imkanı yaratmıştır. EFSF geçici olup yerini Avrupa İstikrar Mekanizmasına bırakmıştır.

Euro bölgesi Üye Devletlerin Ekonomi ve Maliye Bakanları Konseyi'nde **Avrupa İstikrar Mekanizması (European Stability Mechanism – ESM)**'nın kuruluş kararı alınmıştır. Euro'da istikrarı sağlamak amaçlı olarak kurulması planlanan bu mekanizma, hükümetler arası bir organizasyondur. Euro bölgesi üye devletlerinin Maliye Bakanlarından oluşan bir Guvernörler Kurulu'na sahip olacaktır. Bu kurul, mekanizmanın en üst karar alıcı organıdır. Mali yardımın sağlanması, bu yardımı sağlamadaki koşullar, mekanizmanın borç verme kapasitesi ve borç verme araçlarının türleri açısından karar alıcı güce sahiptir. Bu konular dışındaki tüm konular için ise nitelikli çoğunluk kararı uygulanmaktadır. ESM bir Guvernörler Kurulu haricinde bir de Yönetim kuruluna sahiptir. Bu yönetim kuruluna üye devletler tarafından bir yönetici bir de yedek yönetici atanmaktadır. Yönetim kurulu kararlarını nitelikli çoğunluk ile almaktadır. Bu iki kurulun karar alma organındaki oy ağırlıkları ise ESM'nin sermayesine yaptıkları katkılar ile belirlenecek ve nitelikli çoğunluk tüm oyların yüzde 80'i ile biçimlenecektir.

Mekanizmada üye devletlerin ESM'ye katkısı Avrupa Konseyi'nde karar bağlanmış ve katılım oranları belirlenmiştir. Bu fondan faydalanabilmek için komisyon, IMF ve talepte bulunan devlet ile birlikte üzerinde karar kılınmış olan ekonomik uyum programının uygulanmasında ciddi bir yönelim gerçekleşmiştir. Talepte bulunan devlet tarafından uyum programına dair gösterdiği riayet yönetim

kuruluna raporlanmaktadır. Kredi yöntemiyle talepte bulunan devlete yardım sağlanmaktadır.

Küresel dünya içerisinde rekabetin gittikçe daha keskin hale geldiği su götürmez bir gerçek olmuştur. Esnek çalışma, iş gücü maliyetlerinin düşürülmesi ile Çin ve Hindistan gibi ülkeler dünya piyasası içerisinde ciddi bir rekabet ortamının oluşmasına sebep olmuşlardır. Her gün artan teknolojik faaliyetler ile rekabetin gücü birçok faktörün bir araya gelmesi ile şekillenmektedir. Rekabetin boyutlarının genişlemesi krizin eşiğinde olan ülkeler için tehdit oluşturmaktadır. Avrupa Birliği içerisinde ekonomisi güçlü olan devletler için rekabetin yarattığı zorluklara karşı kendi ekonomik güçlerini korurken ekonomisi daha zayıf olan diğer üye devletler açısından sürecin giderek gerginleşmesi demektir. Yunanistan için ise krizin etkilerini bu denli hissederken dünya sıralamasında üst sıralarda olduğu turizm, gemi ulaşım alanları haricinde rekabet ortamı içerisinde zorlanmış, rekabette üst sıralar da olduğu bu alanlarda dahi zayıflıklar yaşamıştır. AB içerisinde ekonomisi güçlü olan devletler krizin yükünü daha az hissederken, Yunanistan, İrlanda, Portekiz gibi devletler bu yükün kaldırılmasında ciddi zorluklar yaşamışlardır. Rekabet edebilme gücünün giderek zayıfladığı bu devletler için ulusal paralarının değerinin de düştüğünü görmekteyiz. Tüm bunlara karşın AB üyesi devletler içerisinde rekabet gücünün arttırılması için **Rekabet Paktı (Competitiveness Pact)** oluşturulması kararı alınmıştır.

Pakt, özü itibariyle Euro'nun istikrarını sürdürebilmesine katkıda bulunmak için planlanmıştır Kontrol ve ilerlemenin esas alınması gerektiği fikri Euro krizinin yaşandığı dönemde Avrupa tartışmalarının özünü oluşturmaktadır. Almanya ve Fransa'nın öncülüğünde kurulan bu pakt, iyi bir ekonomi için rekabet gücünü arttırıcı tedbirler alınması gerektiği kararının neticesiyle kurulmuştur. Rekabetin nasıl sağlanacağına dair çeşitli kıstaslar belirlenmiş olup Pakt'a dahil olan devletlerin bu kıstasların ne kadarını karşılayabildiğine dair Avrupa Komisyonu tarafından raporlar hazırlanmaktadır. Pakt'ın içeriğinde olan vergilendirme, fiyat artışlarına endeksli maaş artışları, emeklilik gibi kıstaslar Pakt'ın içeriğinin eleştirilmesine sebep olmuştur. Yunanistan gibi ekonomisini AB'den aldığı fonlar ile döndürmeye çalışan bir ülke için Pakt'ın içeriğinin bir hayli ağır olduğu ve rekabet koşullarını kendi ülke şartlarına istinaden sağlamada zorluk çekeceği gözlenmekte idi. Nitekim Yunanistan

gibi diğer Güney Avrupa ülkelerinin de doğrudan eleştirilerine sebep olmuştur. Pakt'ın içerisinde olan Almanya ve Fransa, AB içerisindeki ağırlıklarını burada da hissettirmeye devam etmiş, ülkelerin uyması gereken rekabet koşullarına dair tasarıları da kendilerini önermişlerdir. Ayrıca Pakt'ın bir diğer eleştiri konusu, Almanya ve Fransa'nın hegemonik güçlerini böyle rekabet koşullarını öne sürerek devam ettirmeleridir (Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2011: s.10-20).

Yapısal reform tasarıları düzenlenirken Yunanistan diğer Avrupa ülkeleri için de bir örnek teşkil etmiştir. Yunanistan'ın ekonomide yaşadığı sorunlar, ülkenin kendi kendisini döndüremeyecek noktaya gelmiş olması AB içerisindeki diğer devletlerin krizin kendilerine sıçramaması için aldığı zorunlu önlemlerin tümünden oluşmaktadır. Ekonomik altyapısının işlerliği süreç boyunca bütün AB devletleri tarafından üzerinde önlem alınması gereken bir ülke statüsünde olan Yunanistan, bu yapısal reformları sağlayabilecek döngüde olmamıştır. Fakat sağlanan yardımlarla ekonomisinin işler halde tutmasının yollarını AB'nin verdiği parasal destekle sürdürmeye çalışmıştır. Bu sebeple de yapısal reformlarla ekonomisini darboğazdan çıkarmak isteyen Yunanistan aynı zamanda ülkenin geleceği için de aynı sorunların yeniden yaşanmaması için yapısal tedbirlerin gerekliliklerini göz önüne almıştır. Aslında durumun böyle olmasında Troyka'nın ciddi bir baskısı vardır. Ülkede rekabetçiliğin arttırılması, yolsuzluğun önlenmesi ve vergilendirme sisteminin işler bir yapıya getirilmesi krizden çıkışın reçetesi ve yeniden aynı sorunların yaşanmaması için ön görülmüştür.

Ekonominin düzene girmesi için alınan borçların halka yansıması yoksulluk olmaktaydı. İşini kaybeden, ücret kesintisi yaşayan, ekonomik bir darboğazın içerisinde olan, sosyal güvenlik gereklilikleri karşılanmayan halk önce Troyka'ya sonra da Troyka'nın şartlarını kabul eden hükümete karşı bir öfkeyi biriktiriyordu. Yunanistan bu koşullarda seçimlere gitti. Sandıktan Troyka'yı hiç memnun etmeyecek bir sonuç çıkmış olsa da Yunanistan üzerindeki ekonomik baskı değişen iktidarla son bulmamıştır. Ekonomik krizin etkilerinin son bulması adına daha zamana ihtiyaca olan Yunanistan için Euro'dan çıkış tartışmaları da yüksek sesle dile getirilmiştir. Fakat Euro'nun dışında kalarak ekonomisinin toparlanmasının olası olmadığı sonucu hem AB üye ülkeleri hem de Yunanistan yönetimi tarafından kabul edilmiştir.

Krizi atlatabilmek adına aldığı borçlarla birlikte yeni reformlar yapmaya çalışan ve hala da bu reformları sürdüren Yunanistan yönetimi halkın yaşam koşullarında bir iyileşme sağlayamamış, bununla birlikte Yunan halkı arasında "AB'den çıkış" tartışmaları başlamıştır. İngiltere'nin yaptığı gibi bu işi referanduma götürmeyen Yunanistan yönetimi ekonominin geleceği için AB içerisinde kalmanın doğru olduğunu her fırsatta belirtmiştir. Kemer sıkma politikalarıyla yakın dönem tarihimizde protestoların başkenti sayılan Atina'da durum, halka sorulmadan alınan her önlemin sonucunda büyüyen tepkiler olmaktadır. Ekonomik büyümenin sağlanabilmesi için kemer sıktıklarını söyleyen Yunan hükümetine karşılık olarak maaşlarından kesinti olduğunu, temel gıda maddelerine yapılan zamlarla birlikte tüm fiyatların artığını söyleyen Yunanistan vatandaşları ekonomik büyümenin hayatlarına zam olarak yansıdığını dile getirmektedir.

Tasarruf planlarıyla parasal genişleme olması için 2019-2020 yıllarında yeni tasarılar üzerinde çalışacaklarını belirten Hükümet yetkilileri dünya piyasasına ancak bu tasarruf planlarını hayata geçirerek yeniden giriş yapabileceklerini belirtiyorlar. Alınan yardımlarla kreditörlere ödemeler yapmaya çalışan Yunanistan, Avrupa içerisinde "yükü taşınan bir ülke" olmaktan henüz öteye gidememiştir. Eurogrup Başkanı, Yunanistan'ın geleceği için uzun bir yol kat edildiğinden ve şimdi yalnız bırakılmış bir Yunanistan'ın başarısızlığa uğrayacağından söz ederken, Yunanistan'a sağlanan yardımların devam edeceğinin de sinyalini vermiştir. 2017 yılı itibariyle hala ekonomisinin daralmasının önüne geçemeyen Yunanistan için de her yeni bir dönem aynı zamanda başta AB olmak üzere uluslararası arenada da hesap verme dönemini oluşturmaktadır. Bu yıl 10. Yılına giren Yunanistan ekonomisinin kriz hali 2017'nin son çeyreğinde pozitif büyümeye dönmüştür. Yıllık yüzde 1,3 oranında reel büyüme yaşayan Yunanistan için 2018 yılı büyümenin pozitife döndüğü ve borcun azaldığı bir yıl olarak tahmin edilmektedir (Gökçe, 2018).

Devlet tahvili ihracı için ihale açan Yunanistan piyasadan 3 milyar Euro toplamayı hedeflemektedir. Ağustos ayında üçüncü kurtarma paketinin bitmesi ile birlikte kendini test edecek olan Yunanistan, krizin etkilerinin ne durumda olduğunu ve yardım almaksızın hedefi olan 2019 yılında küresel finansman ihtiyacının yarısını karşılayıp karşılayamayacağını da görmüş olacak (Euronews, 2018). Hedefin, başta kurtarma programlarından çıkış olduğunu belirten Yunanistan'da için krizin

ekonomik etiklerinin tam olarak ne zaman bittiği, halkın refah sürecine ne zaman ulaştığı ile alakalı olduğudur. Sokaklarda itirazların son bulduğu bir Yunanistan için öncelikle yükün kimin sırtında olduğunun anlaşılması önem taşımaktadır…

# ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

# YUNANİSTAN'DA EKONOMİK KRİZİN SİYASAL SONUÇLARI: SOLUN YÜKSELİŞİ

## 3.1. YUNANİSTAN'DA SOL DÜŞÜNCE VE GELENEK

Yunanistan'da Sol'un gelişimini anlamak Batı'da Sol'un gelişimini anlamaya çalışmaktan geçmektedir. 2. Dünya savaşı ile birlikte Nazilerin yenilmesi ve iktidarın değişmesi ile başka bir Dünya oluşabilir fikri de oluşmaya başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin dönemin en büyük korku salan iktidarı olan Nazileri yenmesiyle birlikte Batı'da Marksizm daha yüksek sesle konuşulur, tartışılır hale gelmiştir. 1945 yılına kadar faşizm yenilgiye uğratılmış bunun mimarı olan Sovyetler Birliği ise geniş bir toplum kesimi tarafından sempati ile karşılanmıştı. Macaristan, Bulgaristan, Arnavutluk, Yugoslavya gibi ülkelerde kurulan sosyalist iktidarlar da halkların Sovyetler Birliği'ne duyduğu güvenin neticesinde gerçekleşmiştir. 2.Dünya savaşının sona ermesi ve Nazilerin yenilgiye uğratılması ile birlikte savaştan yorulan bütün insanlık adına demokrasi kavramları herkes tarafından kabul edilir bir hal almıştır. Savaşın sonrasında yaklaşık 20 yıl askeri diktatörlüklere dönülmemiş ve parlamenter demokrasinin süreklilik kazandığı yıllar olmuştur. Batı'da sol gelenek Marksizm ile ilişkin olarak ilerlemiştir. Avrupa Marksizm'i 1920'li yılların sonlarından itibaren Almanya, İtalya, Fransa gibi ülkelerde gelişmiştir (Anderson, 1982: s.47). Bu ülkeler sanayi toplumu olarak nitelendirdiğimiz, işçi sınıfının gücünü aydın kesimleriyle buluşturmuş komünist partilere sahip olan ülkelerdir. Komünist partilerin Avrupa içerisinde yürüttüğü çalışmalarda işçi sınıfıyla nasıl buluşacakları sorusuna verdikleri cevaplar farklıydı. Bu cevapların farklılıkları da nasıl bir mücadele hattı izleneceği sorunsalını yaratıyordu. Marksist teori ile yığınların mücadelesini birleştirme yolundaki etkileri güçlendikçe ülke siyasetinde söz sahibi olmaktaydılar. Fakat Batı Marksizm'i kendi içerisinde çeşitli ayrılıklara gebe bir yön de izlemekten geri duramadı. Marksizm'i işçi sınıfının örgütlü mücadelesinden ayrı tutan Marcuse gibi düşünürler Marksizm'i yeniden yorumlama işine giriştiklerinde artık sanayileşmiş işçi sınıfından da herhangi bir beklenti duymuyorlardı. Bu çelişkinin bir sonucu olarak da Marksizm Batı'da kapitalizmin bir ekonomik sistem olmakla birlikte burjuva düzenin yeniden inşasını sağlayan ve her gün sömürünün düzeyini arttıran

bir yöne evrildiğini görmezden geldi. Burjuva devlet aygıtın yıkılması için işçi sınıfının özne olması gerektiği fikrinden uzaklaştıkça da Avrupa'da sol yeni tanımlarla birlikte Marksizm'in içerisini boşaltmaya başlamıştır. Batı Marksizm'inin Avrupa'da gelişim koşullarını ele alırken politik olarak genişlemesine yönelik devletler tarafından yasaklamalara maruz bırakıldığını, komünist çalışma yürüten örgütlerin kapatıldığı gerçeğiyle birlikte ele almak gereklidir. Kapitalizm 2. Dünya savaşından itibaren hızla gelişmeye başlamıştır. Bu gelişimi gören Marksizm içerisinde, sermaye birikimin yaratacağı krizi ele alan düşünür sayısı da oldukça azdı. Batı Marksizm'i içerisinde 2. Dünya savaşından sonra Nazilerin yenilmesi teori pratik tartışmalarının oluşmasına sebep olmuştur. Batı içerisinde teorinin pratikten kopuşu Marksizm'in sadece felsefe olarak ele alınmasına sebep olmuştur. Dönemin Marksist teorisyenleri de teorinin sınıf ile kendisi arasına bir çizgi çizmesini deneyimlemişlerdir. Teoriyle pratiğin birbirinden kopuş sürecinin sonlanması ise 1968 yılına gelindiğinde gerçekleşmiştir. Fransa'da 1968 yılında Marksist teori ile işçi sınıfının buluşması potansiyel olarak gerçekleşmiş yıllardır Marksizmin bir handikapı olarak değerlendirilen işçi sınıfıyla teorinin birbirine uzaklığı bir gecede son bulmadıysa da yeniden birleşebileceğini göstermiştir. Olaylar yalnızca Fransa ile sınırlı kalmamış bütün Avrupa'ya beraberinde yayılmıştır. 1969'da İtalya'da başlayan büyük grev, 1972'de İngiliz işçi sınıfının büyük direnişi, 1973'te Japon işçilerinin direnişi Dünya'yı saran bir silsileye dönüşmüş 1974 yılı ile birlikte kapitalizm koşullarında gerilemeler yaşanmıştır (Anderson, 1982: s.148).

1960'ların Avrupa'sında Marksizm bir felsefe olarak anlaşılmaya çalışılmıştır. Fakat meselenin sadece anlaşılmak ile ilgisi olmadığını Marx Feuerbach Üzerine Onbirinci Tez'de "Filozoflar dünyayı türlü yollardan yorumlamakla yetinmiş bulunuyor; oysa önemli olan onu değiştirmek" sözü Avrupa'da diğer filozoflar tarafından çokça tartışılmış, Avrupa'da yeşeren entelektüel eğilimler de bunun ışığı altında filizlenmiştir (Judt, 2009: s.491).

1968 sürecine dair edilen sözlerde eylemliliklerin ekonomik değil salt siyasal taleplere dayandırılarak yapıldığı söylenir. Fakat 1968-69'da grevlerin yaşanması hareketin salt siyasi talepleri olmadığını göstermektedir. Savaş sonrasında bir toparlanma sürecine giren Avrupa'da büyümenin sürekli pozitif seyrettiği propagandaları yapılsa da ücret düşüklükleri ciddi bir hoşnutsuzluk yaratmaktaydı.

Çalışma koşullarında işçi işveren ilişkisi arasındaki derin ayrım da eşitsizliğin her geçen gün yüzlere vurulmasına sebep olmaktaydı. Fabrikaların yönetimi alt kadrolarda çalışan ya da üretimi sağlayan işçilere sorulmadan yapılıyor, yöneticiler isterlerse işçileri cezalandırabiliyordu. Bu koşullarda işçiler içerisinde özyönetim bir talep haline gelmeye başlıyordu. İşçilerin talepleri daha çok söz hakkına sahip olmakken, sendikalar işçilerin yaşadıkları sorunları yalnızca çalışma koşullarının zorluğu ve ücret yetersizliğine indirgiyordu. Oysa üniversitelerinde okuyan öğrencilerin de kendi yaşam alanları olan üniversiteyi yönetirken söz sahibi olmak istemesiyle, yine yaşam alanı fabrika olan işçinin kendi fabrikasında söz sahibi olmak istemesi birbirini tamamlıyordu.

1968'in baharında Fransa'da filizlenen Mayıs olayları Avrupa'nın geneline bir fitilin ateşlenmesini sağlamıştır. Olaylar, Paris Üniversitesi'nin Nanterre kampüsünde bir öğrencinin okuldan atılması ile başlamıştır. Durumu protesto eden öğrenciler ise disiplin cezası ile tehdit edilmiştir. Bununla birlikte başlayan hareket 22 Mart günü Paris kent merkezinde American Express binasına saldıran öğrencilerin tutuklanmasının ardından Cohn-Bendit'in başını çektiği bir hareket kurulmuştur. Çıkan olaylar neticesinde Nanterre yerleşkesi kapatılmış ve olaylar Paris merkezine sıçramıştır. Sokak hareketlerinin başlamasıyla Dünya çapında geniş bir yankı uyandırmıştı. Otoriteye karşı yapılan bu başkaldırı sadece öğrencilerle değil orta sınıf mensuplarının katılımıyla da genişlemiştir. Öğrenci ayaklanmaları ve işgalleri grevleri ateşlemiş, Mayıs sonuna doğru Fransa'yı durma noktasına getiren grevler Fransa'nın devi Renault'a kadar yayılmıştır. Grev sürerken Renault işverenleri tarafından ücretlerin yükseltilmesi, çalışma saatlerinin düşürülmesi gibi olanaklar Renault işçileri tarafından reddedilmiştir. Hareketin öğrenci ve işçi kesimini kesiştirdiği yer daha iyi bir yaşam talebiydi. Yaşam koşullarının iyileşmesi için daha çok söz hakkı isteyenler, otoritenin şiddetine karşı da birleşme çağrılarını sürdürüyorlardı (Judt, 2009: s.503).

İtalya'da ise öğrenci hareketinde Fransa'ya benzer söylemler bulunsa da özü itibariyle farklı talepler içermekteydi. Sanayileşme İtalya'nın kuzeyi Milano, Torino gibi şehirlerde gelişmiştir. Güneyden bu şehirlere yaşanan göçler ve her gün artan işçi sayısı ulaşım barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanmaması sebebiyle ciddi rahatsızlık yaratmıştır. FIAT ve Pirelli gibi fabrikalarda çalışan vasıflı işçiler vardiya

saatlerinden ücret farklılıklarına kadar kendileriyle alakalı tüm konularda söz sahibi olmak istiyorlardı. Göçle gelen ve parça başı çalışan vasıfsız işçiler de söz sahibi olma noktasında vasıflı işçileri destekleseler de onlar da parça başı ücretlerinin arttırılmasını, makine hızlarının yükselmesi karşısında güvenlikli çalışmak istiyorlardı. Öğrenciler liselerinde ve üniversitelerinde müfredatı belirlemekten, okullarının seçme ve seçilme hakkına kadar söz sahibi olmak isterlerken, fabrikalarda işçiler de aynı taleplerle işverenle karşı karşıya gelmekteydi. 1968'de Torino'da üniversite kampüsünün taşınmasını Nanterre'deki gibi protesto etmişler, bu durum geniş bir yankı uyandırmıştı. 1968 Eylül'ünden 1969 Kasım'ına kadar Pirelli'nin Milano'daki fabrikalarında başlayan işçi işveren uyuşmazlıkları o dönem İtalyan öğrenci hareketini de kışkırtmaktaydı. Pirelli işçilerinin direnişi neticesinde hükümetin zoru ile talepleri kabul edilmiş, öğrenci hareketi de şiddet söylemleri ile uzlaşma arasında bir yol almıştır (Judt, 2009: s.507).

Alman öğrencilerin protestolarında ise kendi geçmişlerindeki kötü izleri silme pahasına anti militarizm etkili olmuştur. Kuramsal olarak öğrenci hareketi kendi içinde "çıplaklık ve özgür aşk, otorite karşıtlığıyla" nitelendiriliyordu. 1967 yılının Haziran ayında İran Şahı'nın aleyhinde yapılan protestolarda polis tarafından Benno Ohnesorg adında bir genç öldürülmüştür. Çıkan olaylara karşı Kissinger'ın isteğiyle OHAL ilan edilerek büyüyen öğrenci hareketini bastırmıştır.

Batı'daki sol gelenek Marksist bir çizgide kendini var etmeye çalışırken aynı zamanda 68 Hareketi ile Avrupa başta olmak üzere Dünya'da geniş bir yankı uyandırmıştır. Yunanistan için ise 68 hareketinin esintisi öğrenci hareketinin yükselmesi ve Albaylar Cuntası'na karşılık yürüttükleri Politeknik direnişi ile gerçekleşmiştir. Fakat Yunanistan'da sol geleneği anlayabilmek için biraz daha gerilere gitmek gerekmektedir. 1941 yılında Yunanistan Alman, İtalyan ve Bulgarların işgali altındaydı. İşgal edilmemiş toprakları da İtalyanlar tarafından denetim altına alınmıştı. 1941-42 yıllarında ülke genelinde büyük bir kıtlık yaşandı. Halkın çoğu yetersiz beslenmeden dolayı ölüyor, güçsüz düşüyordu. 1941 yılında Sovyetler Birliği'nin Naziler tarafından işgal edilmesine karşı Komünist Parti işgali protesto etmiş ve Sovyetleri savunmak için halkı direnişe çağırmıştır. Sovyetlerin işgaline karşı faşizmin yayılmasını engellemek amacıyla yurt savunmasına çağrı yapan komünistler 1941 yılının Eylül ayında Ulusal Kurtuluş Cephesi (EAM)'ı

kurdular. Örgütün iki amacı vardı, birinci direnişi sağlayarak işgalleri önlemek diğeri de kurtuluştan sonra hükümeti kurabilecek bağımsız bir seçenek yaratmak. Cephe hareketin siyasal kanadını oluştururken askeri kanadını ise Halkın Ulusal Kurtuluş Ordusu (ELAS) oldu. EPON adında bir gençlik yapılanması da kurulmuştu. EAM ve ELAS'ın üyeleri komünistlerden oluşuyordu. Kral Yeorgios ve Metastas diktasına güçlü bir öfke duyuyorlardı. İngiltere'nin Kral'ı desteklemesi, ülke içerisinde bulunan yoksulluk ve yönetimin kendilerinden olmayan herkesi yok saymasına karşılık gerilla faaliyetleri başlamış, kimi yerlerin yönetimi EAM'ın eline geçmiştir. EAM'ın çağrılarıyla genel grevler gerçekleşmiş ELAS şiddet eylemlerini sürdürmüştür. Papandreou'nun iktidarı sürdürememesi üzerine Plastiras getirilmiştir. 1945 yılında ateşkes ilan edilmiş, Varkiza Antlaşması yapılmıştır. ELAS silahlarını bırakma sözünü siyasi suçlu olarak nitelendirilenlerin af sözü karşılığında vermiştir. 1945 sonlarında Sofulis, hükümet kurmuştur (Clogg, 2013: s.137).

Ülkenin işgal altında olması, yurt savunması, İngiltere gibi devletlerin hükümette söz sahibi olmaya çalışması gibi etkenler altında seçimler yapılmış komünistler seçimlere katılmayarak ağır bir yenilgi almışlardır. Ülke içerisinde bir iç savaşın provası var iken özellikle komünistlere iktidar tarafından yoğun baskı uygulanıyor ülke de siyaset yapmanın koşulları daraltılıyordu. 1947'de komünistler ELAS yöneticilerinden Markos önderliğinde bir Demokratik Ordu kurduklarını açıklamışlardır. Aynı yılda İngiltere'nin Yunanistan hükümetine müdahalesinin yerine ABD müdahalesi geçmiş, Truman doktrini ile ABD büyük tutarlarda Yunanistan'a yardım etmiştir. Demokratik Ordu işlevini sürdürebilmek için Yugoslavya'dan da destek alıyordu. Yugoslavya'nın Kominform'dan çıkarılması ile birlikte Demokratik Ordu'ya yapılan yardım kesilmişti. Demokratik Ordu yaşadığı güç kaybından sonra geriye savaşacak bir hal de kalmamıştı. Devrimci solun yeniden sahneye çıkışında 1973'te öğrenci gençliğin "eğitim, ekmek, özgürlük" sloganlarıyla Atina Ulusal Teknik Üniversitesi (Politeknik) işgal ve direnişiyle başlamıştır. Cunta'ya karşı isyan eden öğrenciler ile birlikte yüz binlerce emekçinin de sokaklara dökülmesine sebep olmuştur. Ayaklanma diktatörlük tarafından kanlı bir biçimde bastırılmaya çalışılsa da direniş üç gün içerisinde bütün Yunanistan'ı etkisi altına almıştır. Politeknik direnişi Dünya'yı etkisi altına alan emperyalizmin yayılmasına karşı ülkelerinde üsleri bulunan NATO'nun ve AB'nin dayatmalarının son bulmasını

istemişlerdir (Özlütaş, 2017: s.41-45).Yukarıda 68 Hareketinin Avrupa içerisindeki etkilerinden söz ederken ortak nokta olarak öğrencilerin okullarında işçilerin fabrikalarında söz sahibi olmak istemelerinin bir sonucu olduğunu belirtmiştim. Bunun Yunanistan'daki karşılığı ile bölge gericileri ve başta ABD emperyalizmi olmak üzere öğrenci hareketinin, Cunta'nın Yunan halkını yok saymasına otoriter ortamın gün geçtikçe artmasına karşı bir isyan niteliğindedir. Üç gün içerisinde bütün yurdu etkisi altına almasının sebebi ise sadece öğrencilerin değil toplumun tüm halk kesimlerinin Cunta iktidardan dolayı maruz kaldığı baskı ve şiddet ortamıdır. Politeknik direnişi ile birlikte Yunanistan'da faşizm nasıl yıkılır tartışmalarının bir neticesi olarak ülke de bir darbenin yıkılışında başta öğrenciler olmak üzere geniş bir halk kesimi özne rolündedir.

1974 yılında diktatörlüğün yıkılması ile Yunanistan'da Sol da gelişmeye başlamıştır. Komünist parti gençliği rakamsal olarak da genişliyordu. Bu dönem aynı zamanda PASOK'un da kuruluşuna denk düşmektedir. Pan Helenik Sosyalist Hareket (PASOK) 1974 yılında Andreas Papandreu tarafından kurulmuştur. Sosyal demokrat çizgide olan siyasi parti, yaklaşık 40 yıl boyunca Yunanistan'ın siyasetinde önemli bir rol oynamıştır. 1981 ile 2009 yılları arasında yapılan genel seçimlerde yüzde 38 ile 48 arasında oy oranları alarak Yunan siyasetinde belirleyici olmuştur. Cunta sonrasında 1974'te kurulan PASOK'un söylemleri sosyalist Yunanistan'ın kurulmasına dair olan söylemlerdi. Partinin sloganı "değişim"di ve AB 'de NATO'dan da derhal çekilmek gerektiğine dair görüşlerdi. Fakat 1981 Ekim'inde iktidara geldiğinden itibaren gösterdiği performans pek çok sorunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Değişim ısrarı gerçek bir değişimi yaratamamıştır. Bu durum ise tek başına aktif siyaset içerisinde yer alan PASOK taraftarlarının sorunu olarak da kalmamıştır (Cıngı, 2009: s.35). PASOK'un değişim sloganının yanında Komünist Parti'nin sloganı ise "gerçek değişim" ya da "KKE olmadan değişim olmaz" şeklindeydi. Fakat Komünist partinin sloganı kitleleri harekete geçirecek bir yenilik taşımıyordu. Bu dönem aynı zamanda Yunan solunda bölünmeler yaşandığı zamandır. İç Komünist Parti aydın çevrelerden ciddi bir destek alıyordu. 1970'lerde tanınmış Yunan Marksistleri bu partiye üyeydiler. Komünist partiden daha reformcu bir çizgiye sahip olan bu partinin gençlik örgütü ise daha radikaldi.1978'de İç komünist Parti'nin gençliğinde bir bölünme yaşandı. Bu bölünmeden ortaya çıkan

EKON grubu radikal ve anti-kapitalist bir gruptu. 74 Cuntasının yıkılmasından sonra seçimler 4 ay sonra yapıldı ve iç savaş sonrası ilk defa sağ ve sol olmak üzere tüm siyasi partiler yarışıyordu. Oyların yüzde 54'ünü merkez sağ partisi Yeni Demokrasi Partisi aldı. "Ya Karamanlis ya tanklar" seçim ajitasyonundan bir hayli etkilenmiş olacak ki iktidara cuntanın gelmemesi için seçmenler Karamanlis'te buluşmuştu. PASOK bu seçimlerde yüzde 14 gibi bir oy aldı. Seçmenlerini "Halkın egemenliği, bağımsızlık, sosyal özgürlük ve demokratik yapılanma" sloganıyla kazandığı söylenebilir (Clogg, 2013: s.169).

1977 seçimlerinin oy potansiyelini en yüksek oranda genişleten parti ise PASOK'tu. Oy oranını yüzde 14'ten 25'e çıkarmış, muhalefete yerleşmişti. Milliyetçiliğin sosyalist sloganlarla bezendiği bir programa sahip olan PASOK halk nezdinde önemli bir başarı elde etmişti. Yeni Demokrasi'nin iktidarlığında süren 4 yıl boyunca muhalefet etmiş, Yeni Demokrasi PASOK'un muhalefet ettiği noktalarda yeterince güçlü bir politika izlememiştir. 1981 seçimlerinde iktidara gelen Papandreu kır ve kentten, erkek ve kadın nüfusundan eşit oylar alarak gelmiştir. PASOK ülkedeki eğitim sağlık koşullarının zor olmasını, ekonomik ilişkilerin darlığı ve yüksek enflasyon rakamları içte ve dışta ülkeyi çökermeye çalışan mihraklara bağlayan popülist söylemi halk nezdinde geniş yankı buluyordu. PASOK'da süreç içerisinde iktidarı alabilecek oy çoğunluğunu kaybetmiş olsa da Yunanistan içerisinde uzun yıllar hem iktidar hem de muhalefet etmiştir. Yunanistan'da sol geleneği incelerken birçok yapılanma ile karşı karşıya gelmekteyiz. Cunta'nın iktidardan gönderilmesi neticesinde görece daha rahat örgütlenebilme şansına sahip sol gruplar kendi içlerinde çeşitli ayrışmalar yaşasa da hem ülkenin hem de dünya'nın geleceğine dair fikir yürütmeye devam etmişlerdir. EAAK bir gençlik yapılanması olarak 2000'li yıllarda sol fikre sahip olan öğrencilerin, üniversite içerisinde faaliyet yürüten tüm radikal grupların adıdır. Öğrenci hareketi Yunanistan'da her zaman siyasallaşmış bir harekettir. Hükümetlere geri adım attıracak ve örnekleri mevcuttur ki ülkedeki diğer siyasi yapılanmaları harekete geçirecek bir güce sahiptir. Özellikle 1990'lar itibariyle Yunanistan solunda tek bir siyasi örgüt belirleyici olmamıştır. Belirli tarih veya konularda kimi siyasi yapılanmaların önem dereceleri değişmektedir. Yunanistan'ın Avro'ya girmesi ve

uluslar arası küreselleşme karşıtı olan anti-kapitalistler ve radikal sol arasında çeşitli görüşmeler gerçekleşmiştir.

Yunanistan içerisinde anti-kapitalist bir cephe inşası kolay bir biçimde kurulmamıştır. 1989 yılı 4. Enternasyonel'in Yunanistan örgütü OKDE-Spartakos diğer birkaç radikal grup ile birlikte Alternatif Sol Koalisyon (EAS)'ı yarattı. 1990 yılında Komünist Partinin içerisinde soldan bir kopuş yaşayan NAR'ın etrafında MERA (Radikal Solun Cephesi) oluşturuldu. 2007 seçimlerine iki farklı antikapitalist sol olarak MERA ile ENANTIA ( Birleşik Anti Kapitalist Sol) katıldı. Bu genel seçimlerde ikisinin oy toplamı yüzde 0,1'in üzerinde değildi. 2008 krizi ile başlayan süreçte halkın başlattığı protesto eylemleri Aralık isyanını oluşturdu. MERA ve ENANTIA'nın içinde bulunduğu yeni bir birlik olarak ANTARSYA kurulmuş oldu. Antarsya, siyasi olarak sistemin devamını sağlayan burjuva kurumlara karşı ülke siyasetinde ortak noktaları bulunan örgütlerin ve bireysel militanların katılımı ile oluşturulmuştur. Burjuva kurumların yönetilme girişimlerine karşılık kemer sıkma politikalarını reddeden borçların tümüyle silinmesi gerektiğini savunan avro ve AB'ye karşı bir kuruluştur (Ülker, 2015: ss.97-99).

## 3.2. SYNTAGMA DİRENİŞİ

"Syntagma" Yunan dilinde anayasa anlamına gelmektedir. Direnişin başladığı meydan parlamento yakınlarında hem ülke vatandaşlarının hem de turistlerin sıkça kullandığı bir merkez olmaktadır. Meydanın jeopolitik konumundan bahsetmemin sebebi Yunanistan'da, Arjantin'de ve Türkiye'de olduğu gibi bazı alanlar halklar için direniş merkezleri haline dönüşmüştür. 2012 yılında 77 yaşında emekli bir eczacı olan Dimitris Christoulas intihar etmiştir. Bu intihardan sonra Yunanistan'ın Syntagma meydanında ve Selanik'te büyük gösteriler düzenlenir. İktidarın politikalarının insanları intihara sürüklediği halk tarafından dile getirilir ve alanlarda protesto etmeye başlanır. Kentlerin merkezleri, parkları toplumsal işleyiş içerisindeki farklarında görülmesinde önem taşımaktadır. Sokağa taşan öfkenin toplumsal alanlardaki rüzgârı kendine çevirdiği süreç aynı zamanda direniş kültürünün yolunu da çizmektedir. 2008 yılı Yunanistan ekonomik krizinin hissedildiği ilk nüvelerini verdiği bir tarihtir. ABD derin bir biçimde içinde olduğu kriz ortamını henüz nasıl

atlatacağını bilemeden Avrupa'ya dolayısıyla da Yunanistan'a doğru bir kriz hali başlamaktaydı. 15 yaşında olan Alexis Grigoropoulos'un Atina'da Politeknik ve Hukuk Fakültesi'nin yakınlarında 6 Aralık günü polisler tarafından "nedeni bilinmeyen " bir sebeple öldürülmesi Yunanistan'da olayların başlamasına sebep olmuştur. Alexis'in ölüm haberi duyulur duyulmaz başta Atina olmak üzere ülkenin dört bir yanında okul işgalleri ile protesto dalgası yayılmaya başladı. Polis merkezlerine ve kamu binalarına yürüyüşler düzenlendi. Başbakanın bildirisini okuyan televizyona müdahale edilerek, televizyon izleme sokağa çıkıp pankartları asıldı. Tiyatrocular oyunlara müdahale etti. Syntagma meydanındaki dev Noel ağacı yıkılırken "isyan ediyoruz Noel ertelenmiştir" denildi. Hükümet bu eylemlerle başa çıkmak için insanları askeri yönetim ile korkuturken halk isyan etmekten geri durmamıştır. İsyan edenlerin çoğu gençti ve isyanın sürdürülmesinde çaba harcayan, protesto gösterilerin sürdüğünü gördükçe politikacılar da gazeteciler de bu isyanını bu gençler tarafından nasıl sürdürüldüğüne akıl sır erdiremiyordu. Yıllarca apolitik ve bireysel olmakla suçlanan gençler nasıl oluyor da böyle keskin protestolar yapıyordu? Sorunun cevabını almak için çok sayıda gazeteci alanlarda direnişçileri anlamaya çalışmıştır. Direnişin yürütülmesinde bir siyasi parti ve tekli bir ideolojinin etkisinden söz etmek çok mümkün gözükmemektedir. Gezi parkı eylemleriyle ortak noktaları bulunan Syntagma Direnişi tıpkı Gezi Parkı direnişi gibi geniş bir toplumsal kesimin bir araya gelerek yaptığı ve bu eylemlilikleri yaparken de kolektif bir aklı büyüttüğü eylemler olmuştur. Syntagma isyancıları durumu şöyle aktarmakta: *"Yanımızda duracağını asla hayal edemeyeceğimiz insanlarla mahalle meclisleri ve dayanışma grupları kurduk. Eşitlikçi bir an yaşayarak dahil olma ve dışlanmanın kurallarını bir gece de değiştirdik. Kentin sefaletinde başıboş dolaşan görünmez yalnız suretlerden, sadece duruma uygulanması zorunlu çözümlere değil, doğrudan durumun kendisine meydan okumayı başaran siyasi öznelere dönüştük" (*Aktaran: Douzinas, 2015: s.199).

Syntagma siyaset tarafından yok sayılanların aynı zamanda kendi taleplerini dile getirdiği ve bunu kolektif bir anlayışla yaptığı için de siyasiler tarafından hem bir korku nesnesi hem de küçümsenerek saf dışı bırakılmaya çalışan bir durum halindeydi. İktidara muhalif olan kişilerin yan yana gelerek bir değişimin öncüsü olmaya çalışması iktidarı günden güne rahatsız etmekteydi. Eylemcileri salt bir

şiddet suçlusu olarak gösterme işi de medyaya verilmişti. Olayların yaşanırken medya eylemcileri şeytanlaştıran bir haber akışı sürdürüyordu. İnsanların sokağa çıkmasına neyin sebep olduğu konusunda iktidar da medya da sorunun nedeni anlayan değil düşmanlaştıran bir politika izlemekteydi. London School of Economics ve The Guardian gazetesinin birlikte sürdürdükleri araştırma sonucuna göre polis şiddeti ve toplumsal olarak yoksunluk içerisinde olma hali, ekonominin kötüye gitmesinde dahi halkın her şeyi taşımaya muktedir olmasını beklemek Dünya'da ki protestoların asıl sebebini oluşturmaktadır.

2011 yılında çok çeşitli yaşlardan, mesleklerden, ideolojilerden oluşan insanlar Atina'nın merkezi meydanı olan Syntagma'da işgale başladı. Selanik'te beyaz kule gibi diğer şehirlerde de en kalabalık kamusal alanlar işgal edildi. Sol partiler işgal başladığında ilkin söyleyecek bir söz geliştiremezken radikal sol partiler işgalcilerin arasına karışırken komünist parti devrimci bir öncünün olmadığı eylemlilikleri önemsemediklerini belirttiler. Meydandaki işgal bir şiddet anlamı taşımıyordu, yürüyüşler barışçıl bir biçimde sürdürülüyordu. İşgalcilerin bu işgali başlatmasının sebebi ülkede artan yoksulluk, parlamenter demokrasi içerisinde her gün bir yenisi çıkan yolsuzluk ve hırsızlıktı. Meydanda buluşan kişiler her yeni bir gün bir sonraki günde neler yapabileceklerini konuşuyor, tartışıyordu. Konuşmak isteyenler bir numara alıyor yapılan seçimde numaraları çıkar ise çıkıp herkesin karşısında önerilerini sunuyor, yeni tartışmalar açıyordu. İçinde yaşanılan ülkelerinin sorunlarından imkanlarına kadar her şeyin konuşulduğu bu forumlar da her tartışmayı yöneten kişi değişiyordu. Konular öneren kişinin konuyu anlatması neticesinde oylamayla kabul gelirse seçiliyordu. Konuşan kişilere ve konulara dair bir sansür uygulanmıyordu. Tartışılan konunun sonunda eylem önerisi içeren kararlar topluluğa sunuluyor eğer mutabakat sağlanırsa uygulamaya geçiliyordu. Alana hiçbir siyasi partinin flaması, lideri, sözcüsü tüzel kişiliği ile katılmıyordu. Mecliste oylanan kararlar eğer mutabakat altına alınmışsa yayınlayan kanallara veriliyordu. Haftalık toplantılar yapılıyor, bu toplantı konularına istinaden uzman kişiler çağırılıyor. Avukatlar, ekonomistler, felsefeciler aktivistler katılıyor ve ekonomik krizi aşmak üzerine tartışmalar yapılıyordu. Panel konuları ve konuşmacıları da oylama yöntemi ile seçiliyordu. Syntagma Direnişçileri kemer sıkma önlemlerinin karşısında bir mutabakat oluşturarak, parlamentodaki vekillere baskı yapmak

istiyordu. Siyasi partiler ve sendikalar da iki günlük grev kararı ile buna destek verdiler. Bir arada bir parlamento yürüyüşü gerçekleşti. Gerçekleşen yürüyüşte çevik kuvvet protestoculara ayrım yapmadan saldırıldı ve tonlarca biber gazı kullanılmıştır. Biber gazının fazla kullanımından dolayı Atina Tabipler Birliği kullanılan kimyasalın savaş suçu sayılabilecek oranlarda olduğunu açıklamıştır. Medya tarafından Yunanistan'ın bir iç savaşta olduğuna dair verilen şiddet görüntüleri eylemlerin toplumda yayılmasını önlemek ve bir korku hali yaratmak için kullanılıyordu. 2010 yılında banka şubesinin yakılması esnasında 3 bankacının yaşamını yitirmesi ilk ve tek eylemciler tarafından yapılan şiddet eylemi olmuştu. Eylem sonucunda anarşistler içerisinde tartışmalar başladı ve yapılan şiddet eylemi bütün kesimler tarafından kınandı. Temmuz ayı itibariyle meydandaki eylemci sayısında düşüşler meydana geldi, kemer sıkma eylemleri yürürlüğe girmesi engellenemedi. Çevik kuvvet 1 ağustos itibariyle meydana girerek bütün eylemcilerin çadırını topladı (Douzinas, 2015: s. 208-211).

Direnişin hafızası toplum kesimleri için yeni bir soluk yarattı. Syntagma meydanına gelen toplumun tüm üyeleri içerisinde gerçek bir doğrudan demokrasi ihtiyacı mevcuttu. Alana hakim teklik unsurlarından ziyade çokluk ile bir potada erimeyi ve kendisi gibi olmayanın dışlanmadığı bir alan hakimiyeti oluşmuştu. Meydan da atılan sloganlar arasında "biz onlara borcun bizim olmadığını söylüyoruz şimdi doğrudan demokrasi" sloganı alandaki kişilerin tümünün ortak talebini oluşturuyordu. Direnişin sürdüğü günlerde bir arada olmanın ve güvenin yeniden tesis edilmesi için alınan kararların bir mutabakat neticesinde olmasına özen gösteriliyordu. 2014 yılında Syntagma direnişine atıfta bulunan bir diğer olay ise şöyle gerçekleşmişti. Nikos Romanos, Alexis öldürülürken yanında bulunan arkadaşı olarak küçük yaşlarda ülkenin siyaseti içerisinde politikleşmiş bir çocuktur. Banka soygunu sonrası yakalan Nikos ağır işkencelere maruz kalmış 15 yılla cezalandırılmıştır. Cezaevindeyken üniversite sınavlarına hazırlanarak Atina Üniversitesi İşletme Fakültesini kazanmıştır. Fakat sınava girilmesine izin verilse de okula başlamasına izin verilmemiş, eğitim hakkı engellenmeye çalışılmıştır. Bu dönem Syntagma Meydanında protestolar başlamış, Nikos'un eğitim hakkının geri verilmesi talep edilmiştir. Açlık grevine başlayan Nikos artık sıvı tüketemeyecek

duruma geldiğinde hükümet tarafından elektronik bileklik ile üniversiteye gitmesine izin verilmiştir (Aldoğan, 2014).

Bu süreç içerisinde eylemciler hükümete bir kez daha halkın taleplerinin yok sayıldığı anlar da kendilerini meydanlarda hatırlatmayı göstermiştir. Bu örnek Syntagma Direnişinden 2 yıl sonra gerçekleşse de Syntagma herhangi bir toplumsal olayda yine halkın itiraz alanı olmaya devam etmektedir. Taleplerin karşılanmasını isteyen kesimlerin bir arada seslerini yükselttikleri alan olan Syntagma doğrudan demokrasinin de yeşerdiği bir alan olarak Yunanistan tarihinde yerini almıştır. Kapitalizmin neoliberal politikalar ile her gün kendini yeniden inşa ettiği koşullarda sosyal devlet olma anlayışının yükünü halka yansıtmaya çalışan iktidarlar, bütçe açıklarını kontrol etme konusunda ciddi sıkıntılar yaşamaktadırlar. Bu durum, onların Dünya'da yaşanan küresel krizlere dair de bir önlem reçetesi sunamamalarına sebep olmuştur. Krizin yükünün iktidar tarafından halka yüklendiği, tek başına ekonomik değil bireysel olarak da özgürlükleri yok sayan ve bir mecburiyetin içerisinde konumlandırılan bütün insanlar için direniş artık bir yönetme pratiği haline gelmektedir. Mısır'ın Tahrir Meydanından Yunanistan Syntagma meydanına farklı kimlik, din, sosyal koşullar mevcutken baskının ekonomik ve siyasi olarak birlikte ele alınarak, yarattığı karşı hareket bir direniş noktasında birleşmektedir. Meydanlar halkın aynı zamanda sosyal kullanım alanları içerisinde yer almaktadır. Yaşanan olaylara karşı protesto etme hakkını da bu meydanlardan dile getirmesi aynı zamanda o ülkeye ait bir parçanın da korunması fikrinden gelmektedir. Syntagma meydanından dile getirilen borçlar bizim değil sloganı krizin yükünü çekmek istemeyenlerin ekonomiyi kötü yönetenlere ait verdiği bir cevaptır. Kendi seçtiği siyasetçiler tarafından önce yok sayılmasını sonrasında düşman ilan edilmesini kabul etmemektedir. Kolektif bir kızgınlık halinin oluşması iktidarları her zaman korkutan bir durum olmuştur. Var olan durumdan memnun olmayan halk kitleleri hükümetlerin iktidarda kalmasını da tehdit etmektedir. Syntagma direnişinin sonucunda hükümetin düşürülerek Avrupa'da radikal sol bir partinin iktidara gelmesi direnişleri yürüten halk kitlelerinin nasıl bir yönetim istedikleriyle doğrudan ilişkilendirilebilir. Kriz sürerken iktidarın değişmesi Avrupa'daki diğer ülke iktidarları için de bir tehlikenin oluşmasına neden olmuştur. Avrupa'da yükselen faşizme karşı Yunanistan'da sol koalisyon olarak iktidara gelen Syriza halkını yok

sayan, düşmanlaştıran ve kötü yaşam koşullarına razı etmeye çalışan bütün iktidarlar için korku sebebi olmuştur. Salt sol bir koalisyonun iktidara gelişi değil aynı zamanda iktidarı değişmesi ve mevcut hükümetin düşmesi dahi bir korku yaratmaktadır.

### 3.3. MERKEZ SAĞ VE MERKEZ SOLUN ZAYIFLAMASI

Yeni bin yıla girmeden önce henüz 1990'lı yıllardayken Yunanistan AB içerisinde önemli büyümeler kaydeden ülkelerin içerisinde önem taşımaktaydı. 2001 yılında avro bölgesine kabul edilerek 2002 yılında da drahmi yerine avro kullanılmaya başlaması birlik içerisinde tam anlamıyla bir üyeliğin de oluşmasını sağlamıştır. Yeni bin yılda ulaşım sektörü hızlı bir gelişme kaydetmiş kronikleşmiş trafik sorununun giderilmesi için metro ve havaalanı hizmetinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. 2004 Olimpiyat Oyunları'nın da Atina'da yapılması bir an da Dünya'nın ilgisinin Yunanistan'a kaymasına sebep olmuştur. Ulaşım koşullarının eskiye nazaran daha iyi koşullara sahip olması Olimpiyat Oyunları'nın alınmasını kolaylaştırmıştır. 1896 yılında ilk defa Atina 'da başlayan olimpiyat oyunlarının 100.yılında 1996 yılında başvurduğunda hem ekonomisi gereği hem de şehir olarak olimpiyatları kaldırabilecek durumda değildi. Konstantinos Karamanlis olimpiyatların daimi bir yuvası olması gerektiğini söylediyse de olimpiyatların yapıldığı ülkeler farklılaştı. Yunanistan 2004 olimpiyatlarını büyük bir misafirperverlikle yapıp Dünya'yı bir kez daha kendilerine hayran bıraksa da olimpiyatlar ile ortaya çıkan maliyet 2000'lerin sonuna gelindiğinde nasıl bir krize dönüştüğünü ortaya çıkaracaktı.

2004 yılında PASOK'un başında olan 67 yaşındaki Kostas Smitis kendisinin ifade ettiği şekliyle gençlerin önünü açmak için başkanlığı bıraktığını dile getirmiştir. Yunan siyasetinde yaşlı olmak aynı zamanda saygınlığında sembolü iken başkanlığı bırakan Smitis'in yerine tek aday Yorgo Papandreu PASOK'un yeni başkanı olmuştur. Ailecek Yunan siyaseti içerisinde boy gösteren Papandreu'lar Yunanistan'ın 1974 Albaylar Cuntası'ndan itibaren siyasal sahnede yerlerini kimseye kaptırmamışlardır. 2004 seçimleri ise PASOK için bir milat niteliği taşımaktadır. Oyların yüzde 45'ini alarak 300 sandalyenin 145'ini kazanan Yeni Demokrasi Partisi

karşısında PASOK yüzde 41 oy alarak 117 sandalye kazanmıştır. Yeni Demokrasi Partisi'nin başında bulunan Kostas Karamanlis cumhurbaşkanlığı için PASOK'un önemli siyasetçilerinden Karolos Papulias'ı önermiştir. Böylece parlamentonun 5'te 3'ünü alması kesinleşmiştir.

PASOK'un 2004 yılında yaşadığı yenilgiyi ele aldığımızda en yakıcı sorun olarak yolsuzluk birinci sıraya yerleşmektedir. Gümrük memurlarından yargıçlara kadar toplumun tüm kesiminde rüşvet işler hale gelmiş devlet kurumlarında yolsuzluğa adı karışan bakanlar olmuştur. Uluslararası Şeffaflık Örgütü tarafından AB içerisinde en fazla yolsuzluğun olduğu ülke olarak açıklanan Yunanistan aynı zamanda deneyimsiz bakanlar sebebiyle de kötü bir yönetime sahipti. 2007 seçimlerine kadar ülke içerisindeki politikalara karşı tepkilerini dile getirmeye devam eden gençlik kesimleri özel üniversitelerin kurulmasına izin veren anayasa değişikliği teklifinden hükümetin vazgeçmesini sağlamıştır. 2007 seçimlerinde PASOK'un oy oranı yüzde 41'den yüzde 38'e parlamentodaki sandalye sayısı 117'den 102'ye düşerken Yeni Demokrasi'nin oy oranı da yüzde 45'ten 42'ye parlamentodaki sandalye sayısı 165'ten 152'ye düşmüştür. Soldaki partilerin oy oranlarında artışlar söz konusuysa da henüz iktidarı alacak bir oy oranı değildi. LAOS gibi (Halkçı Ortodoks İttifakı) gibi sağcı partilerin de seçime yeni girmiş bir parti olarak oy oranı yüzde 4 olurken 10 sandalyeye sahip olmuştur.

Yolsuzluğun bakanlıklara dini görevlilere sıçradığı Yunanistan'da halk da olup bitenleri büyük bir şaşkınlık ile takip ediyordu. Kamuya ait arazilerin büyük şirketlere dini görevliler vasıtasıyla ve bakanlıklar aracılığıyla rüşvet alınarak satılması 2008 yılında Yunanistan'ın siyasi gündemine oturan temel meselelerden birini oluşturuyordu. Alman Siemens şirketinin de içinde bulunduğu bu yolsuzluklar 2009 yılında Yeni Demokrasi Partisinin devrilmesinin nedenlerinden biri olmuştur.

Aralık 2008 yılında Alexis adında 15 yaşında bir gencin polis tarafından öldürülmesi ardından halkın biriken öfkesi sokağa taşmıştı. Aynı zamanda ABD'de başlayan krizin Yunanistan'a yansımaya başlamış, sadece yolsuzluklar değil halkın yaşadığı ekonomik sıkıntılar da ortaya çıkmaya başlamıştı. Ekim 2009 yılında seçimler iki yıl erkene alınarak yapılmış Yeni Demokrasi Partisi ciddi bir oy düşüklüğü için parlamento da ciddi bir yenilgi almıştır. Yeni Demokrasi Partisi oyların yüzde 33'ünü, parlamento da 61 sandalyesini kaybetmişti. Sandalye sayısı da

düşen oyları ile toplam 91 rakamına gerilemiş, PASOK ise yüzde 44 oy olarak seçimde oy oranlarını arttırmış ve sandalye sayısını 160'a çıkarmıştır. Komünist parti 21 sandalye kazanmış, sağcı LAOS ise oylarını yükselterek 15 sandalye kazanmıştır. Sonraki bölümde detaylıca anlatacağım SYRIZA (Radikal Sol Koalisyon) siyaset arenasına 2009 seçimleri ile katılmış yüzde 5 oy alarak 13 sandalye kazanmıştır. Karamanlis aldığı bu kötü sonuç neticesinde Yeni Demokrasi'nin liderliğini bırakmıştır. Yerine gelen ise Antonis Samaras olmuştur (Clogg, 2015: s.241).

Yunan siyaseti Cunta iktidarının yıkılmasından itibaren siyasi tarihinin çok uzun yılları arasında iki partili bir parlamentoya sahip olmuştur. Yukarıda oy oranları verilmiş seçimlerden de anlaşılacağı üzere merkez sağ (Yeni Demokrasi) merkez sol (PASOK) ülkenin siyasetin de belirleyici olmuş ve kitleleri mobilize etmeyi başarmışlardır. Seçimlerin denk geldiği siyasi atmosfere göre halk seçimlerini merkez sağ'dan ya da merkez sol'dan yana kullanmıştır. PASOK'un iktidara gelmesinden sonra Komünist Parti üzerinde yasağı kaldırmasından itibaren de Komünist Parti bir biçimde parlamentoya girmeyi başarmıştır. 2009 seçimlerinde iktidara yerleşen PASOK lideri Papandreu ekonomiyi canlandırmak ve kamu sektöründe çeşitli düzenlemeler yaparak Yunanistan'ın kalıtsal sonuçlarına cevap arayacağını belirtmiş olsa da 2008 ABD krizini Yunanistan'a gecikmeden yansımaları başlamıştı. Avro bölgesine dahil olduğu için devalüasyon yapamayacak durumda olan Yunanistan mali krizin yükünü azaltmak adına çeşitli çözümler arıyordu. Tasarruf önlemleri ilk akla gelen çözüm önerileri olarak görülse de halkın bu tasarruf önlemlerine cevabı sarsıcı olacaktı. Borç stokunun giderek arttığı, borcun GSYH'ya oranı yüzde 112 gibi bir rakama ulaşmıştı. Bu koşullarda dış ülkelerden para almadan borçlarını ödeyemeyecek durumda olan Yunanistan ciddi bir borç krizinin içerisine düşmüştü. Gelir gider dengesinde giderlerinin gelirine oranı iki kat olan Yunanistan'da bütçe açıklarını kapatmak için ayrı bir finansal desteğe ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştı. Vergilendirme sisteminde sorunlar yaşayan Yunanistan, vergi vermenin özendirildiği ve halkın güven duygusuyla verilen verginin karşılığını göreceğine inanmaması bu sistemin düzgün bir işleyişe sahip olmasını engellemiştir. Vergi kaçırmak toplumun önemli bir kesiminde gelenek haline gelmiş genelde meslek sahibi doktor avukat gibi kişilerin daha fazla vergi kaçırmasından dolayı bir denetim sağlanamamıştır. Sağlık sisteminde de rüşvet normalleşmişti. Doktor

muayenehanesinde rüşvet vererek tedavi olan hasta, gelirini 12 bin avronun altı göstererek vergi kaçıran doktor bu sistemin döngüsünü oluşturuyorlardı (Clogg, 2015: s.243).

Avrupa Birliği Yunanistan'a yardım elini uzatmakta bir hayli tereddütte kalmıştı. Fransa ve Almanya'nın yardım edip etmeme kararı bütün Avrupa'nın Yunanistan'a ne söyleyeceğini belirliyordu. Almanlar gibi diğer AB üyesi devletler de Yunanistan vatandaşları erken emeklilik için gün sayan ve çalışmaktan kaçan rahat ve tembel insanlar olarak görüyorlardı. Fakat tüm bunların karşısında kriterleri sağlayamadan alınmış olsa dahi Yunanistan AB içerisinde bir devletti ve onda yaşanan borç krizi bütün AB üyesi devletler için tehlike oluşturuyordu. Bu sebeple de yardım etmek "yüce gönüllülükten" çıkıp bir zorunluluğa dönüşmüştü. 2010 yılında ilk kurtarma paketi verilmiş Troyka verilen bu kurtarma paketi ile reform girişimleri neticesinde Yunanistan'ın istenilen şartlara uymasını bekliyordu.

PASOK hazırlanan istikrar ve büyüme tasarısı ile Yunanistan'ın bu darboğazdan çıkacağını düşünüyordu. Vergilendirme de artışlar yaşanmış, katma değer vergi oranları artarken lüks tüketim mallarına da yeni vergiler getirilmiştir. Kamu çalışanların maşlarında ücret düşürmeler, emekli ikramiyelerinde kesintiler yapılmıştır. Rekabet koşullarının arttırılması için özel girişimcilerin önündeki engellerin kaldırılması gerçekleştirilmiştir. Yunanistan'da kimi yıpratıcı meslekler de erken emeklilik hakkı bulunmaktaydı. Kriz ile birlikte bu mesleklerin erken emeklilik hakkı kaldırıldı. Daha önce de bahsettiğim üzere Yunanistan 2004 Olimpiyatları zamanında harcanan maliyeti olduğundan daha az göstererek ülkenin bir mali krizin içerisine sürüklendiği saklanmıştı. Bunun gibi oransal oynamaların ortadan kaldırılması için bağımsız bir istatistik kurumu kuruldu. Kemer sıkma politikaları uygulandıkça halkın hayatında da gözle görülür değişiklikler artmaya başladı. Evsizler ve dilencilerin arttığı, iflas eden şirketlerin sayısının arttığı, eczanelerde ilaçlar tükendi, kriz sebebiyle turizm gelirlerinde düşüşler yaşandı.

Kemer sıkma politikaları yürürlüğe girerken sokağın tepsi de günden güne büyüyordu. "Yunanistan satılık değildir" troykanın dayattığı kemer sıkma paketine karşı Yunanistan halkı sokaklarda ülkelerinin kendine ait olduğunu hatırlattı (Clogg, 2015: s.245).

2010 yılında kurtarma paketi mecliste oylandı. 300 oydan 172 oy ile yürürlüğe girdi. Yeni Demokrasi ve meclisteki diğer sol partiler kurtarma paketine ret oyu verdi. Kurtarma paketlerinin meclisten geçirildiği esnalarda Yunan sokaklarında hem bir protesto hali hakimken hem de ciddi bir huzursuzluğun olduğu görülmekteydi. Yerel medya ve yabancı basın tarafından protesto etme hakları bulunan Yunan vatandaşları radikalize ediliyor, dünya'ya şiddet içerikli görüntüler gösteriliyordu. Kimi anarşist gruplar polisin şiddetine karşı şiddetle karşılık vermiş olsa da sokağa çıkan kitlenin önemli bir bölümü sadece protesto etme hakkını kullanıyor, sendikalar grev kararı ile hayatı durduruyorlardı. Bir eczacının parlamento binasının yanında arkasında bir not bırakarak intihar etmesi krizin Yunanlıların hayatında nasıl bir dönüşüm yarattığını da göstermekteydi. Eczacı arkasında yiyecek için çöp varillerini eşeleyerek küçük düşmek istemediğini yazmıştı. Göçmenler gibi Yunanlılar da artık çöpleri eşeleyerek kendilerine ekmek bulma derdine düşmüştü.

Yunanistan'ın nasıl böyle büyük bir borcu biriktirdiğini anlamaya çalışan diğer ülkeler yaşanan mali krizin yükünü de orada yaşayan halkın sırtlanması gerektiğini düşünüyordu. Yunanistan savunma harcamalarında ciddi paralar harcamaktaydı. Tehdit olarak algılanan dış devletlere karşı bir savunma stratejisi geliştiren Yunanistan bir savaş riski olmamasına rağmen savunma sanayisine para yatırmaya devam etmiştir. Her 100 dolarlık harcamanın 80 dolarını Türkiye'ye karşı yapan Yunanistan savunma harcamalarıyla ülkenin bütçesinde ciddi açıklar olmasına sebep olmuştur (Şefkat, 2010).

Troyka'nın talepleri arasında ücret kesintileri hem çalışan hem de emeklilerin hayatında ciddi sıkıntılar yarattığını belirtmiştim. Asgari ücret için yüzde 22'lik bir kesinti ve 150 bin insanın kamu sektöründe işten çıkarılmasını istemekteydi. Yolsuzluklar sebebiyle ülkenin geldiği halin sıkıntısını çeken halk bu yolsuzlukları yapanların yargılanmasını istiyorlardı. Fakat yolsuzluğu yapan milletvekilleri dokunulmazlığın arkasına sığınarak, diğer siyasetçiler de zamanaşımının gerçekleşmesiyle yargılamaktan kurtuldular. PASOK'un politikacılarından Akis Çuhacopulos'un yolsuzluk sebebiyle 8 yıl hapis cezası alması, Yeni Demokrasi Partisi'nden eski belediye başkanı Vasilis Papageorgopulos'un iki yardımcısıyla

birlikte 18 milyon avroyu zimmetine geçirmesi suçuyla ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır (Clogg, 2015: s.249).

Haziran 2011'de kabineden geçirilen kemer sıkma tedbiriyle bir defaya mahsus emlak vergisi alınmaya başlandı. Bunu ödemeyenler için de elektrik faturalarına bu tutar eklenmeye başlandı. Fakat alınan bu önlemlere rağmen Avrupalılar Yunanistan'ın ödeme durumunda herhangi bir iyileşme görmediklerini belirtmişlerdir. Aynı vakitler de Avrupalı devletler arasında Yunanistan'ın avro'dan çıkarak drahmi'ye geçmesinin ne gibi sonuçları olacağını tartışıyordu. PASOK Troyka'nın taleplerini yeniden görüşmek üzere müzakere etmeyi düşünürken, Papandreu kabine üyelerine danışmadan referandum kararını açıkladı. AB kurtarma paketinin halk tarafından kabul edilmeyeceğini bildiği için Papandreu'nun bu kararından vazgeçmesi için baskı uyguladı. Papandreu bu baskıya karşılık istifa etti. Sonrasında bir koalisyon hükümeti kuruldu ve Papadimos Troyka ile pazarlığa oturmak ve ikinci kurtarma paketi için ve ülkeyi yeni seçimlere götürmek için başbakanlık görevini üstlendi.

2002 seçimlerinde Yunanistan siyasi tarihini iki partili bir yapıyla yönetme işi son bulmuştu. 2012 seçimlerinde PASOK'un oy oranında ciddi düşüşler meydana gelmişti. Oyları yüzde 44'ten 13'e düşerek 41 sandalye kazanırken Yeni Demokrasi Partisi yine birinci sıraya otursa da yüzde 19 oy alması Yeni Demokrasi tarihi açısından başarısızlık olarak değerlendirilebilir. Seçimin asıl sürprizi ise Radikal Sol Koalisyon olan SYRIZA'nın yüzde 17 oy alarak 52 sandalye kazanmasıydı. SYRIZA'nın bu kadar yükselen bir oy potansiyele sahip olmasının temel sebebini avro bölgesinde kalmakla birlikte kemer sıkma politikalarını kabul etmemesiydi. Kemer sıkma politikalarına karşı duran başka bir sağcı parti olan Bağımsız Yunanlar yüzde 11 oy alarak 33 sandalye kazanmıştı. Komünist Parti de sadece avro bölgesinden değil Avrupa Birliği'nden de ayrılma fikri ile yüzde 8 oy oranı ile 26 sandalye kazanmıştı. Yunanistan'ın düşmanlık derecesinde mültecileri hedef haline getiren şiddeti savunan sağcı parti Altın Şafak Partisi de yüzde 7 oy alarak 21 sandalye kazanmıştı. 19 sandalye ile yüzde 6 oy alan Demokratik Sol Avrupa'daki sosyal demokrat değerleri savunan bir partiydi. LAOS ise bu seçimde barajı aşamamış, bu durum da Yunanistan'da şaşkınlıkla karşılanmıştır. Yüzde 65 ile seçime katılım sağlanan Yunanistan'da katılımın düşük olması parlamento için

yarışan partilerin geleceğe dair umut verme halinin tam anlamıyla karşılık bulmadığını söyleyebiliriz. Hükümet kurma işini yürürlükte olan seçim yasasına istinaden en yüksek oy alan partinin artı beş sandalye ile ödüllendirmesi ile Yeni Demokrasi ile SYRIZA arasında oy farkı çok olmasa bile sandalye sayısı olarak iki kat farkın oluşmasına neden olmuştur. Hükümet kurma görevi ilk üç partinin liderlerine sırayla verilmiş olsa da hükümet kurulamayınca 17 Haziran tarihinde yeniden seçim yapılması ve istikrarın güçlenmesi talep edildi. Hükümet kurulamaması Avrupalı devletlerin endişeli gözlerle Yunanistan'ı takip etmesine sebep oldu. Haziran seçimlerinde Yeni Demokrasi oy oranlarını yükseltmiş, yüzde 30 oy oranına ulaşmıştı. YD'nin oylarının bu denli yükselmesinin sebebi Avrupa Birliği tarafından yapılan dayatma ile kemer sıkma politikalarının kabul edilmemesinin Yunanistan'ın sonu olacağına dair yapılan baskılardır. Bu baskılar neticesinde kemer sıkma politikalarını işleme sokacağını vadeden Yeni Demokrasi'nin oy oranları yükselmiştir. Fakat SYRIZA'da oy oranlarını önemli ölçüde arttırmış oy oranı yüzde 19'dan yüzde 27'ye çıkarmıştır. YD'nin birinci parti olmasından dolayı 129 sandalyeye karşı SYRIZA 71 sandalye kazanmış, PASOK 33 sandalye ile oylarını düşürmeye devam etmiştir. Bağımsız Yunanlar 20 sandalye Altın Şafak 18 sandalye, Demokratik Sol 17 sandalye alır iken Komünist Parti 12 sandalyeye düşmüştü. Başbakan Samaras, ek kısıntı paketinin parlamentodan geçmesini sağlamış, böylelikle emeklilik tazminatları, emeklilik yaşının 65'ten 67'ye çıkarmıştır. Ek önlemler alınarak troyka'dan bir kurtarma paketi daha almak isteyen Yeni Demokrasi görüşmeler sonucunda 2020 yılına kadar ülkenin borçlarının GSMH'ın yüzde 121'e indirme önerisini kabul etmiştir (Clogg, 2015: s.250-253).

Yunanistan'da başlayan kriz aynı zamanda Avrupa Birliği'nin Maastricht kriterleri ile başlattığı yolun neoliberal bir çerçeve ile her gün yeniden daha derinleşen krizlere olanak sağlayabileceği de anlaşılmaktadır. Kendi yarattığı kriz ile birlikte ideolojik olarak çıkmazlar girse de iktisadi krizi çözebilmek adına emekçilerin uzun yıllar mücadele vererek kazandığı hakların bir tasarı, yardım paketi ya da kemer sıkma önlemi ile bir anda elinden alabiliyor. Merkel'in Avrupa'nın kaderi Yunanistan'da tayin olacak sözü aslında krizin halkalar halinde Portekiz'e İspanya'ya sıçramasıyla nasıl bir Avrupa tayin edileceğine dair bir öngörü barındırmaktadır. Avrupa'nın sosyal devlet olma imkanlarıyla ile övündüğü bir çağ

da Yunanistan'da belli bir gelirin altında yaşayanların vergilerden muaf olma talebi Avrupa için olması mümkün olmayan, krizin derinleşmesine Yunanistan'ın borçlarını ödeyememesine sebep olacağına dair bir duruş sergilenmiştir.

Merkez sağ ve merkez sol olarak Yunanistan siyasi tarihine hakim olmuş PASOK ve Yeni Demokrasi Partisi ekonominin kötü gidişatı karşısında parlamentodaki oy oranları düşmüş, sokakta yükselen protestolar karşısında çözüm önerileri sunamamışlardır. Ekonominin bu gidişatından dolayı troykanın dayattığı tasarruf önlemleri karşısında hükümete karşı sendikalar grevler yapıyor, insanlar tasarruf önlemlerini kabul etmeyeceklerini sokaktan haykırıyorlardı. Yaşanan bu kötü gidişatın sebepleri içerisinde siyasetçilerin kamu görevlilerin yolsuzluğa karışması, ülkede rüşvetin boyutlarının dini kurumlara kadar sıçraması, vergilendirmede yüksek vergi vermesi gereken tabakanın vergi kaçırarak yoksulların vergilendirmeye dahil edilmesi, yükselen işsizlik karşısında hükümetin hiçbir aksiyon almaması, dış tehdit algısı ile savunma sanayisine yapılan astronomik rakamlı harcamalar, enflasyonun artması ve bütçe borç stokunun her gün giderek büyümesi ve tüm bu sorunların toplamından sorumlu olan 1974'ten sonra ülkenin siyasetini iktidar ve muhalefet arasında değişerek sürdüren PASOK ve Yeni Demokrasi sorumlu tutulmuştur.

Krizin sokaklara yansıması başladığı andan itibaren PASOK süreci yönetmek adına daha milliyetçi ve saldırgan bir dil kullanarak başta Yeni Demokrasi olarak sağ cenahta yer alan bütün partileri yedeğine almaya çalışmıştır. İnsanlara Yunanistan'ın önlem paketlerini kabul ederek krizi bitirebileceğini söylemelerine karşın halk krizin etkilerinin öyle çabuk son bulmayacağını ve kemer sıkma politikaları altında Yunanistan'ın sosyal iktisadi yapısının değişeceğini biliyorlardı. Sokaktaki eylemlerin, iktidarın değişmesinin de temel sebebi bu idi. Papandreu'nun iktidara geldiği ilk günden itibaren bir "sol parti lideri" olarak anılmasının sebebi derinlikli olmasa da bir neo liberalizm eleştirisi yapmasından ve tümüyle olmasa da bir sol parti programı barındırmasından kaynaklanıyordu. İktidara gelirken ülkenin kötü gidişatının bedelini halka ödetmemek gerektiğini savunmaları iktidardayken kemer sıkma politikalarının acı sonuçlarının bedelini halka ödetmelerinin önüne geçmemiştir (Benlisoy, 2012: s. 47).

Halkın bu bedelleri ödemeye niyetli olmayışı da kitle ile iktidarın karşı karşıya geldiği noktayı oluşturmaktadır. Yunanistan okuma eğilimlerinin yüksek olduğu bir ülkedir. Ülkenin yüzde 95 oranında okuma yazma bilme oranları ile birlikte, krizin etkilerine rağmen zarar etmeyen tek sektör yine kitap sektörü olmuş, insanlar ilgi alanlarındaki kitapları okumaya devam etmişlerdir (Stelya, 2017).

Fakat kriz ile birlikte gençler içerisindeki işsizlik oranlarının yüzde 50'yi bulması, iyi eğitimli, alanında yetkin olmasına rağmen maddi ihtiyaçlarını sağlayamayan kesimlerin de sokaklara dökülmesine sebep olmuştur. Lisans, yüksek lisans, doktora, birden fazla yabancı dil bu gibi yetkinlikler de Yunanistan'da gençlerin işsiz kalmasının önüne geçememiştir. Ne yaparsa yapsın hangi yetkinliğe sahip olursa olsun babasının emekli olduğu yaşta emekli olamayacak, babalarının ya da annelerini sahip olduğu sosyal şartlara sahip olabilecek bir durumda olamayacaklarını fark ettikleri anda bu geleceksizliğe karşı sokağa çıkmışlardır. Emek piyasasının günden güne esnekleştiği, öğrencilerin okurken niteliksiz yarı zamanlı işlerde çalışırken, öğretmenin, doktorun mühendisin dahi bu esnek çalışmaya maruz kaldığı bir üretim ilişkileri ağı aynı zamanda toplumda bir umutsuzluğu da yanında getirmiştir. Güven duygusunun neoliberal ilişki ağında zedelendiği Yunan toplumunda yolsuzlukların bedeli kolektif olarak işçi emekçi memur öğrenci bütün kesimler arasında paylaştırılmıştır. Din adamlarının siyasetçilerin, teknokratların "yedikleri paralar" karşısında oluşan borcun ödemesi Yunan işçi ve emekçilerine bırakılmıştır. Borçların bu denli büyümesine sebep olanlar, ödeme zamanında hepimiz aynı gemideyiz ve batarsak birlikte batacağız söylemini kullanarak ortaklık yaratmaktadır. Fakat bu ortaklığın tarafından biri olmadığını gösteren Yunan halkı geniş bir itiraz süreci başlatmıştır.

Avrupa Birliği açısından Yunanistan dünyada yükselen komünizm algısına entegre olabilecek ve komünist blok içerisinde mevzi kazanabilecek bir noktadaydı. Avrupa'nın bölgesel olarak içerisinde bulunan Yunan topraklarındaki komünist tehlikeyi kovmak için Yunanistan'ı kendi dairesinin içerisine almak için uğraş vermiştir. Yunanistan'ın komünist bloğa üye olması demek aynı zamanda diğer Avrupa devletleri için de bir tehdit oluşturmaktaydı. 2. Dünya savaşı itibariyle Yunan ekonomisi dış destekli gelen yardımlar ile döndürülmeye başlanmıştır. Zaten savaşın etkisinin dünya üzerindeki birçok devlette görülmekteyken ABD 2. Dünya

Savaşı'nın bu etkilerini kendine yeni hakimiyet alanları yaramak için kullanmıştır. Bu alanlardan birisi komünizm karşıtlığını sürdürebilmek adına kendine hedef belirlediği kimi ülkelere yardımlar yapmaktır. 1947 yılında Truman Doktrini ve ardından Marshall Yardımı ile Yunanistan'a yardım sağlayan ABD toplam 1. 895 milyon ekonomik, 1. 854 milyon askeri yardım yapmıştır. AET'ye üye olduktan sonra batılı kapitalist ülkelerden yardımlar alan Yunanistan Avrupa içerisinde sosyalist Balkan ülkelerine karşı bir mevzi olarak kullanıldı. Hem Yunanistan'da sosyalizmin kurulmasını engellemek hem de sosyalist ülkelere karşı bir hamle yapmak için yapılan bu yardımlar Yunanistan ekonomisini uzun süre idare etmiştir. 1990'lara gelindiğinde yapılan yardımların miktar ve sayısında azalmalar yaşandı. SSCB'nin 1991 yılında dağılması ile birlikte Dünya için komünizm tehlikesi büyük oranda yıkılmıştır. Balkanlar'daki diğer sosyalist ülkelerin de yıkılması ile birlikte AET için de, ABD için de Yunanistan eskisi gibi büyük bir önem taşımamaya başladı. Zaten yıkılan sosyalizme karşı kapitalizmin yüceltisi gereksiz hale gelmişti. Artık kapitalizme entegre edilmesi gereken devletler, yıkılan eski sosyalist rejimlere sahip devletler idi. Bu ülkeler ABD ve AB'nin yardımı ile hızla kapitalizme entegre edilmeye başlandı. AB'ye katılan Slovenya, Macaristan Letonya Estonya artık Yunanistan yerine fonlardan yararlanan devletler olmuştu (Sancaktar, 2010).

Neoliberal politikalar 1980'li yıllardan itibaren küreselleşme tanımı ile birlikte özelleştirme politikalarının uygulandığı kalkınma ve sanayileşme politikalarının kapitalistleşmiş merkez ülkeler etrafında kontrol edildiği bir biçimde sürdürülmüştür. Özelleştirme politikaları tek başına tekeller yaratmakla kalmamış aynı zamanda tekelci sermayenin önündeki rekabet engellerini de ortadan kaldırmıştır. Uluslar arası şirketlerin ulusal piyasalara hakimiyetini arttırmış piyasanın kontrolünün uluslar arası kuruluşlara devretmiştir. Birikim krizinin yaşandığı günümüz koşullarında piyasaların nefes alması için küresel sermayenin önünü açarak ulusal piyasalarda çeşitli krizlerin yaşanmasına sebep olmuştur. Yoksulluğun artmasıyla, borç krizi derinleşmiştir. Üretim ilişkilerinde esnek ve sendikasız çalışma yaygınlaşmış, sosyal güvenlik tasfiye edilmiştir. Neoliberal politikalarla sosyal devlet anlayışı ve refah devlet fikri ortadan kalkmıştır. Neoliberal politikaların Dünya'nın gelişmiş ülkelerinde uygulanmaya başlanmasıyla siyasette sosyal devlet anlayışını savunan partilerin de taraftarlarını kaybetmesine sebep

olmuştur. Bireyin rekabetini ön plana çıkaran ve emeğin piyasa koşullarına terk edildiği günümüzde daha fazla refah için piyasa koşullarını iyileştirmeyi salık veren muhafazakar partiler taraftar toplamaya başlamıştır.

"*Özünde bir ekonomi politik sistem olan neo-liberalizm yukarıda da vurgulandığı gibi sermayenin devlet egemenliğinden çıkmasını, emek ve değerin piyasa koşullarına bırakılmasını ve ekonomik faaliyetlerin serbest piyasa mekanizmasına havale edilmesini arzulayan bir anlayışı savunmuştur. Dolayısıyla da bu siyaset tarzının temel özelliği, finansal hareketlerin alanını daraltan tüm ulusal ve uluslar arası düzenlemeleri kaldırmak, devleti kamusal çıkar adına uyguladığı sosyal politikalardan vazgeçirtmek, sermayenin liberizasyonunu sağlayarak kendi kendine işleyen bir piyasa mekanizmasını yaratmak ve dünya'nın her yerine kademe kademe yayılarak kendisini de küreselleştirmektir"* (Aktaran: Acar, 2017: s.253).

Neoliberal politikaların temeline yine liberalizmin temelinde var olan birey yerleştirilmiştir. Bireyin rekabet gücünün arttırılması, emek piyasasının esnekleştirilmesi ve iş gücü maliyetlerinin düşürülerek "ucuz emek" yaratılması neoliberal politikaların özünü oluşturmaktadır. Küreselleşme ile birlikte neoliberal politikaların uygulandığı ülkelerde özelleştirilmeler yapılmakta, kamu harcamaları sınırlandırılarak, kamu üzerindeki denetim arttırılmaktadır. Sendikalı çalışma üzerindeki denetim arttırılarak taşeronlaşma ve yarı zamanlı iş, parça başı iş alanları yaratılmıştır. Ticaret genişlemesi sağlanarak "ekonominin merkezinde olan devlet" yerine "ekonominin merkezinde piyasa" fikri konulmuştur. Neoliberal politikanın bir ekonomik sistem olarak kurulduğu ülkelerde sosyal yardımlar sadece düşkünler için, yoksullara yardım ederek onları çalışmamaya itmek yerine piyasa da ucuz emek'e razı etmek, özel sigortacılık teşvik edilerek devlet destekli sosyal sigortaların yükünü ortadan kaldırmak, sosyal yardımı devletin görevi olmaktan çıkarıp gönüllü kuruluşlara devretmek, sosyal yardımın hak olmaktan çıkıp hayırseverlere bırakılan bir vicdan olgusu olarak yaratılmıştır. Emeklilik yaşının yükseltilerek, sosyal güvenlik alanına dahil olan maluliyet, işsizlik, meslek hastalığı, iş kazası doğum gibi durumlarda yapılan harcamaların sınırlandırılması ve kontrol altına alınması sağlanmıştır (Acar, 2017: s.254).

Neoliberal politikaların merkez ülkelerde uygulanmaya başlanması hızla merkezin neoliberalleştiği dönemde çevre ülkelerin de buna istinaden neoliberal

politikaları ekonomik bir döngü olarak kabul etmesine neden olmuştur. Neoliberal politikaları kabul eden ülkelerde en temel sorun olarak ortaya çıkan ise gelir adaletsizliği olmuştur. Bununla birlikte sosyal devlet anlayışının son bulması ile insani koşullar giderek kötüleşmiş, işsizlik artmıştır. İstihdam büyüyen nüfusa cevap olamamıştır. Kapitalizm, koşulları ile eşitliği reddederek ortaya koyduğu adaletin de sınıflar toplumunda zenginin gelirinin hızla artarak orta ve alt kesimlerin giderek yoksullaşmasına sebep olmuştur. Yunanistan'da ise neo-liberal politikalar özellikle kriz sonrasında Troyka'nın müdahalesiyle hız kazanmış durumdadır. Nüfusun büyük çoğunluğunun işsizlik ve yoksullukla mücadele ettiği koşullar kemer sıkma paketlerinin meclisten geçtiği süreç itibariyle kendini daha çok hissettirmiştir. Mayıs 2010'daki kurtarma paketi ile krizin etkisini her geçen gün daha fazla hisseden Yunanistan'ın reçetesinde vergi artışları kamudan işçi çıkarımları özelleştirmeler, sosyal güvenlik reformları, iş gücü piyasası reformları ile neo-liberal politikaların gereği olan bir sisteme entegre edilmeye çalışılmıştır.

Yunanistan'da gazetecilik yapan Seyit Aldoğan, artan işsizlik ile birlikte çalışma şartlarına dair yapılan değişiklikler, eğitim de reform beklentileri ile giderek artan bir geleceksizlik ve umutsuzluk halinin Yunanistan sokaklarında iyiden iyiye hissedilmiş olduğunu vurgulamıştır. Kendiliğinden başlayan öğrenci hareketinin toplumun diğer kesimleriyle birleştiği noktayı ise geleceksizlik oluşturmaktadır. Dünya'da da bu denli yankılanmasının sebebi gençliğin taleplerinin diğer ülke gençliği ile aynı olmasından kaynaklanmaktadır. Başlatılan sokak hareketleri sadece gençlerin, solcuların anarşistlerin değil toplumun tüm kesimleri ile buluştuğu nokta da artık iktidarın bir şey söylemek zorunda kaldığını görmekteyiz. Sadece protesto gösterile ile değil Özel Üniversitelerin açılmasını yasaklayan 16.maddenin değiştirilmesine yönelik tepkilerin başlaması ile eğitim emekçileri ve öğrenciler birleşik cephe kurarak eğer yasa meclisten geçerse pratik olarak uygulamaya konulmayacağını hükümete belirtmişlerdir. Özelleştirmelere ve hak kayıplarına karşı işçi ve emekçilerin genel grev genel direnişlerine öğrenciler de katılmış ve bir arada hayatı durdurmuşlardır (Aldoğan, 2008).

Tüm bunlara karşı olarak kemer sıkma önlemlerine karşı itiraz eden, hükümetin baskı politikalarına karşı Syntagma Meydanı'nda doğrudan demokrasi uygulayan halkın içerisinde olan ve tüm bu ekonomik göstergelere karşı net bir çizgi

çizerek avro'dan çıkışa değil kemer sıkma politikalarına itiraz eden sol koalisyon SYRIZA iktidarı sonraki seçimde ele almıştır.Ülke borçlarının tümünün silinmesi ve sosyal hakların arttırılmasının gerekliliğine dikkat çeken SYRIZA'nın karşısında "Yunanistan için istikrar olmalıdır" söylemleri AB tarafından sık sık dile getirilmektedir. Bu istikrarın karşısında Yunanistan'ın iki siyasi partili yapısının değişmemesi gerektiğini savunan AB için SYRIZA moral bozucu bir sonuç ile kazanmıştır. SYRIZA sistemin karşısında sisteme dair öfke biriktiren kesimlerin sistem içerisinde ehlileştirme sonucuna ereceğini ise Komünist Parti SYRIZA adına öngörmüştür.

## 3.4. SYRİZA'NIN KURULUŞU VE İKTİDARA GELİŞİ

2012 seçimleri öncesi Yunanistan'da güçlü bir seçenek olarak adını herkese ezberletmiş olan SYRIZA'nın Avrupa'daki neoliberalizm karşıtı mücadeleleri etkileyeceği algısı mevcuttu. Hem korku ve endişe hem de beklentilerin odağına oturmuş bir şekilde Dünya tarafından izlenmekteydi. Troyka'nın kemer sıkma önlemlerini reddettiklerini seçim yarışında dillendiren SYRIZA'nın iktidara geldiğinde bunu sürdürmesinin Avrupalı sermayedarların endişelenmesine sebep olurken, Troyka'nın önerileri kabul eden bir SYRIZA'nın da toplum tarafından bir hayal kırıklığı yaratacağı seçim süresince fark edilmiştir. Yapısal uyum programlarına uygun bir hükümet yapısını reddederek PASOK ve Yeni Demokrasi gibi tarihten bu yana hükümet ve muhalefet ilişkisini sürdüren iki partiden iktidarı ele almayı başarabilmiştir. Seçim aynı zamanda Yunanistan'da belirleyici özelliklere sahiptir. SYRIZA'dan onun nezdinde sol'dan umduğunu bulamayan kitlelerin sağa kayabilme ihtimali de yine göz ardı edilmemelidir. Seçimler öncesinde sol içerisinde sadece SYRIZA bulunmamaktaydı. Yunanistan siyasi tarihinde köklü bir siyasi parti olan Yunanistan Komünist Partisi ise halkın sokaklarda olduğu genel grevler yaptığı bir dönem de harekete geçmekte tereddüt eden, birleşik bir cephe hareketinin talep edildiği bir dönem de sekterlikte ısrarcı bir yapıya sahiptir. ANTARSYA ise bu birleşik cephe hareketine daha ılımlı yakalamakla birlikte SYRIZA'nın içeriden sürdüreceği mücadele anlayışı haline dışarıdan baskı oluşturabilecek bir potansiyele sahiptir. Bu hem SYRIZA'nın içerisinden oluşturacak baskı grubu hem de SYRIZA'nın dışından oluşturacak baskı grubunun iktidara geldiği süreç itibariyle

müdahil olması olası geri basmaları ve Troyka karşısında gücün kaybedilmesini engelleyecek pozisyondaydı (Benlisoy, 2012).

Avrupa'nın kamuoyunu uzun dönem meşgul eden Yunanistan seçim sonuçları aynı zamanda hem Yunanistan'da hem de Avrupa'da yeni bir başlangıcın da temeli olarak kabul edilebilir. Ekonomik krizin yükünü sırtlanmış olan ve her fırsatta kendilerine tembel, çalışmayı sevmeyen bir toplulukmuş gibi davranan Avrupa'ya karşı kemer sıkma politikalarına mecbur olmak istemediklerini dile getiren Yunanistan halkı, 2015 seçimleri ile hem Avrupa'ya hem de ülke içinde Troyka yanlısı politikalar izleyen diğer siyasi partilere bir cevap niteliğinde seçimleri sonuçlandırdı. Ocak 2015 seçimlerinde iktidara gelen Syriza 2008 krizinin ülkede yarattığı tahribatın üzerine zoru başarabilecek heyecan ve umuda karşılık oyların yüzde 36,34'ünü alarak iktidara geldi. SYRIZA, 13 farklı örgütün bir araya gelmesinden oluşmuştur. Koalisyonun üyeleri şöyle sıralanabilir (Wikisözlük):

- Aktif Yurttaşlar (Ενεργοί Πολίτες): Demokratik sosyalizm
- Antikapitalist Siyasi Grup (ΑΠΟ): Troçkizm
- Yunanistan Komünist Örgütü (KOE): Maoizm
- Demokratik Sosyal Hareket (DIKKI): Sosyal demokrasi, Yurtseverlik
- Yunanistan Ekososyalistleri: Ekolojik Sosyalizm
- Uluslararası İşçilerin Solu (DEA): Troçkizm
- Aksiyon Solu'nda Birleşme Hareketi (KEDA): Komünizm
- Radikal Sol Grup Roza
- Radikaller (Ριζοσπάστες): Demokratik sosyalizm, Yurtseverlik
- Kızıl (Κόκκινο): Troçkizm
- Komünist Ekolojik Sol Yenilenme (AKOA): Demoktatik sosyalizm, Avrupa komünizmi, Ekolojizm
- Synaspismós (SYN): Demoktatik sosyalizm, Avrupa komünizmi, Ekolojizm, Feminizm
- Üniter Hareket: Sosyal demokrasi

Yunanistan kriz ile birlikte ülke olarak zor bir dönemecin içerisine girmiştir. Bu zor dönemeçten çıkışın yollarını ararken Troyka tarafından sunulan kemer sıkma politikaları, bütçe kısıntıları, önlem paketleri bireysel ekonomileri çökmüş olan Yunan halkı için de her geçen gün daha ağır faturaların ödenmesi anlamı taşıyordu.

SYRIZA'nın iktidara gelişi ise tam böyle bir dönemin içerisinde gelmiş, halkın ülkenin geleceği için yeniden umut etmesinin bir öznesi haline gelmiştir. "Umut Geliyor" sloganı ile toplumun tüm kesimlerine dokunmuş SYRIZA aynı zamanda halkın sokakta yürüttüğü mücadele sırasında onlar ile birlikte politika yapmayı becerebilmiştir.

SYRIZA, 1989 yılında kurulan *Synaspismos* (SYN), 2003'e kadar ismi Sol ve İlerleme Koalisyonu'ndan oluşmaktadır. Sovyet komünizm yanlısı Yunanistan Komünist Partisi ile Avrupa komünizminin temsilcisi Yunan Solu arasında oluşturulan bir çatı örgütüdür. 2003 yılı itibariyle adını Sol Hareketler ve Ekoloji Koalisyonu (SYN) olarak değiştirmiştir. 2004 yılında da bu koalisyon radikal solun mimarı olarak SYRIZA adıyla partileşmiştir. SYRIZA solda siyaset yapan 12 örgütün birleşiminden oluşmuş, heterojen yapıya sahip bir siyasi parti olmuştur. İçerisinde komünistler, Troçkistler, Maoistler, çeşitli ekolojik hareketler ve sosyal demokratları barındıran bir yapıya sahiptir. Kapitalizmin neoliberal politikaların ülkeleri, ekonomileri bir çöküşe sürüklediğini günden güne deneyimleyen Yunan Solu birleşik bir antikapitalist solun yaratılması tartışmalarını açmışlardır. Parlamentonun dışında örgütlenmiş, sokağın siyaset nabzını tutan bununla birlikte seçimlere girerek heterojen yapısının halkta karşılık bulup bulamayacağını ölçen ve sonrasında 2015 seçimleri ile seçimin galibi olan SYRIZA Yunanistan'da sol düşüncenin gelişimi birleşim ve ayrılıklarını bünyesinde taşıyan bir koalisyona dönüşmüştür. Bayrağında kırmızı yeşil ve mor rengi taşıyan SYRIZA için bağımsızlık, faşizm karşıtlığı, demokrasi işçi ve kadın hakları temel prensiplerini oluşturmaktadır. 2008 krizi itibariyle derinleşen eşitsizliğin giderilmesi için Syntagma meydanından gelen en temel talep olan doğrudan demokrasi yöntemi ile gelecek hakkında söz sahibi olmayı vaat ediyordu. Seçim süreci boyunca başta merkez sol PASOK'un SYRIZA'nın gücünü hafife alarak Yunanistan'ı yönetebilecek deneyime sahip olmadığı yönündeki propagandasına karşılık BBC'nin yaptığı bir röportajda Yunan vatandaşı bir kadının "SYRIZA söylediklerinin yüzde 10'unu gerçekleştirse bu bir umuttur" sözlerinde saklı olan umut 25 Ocak'ta Syriza'nın zaferi olmuştur (Sönmez, 2015: s.257).

İktidara gelişinin en temel argümanı olarak ülkeyi yeniden inşa edebilecek heyecana ve umuda sahip olduğuna dair söylemler halk tarafından olumlu olarak

karşılanmıştır. Koalisyonun başındaki isim olan Alexis Tsipras'ın siyasetle buluşması ise ortaokul yıllarında başlamıştır. 19980 yılında Yunanistan Komünist Partisi'nin gençliğinde siyaset yapan Tsipras, Eğitim Bakanlığı'nın disiplin cezaları ve tek tip kıyafet yasasına karşı çıkmak için binlerce okul işgal edildiği 1990'lı yıllarda bu eylemlere katılmıştır. Atina Teknik Üniversitesi'nde İnşaat Mühendisliğini bitirmesiyle Yunan Komünist Partisi'nden ayrılmıştır. SYRİZA partisinin gövdesini oluşturan "Sinaspismos" partisinden 2006 yılında Atina belediye başkanlığına aday gösterildi. Yüzde 10,5 oy alarak, parti içerisinde siyaset yapan arkadaşlarını bile şaşırtmıştır. İlerleyen yıllarda, SYRIZA'yı kuran gruplardan en büyüğü olan Synaspismos içinde önemli roller edindi ve 33 yaşında lideri oldu. Daha sonra ise SYRIZA'nın liderliğine geldi (BBC, 2015).

Sol ideolojinin ülke siyasetine bu denli hakim olması Yunanistan'da bir ilk olarak görülebilir. Merkez sol parti PASOK da ilk iktidara geldiği yıllarda daha sol ve halkçı söylemlere sahipken parlamentoya girdikten sonra söylemlerini yumuşatma tercihinde bulunmuştur. Son süreçler de artık iktidarda kalmak için Troyka'nın dayattıklarına karşı parlamentoda seçime sunma gereği hissetmeden tasarruf paketlerini geçirmeye kadar giden politikalarıyla artık halkçı söylemden uzaklaşmış, bakanlıkları yolsuzluklara karışan ve ülke siyasetini sürdürürken sol pencereden bir hayli uzaklaşmış bir yöne evrilmiştir.

SYRIZA'nın bileşiminin nasıl bir kadroya sahip olduğuna dair çeşitli bilgilerin verilmesi iktidarı kazanırkenki stratejisini de belirlemiştir. Kadrosuna Yunanistan'ın elit ailelerinin hakimiyetinden ziyade orta sınıf ailelerden gelen kişilerin hakim olduğu SYRIZA sol koalisyonun halkçı söylemine bu yönüyle daha çok vakıf olmaya çalışmıştır. Koalisyon entelektüel birikime sahip akademisyenlerden oluşuyor, birçok mesele akademik tartışma alanı olarak da sürdürülüyordu. Kitlelerin mobilizasyonu sağlayabilmek adına parti programlarını onlara oy veren ya da vermeyen halkın talepleri doğrultusunda revize edebilecek bir anlayışa sahip olduklarını vurgulamışlardır. Bu tarz bir gerçekliği de ortaya çıkarmaktaydı. Syriza sınıf odaklı bir siyaset anlayışı gütmüyordu. Toplumun itirazı olan tüm katmalarını içeri alan bir yapıya sahipken sınıf'a özel bir siyaset tarzı izlemiyordu. Parti programı gereği de bugüne kadar iktidara gelmiş tüm partilerden farklılıklar taşımaktaydı. Avrupa Birliği seçimler öncesi SYRIZA'nın etkisinin

farkında olarak seçimlerde Yeni Demokrasi'ye destek verdiğini belirten açıklamalar yapmıştır. Yunanistan'ın Avrupa Birliği içerisindeki geleceğine dair endişeleri olduğunu bu sebeple Yunan halkına seçimlere dair mesajlar veren AB için SYRIZA'nın iktidara gelmesi egemenliğine karşı bir tehdit oluşturabilirdi. Bu nedenle de AB seçim sonuçlarını büyük bir endişe ile takip etmişlerdir. AB'nin böyle bir tavrın içerisine girerek adeta SYRIZA'nın iktidara gelmesinin kendi egemenlikleri önünde bir engel teşkil edeceğini açıktan propaganda eden tavrı SYRIZA'nın Dünya'nın diğer ülkelerinde de çokça konuşulmasına ve yürüttükleri stratejinin Avrupa'yı neden bu denli korkuttuğuna dair tartışmaların yürümesine sebep olmuştur. Krizin faturasının halka çıkarılması karşısında halkın reflekslerini ani ve şaşırtıcı olması kriz dönemlerinin bir sonucu olarak görülebilmektedir. Krizin etkilerini hisseden ve sonuçlarıyla baş başa kalan Yunan halkı için iktidar ve muhalefet partileri bir süzgeçten geçirilmiş ve krizin yönetilmesine dair çeşitli kaygılar birikmiştir. PASOK gibi sol kültürden geldiğini söyleyen bir partinin kriz döneminde aldığı kararlar ve uygulamaları seçmenini başka bir alternatif aramaya mecbur bırakmıştır. Sadece sol ideolojiyi benimseyen kitleler için radikalleşme eğilimi gözlemlenmemektedir. Aynı zamanda Altın Şafak gibi sağ, ırkçı partilerin de oylarının yükselmesi böyle bir radikalleşmenin sonucudur.

SYRIZA'nın seçim programını oluşturan esaslar halkın ekonomik krizden duyduğu sıkıntıların çözümüne ilişkin esaslar taşımaktaydı. Borçların kısmen de olsa silinmesi ve AB ile yeniden masaya oturarak faiz oranlarının düşürülmesi ve borç vadelerinin uzatılması gerektiğini savunmuşlardır. SYRIZA vergilendirme esasında ise zenginlerden vergi alınmasını ve vergi alt sınırının 12 bin euro'ya çıkarılmasını savunmaktadır. Programda diğer vaat edilenler ise Yunan halkının temel ihtiyaçlarının parasız bir biçimde giderilmesine yönelik vaatlerdir. Yoksulluk sınırının altında yaşayanlara bedava elektrik ve ısınma, ihtiyaç sahiplerine ücretsiz gıda ve kira yardımı, emekli maaşlarının iyileştirilmesi, yoksulluk sınırı altında yaşayanlara ve uzun süredir işsiz olanlara ücretsiz ulaşım hakkı, işsizliğin temel sorunlardan biri olduğu Yunanistan da gençler içerisinde işsizlik rakamlarının yüzde 50'yi bulduğu ve giderek artan işsizliği önlemek için 300 bin yeni istihdam alanının yaratılması, banka borçlarını ödeyemeyecek durumda olanların borçlarının silinmesi ve asgari ücretin yükseltilmesi gibi vaatlerdir (Radikal, 2015).

SYRIZA aynı zamanda ulusal bağımsızlık fikrini de öne çıkaran bir seçim propagandası izlemiştir. Troyka karşısında günden güne seslerinin kısıldığı ve söyleneni kabul eden, tabiri caizse Avrupa'nın karşısında dili tutulmuş bir politikadan sıyrılıp itiraz eden aynı zamanda her söyleneni doğrudan kabul etmeyen bir strateji izleyeceklerini de belirtmiştir. Yunanistan ekonomik krizinin artık bir insanlık krizine dönüştüğüne dair söylemler Syriza'nın sıkça dile getirdiği söylemlerdir. Genç işsizliğin bu denli arttığı, emekli maaşlarının yarıdan fazlasının kesintiye uğradığı, insanların kriz sebebiyle işinden çıkarıldığı, vergilerin yükseltildiği bir dönemde yaşananlar sadece ekonomik krizin sonuçları olarak değerlendirilemeyeceği gibi insanların hayatında da ciddi sıkıntılar açmıştır. Uluslar arası İnsan Hakları Federasyonu 18 Aralık 2014'te yayımladığı raporda insan haklarına dair sıkıntıların oluşmasına sebep insanların ekonomik durumlarının artık kendi ihtiyaçlarını karşılayamayacak durumda olmasından kaynaklanmaktadır (Sönmez, 2015: s.262).

Avrupa Birliği'nin Yunanistan'a dair korkularından birini SYRIZA iktidara geldiğinde Yunanistan'ın Avro'dan çıkması olmaktaydı. SYRIZA'nın seçim vaatlerinde de olmadığı gibi Yunanistan'ı Avro'dan çıkarmak gibi bir niyeti yoktu. Fakat borçların avro altında günden güne daha büyük bir sorun haline geldiğinin tüm kesimler farkındaydı. SYRIZA'nın seçim zaferinin oluşması istikrarlı bir seçim başarısından gelmektedir. 2007 seçimlerinde yüzde 5 gibi bir oy alan SYRIZA 2015 seçimlerinde oylarını yüzde 36'lara çıkardığında toplum kesimleri tarafından da düzenli bir desteğin sonucuyla oylarını yükseltmiştir. Neoliberalizm Dünya'nın birçok ülkesinde sağ popülist söylemlere sahip partileri kriz ile birlikte yukarılara taşıdı. Krizin faturasının göçmenlere yıkarak siyasal bir öfkenin bir kimlikte buluşmasına hizmet etmeleri geniş halk kesimleri tarafından da karşılık buluyordu. İşsizliğin artmasını göçmenlerin ucuza çalışması yüzünden değerlendirirken ülkedeki bölüşümde adaletsizliğini de onları suçlayarak çözmeye çalışıyordu. Şiddetin tırmandırıldığı kriz ortamlarında Altın Şafak Partisi de ideolojisi gereği böyle bir yol ve yöntemle sesleniyor kriz derinleştikçe öfkeyi göçmenlere, kendi gibi düşünmeyen kesimlere yönlendiriyordu. SYRIZA ise krizin neoliberal reçetelerine halkın bir itirazı olarak iktidara gelmiştir.

## 3.5. SYRIZA İKTİDARI DÖNEMİNDE KEMER SIKMA POLİTİKALARI

SYRIZA 25 Ocak 2015 tarihinde iktidara geldiğinde ülkede ekonomik krizin derinleştiği, insanların sokaklarda, çalıştıkları alanlarda yüksek sesle kurtarma paketlerinin dayattığı yükümlülüklere itiraz ettiği bir dönemi oluşturmaktadır. Seçimlere yansıyan tablo ise Troyka'nın dayattıklarını reddeden SYRIZA'nın iktidara gelmesi ile şekillenmiştir. SYRIZA iktidara 149 milletvekili kazanarak gelmiş, 13 milletvekili kazanan ANEL ile koalisyon kurmuştur. İktidara geldiğinde birçok bakanlığı tek bir çatı altında toplayan SYRIZA dört adet çatı bakanlık kurmuştur. İktidara geldiğinde AB ile görüşerek yapılan anlaşmaların gözden geçirilmesi gerektiğini savunan Çipras, borçların azaltılması gerektiğini savunuyordu. İktidara geldiklerinde limanların özelleştirilmesinin durdurulduğu Çipras tarafından açıklandı. Tüm bu olanlar aynı zamanda piyasalar tarafından dikkatlice izlenmekteydi. SYRIZA'nın iktidara gelmesi ciddi endişeler yaratmakla birlikte Yunanistan üzerindeki baskının denetim anlamında daha da zorlanacağı anlamına gelmekteydi. SYRIZA emeklilik maaşları, vergilendirme konusunda halkın doğrudan tepki vereceği kısıntıları kabul etmeyerek hem IMF'ye hem de AB'ye ikna turları yapmıştır. Maliye Bakanının ilkelerinden vazgeçmeyeceklerini gösteren tavrı karşısında başta Almanya olmak üzere AB ülkeleri Yunanistan'ı eleştirdi. Bu dönem Yunanistan'ın avro'dan çıkış tartışmalarını da beraberinde getirdi. Yunanistan'ın SYRIZA'nın ilk iktidara geldiği zamanlar da dahil olmak üzere borçları ödeme noktasında ciddi sıkıntıları vardı. Haziran'da 1,5 milyar avro IMF'ye, 5,2 milyar avro AB'ye olmak üzere toplam 6,7 milyar borç ödemesi gerekiyordu. SYRIZA'nın borçların ödenmesine dair yaptığı teklifler karşılık bulmayınca SYRIZA borçları ödeyemeyeceğini ve referanduma gideceğini açıkladı (Seta, 2016: s.50-51).

Tasarruf tedbirlerini oylatmak ve halkın vereceği tepkiye göre kararını belirlemek için yapılan referandum da yüzde 61,31 ile hayır, yüzde 38,69 ile de evet oyu çıkmıştı. İşçi ve emekçilerin yoğunlukla yaşadığı kentler olan Keratsini, Peristeri, Perama gibi şehirlerde hayır oyları oldukça yüksek çıkarken, gelir seviyesi yüksek insanların yaşadığı kentlerde ise evet oranları yüksek çıkmıştır (Aktaş, 2015).

Sadece kurtarma paketinin yarattığı tasarruf tedbirleri değil, AB'den ve avro'dan çıkış, kemer sıkma politikalarının tümüne dair genel bir tartışma zemini yaratan bu referandum sonuçları itibariyle de Yunan halkın tasarruf tedbirlerine de

daha fazla krizin yükünü çekmeye de niyetleri olmadığını göstermiştir. Hükümet açısından bu tedbirleri halkın kararı ile geçersiz kılmak aynı zamanda bir meşruiyet zemini de yaratmıştır. Fakat beklenenin aksine bir politika izleyen Syriza referandum da hayır diyen kesimin gerçek bir hayır dediğini anlamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Referandum sonuçlarının açıklanması sonrasında maliye bakanı Varufakis istifa ederek yerine Öklid Tsakalotos getirilmiştir. İstifa gerekçesini Avrogrup bileşenleri tarafından istenmemesi olarak açıklayan Varufakis SYRIZA'nın çektiği tepkiye karşı rahatlatmak istediğini belirtmiştir (Aktaş, 2015).

İstifanın ardından AB ve Yunanistan tekrar masaya oturdu. Ve masadan kalkıldığında taraflar arasında anlaşmalar sağlanmıştı. Avro Bölgesi Maliye Bakanları'nın Yunanistan'dan beklentileri ise emekli aylıklarında reformlar yapılması ve yapılan reformların sürdürülmesi, KDV oranlarının yükseltilmesi, özelleştirmelerin arttırılması, bağımsız istatistik ajansının devreye girmesi gibi reformlar olmuştur. SYRIZA'nın karşı çıkarak iktidara geldiği ve halka doğrudan krizin bedelini ödetecek olan bu tedbirler meclisten geçti. 20 Temmuz itibariyle borçlar ödendi ve 12 ağustos itibariyle de 86 milyar avroluk üçüncü kurtarma paketinde anlaşma sağlandı. Nobel İktisat Ödülü sahibi Paul Krugman'ın duruma ilişkin yaptığı tespit ise Troyka'nın amacını özetler nitelikteydi. Troyka'nın Çipras'a kabul edemeyeceği bir teklifte bulunarak ona ters Corleone taktiği uygulamış hükümeti istediği gibi bir hükümet yapmak için işi bu noktaya getirdiğini belirtmiştir ( SETA, 2016: s.52).

Paketin meclisten geçirilmesinde ciddi tartışmalar yaşanmıştır. SYRIZA içerisinden 39 olmakla birlikte toplam 64 milletvekili pakete karşılık hayır oyu kullanmışlardır. Hükümetten paketi onaylamayan milletvekillerinin olması SYRIZA içerisinde paketi onaylatmak isteyen tarafın sağ partilerden destek alması ile sonuçlanmış ve paket meclisten halkın yoğun karşı çıkışlarına rağmen geçirilmiştir. Eski Enerji Bakanı Lafazanis konu ile ilgili yaptığı açıklama da pakete onay vermemesinin sebebini bu paketin de diğer paketlerden bir farkı olmadığı için hayır oyu verdiğini belirtmek olmuştur (Aktaş, 2015). Bu da SYRIZA'nın kendi içerisinde bile böyle bir paketin varlığının kendi temel ilkelerini sorgulattığı gerçeğini göstermektedir. Troyka'nın Yunanistan'a dayattığı tasarruf paketleri Yunanistan'ı bir darboğazdan çıkarmak üzere değil aksine siyasi bir yanın ağır basarak

Yunanistan'a borçlarını kabul ettirmek esasına dayalıdır. Başından beri sürdürülen anlaşmalarda Yunanistan ekonomik krizinin bir insani krize döndüğü gerçeği yok sayılmış krizin bu yöne hiç tartışılmamıştı. Oysaki her tasarruf paketinde sırtına daha ağır yükler yüklenen Yunan halkının talebi bu insani krize bir çözüm bulunmasıdır. SYRIZA iktidara geldiği andan itibaren Avrupa'nın sağı ve dolayısıyla Troyka için de bir tehdit arz ediyordu. Mesele yalnızca borçların ödenmesi ile ilgili değil aynı zamanda sol bir hükümet tarafından Troyka'ya yapılan her itirazın AB'nin içerisindeki siyasi dengelerin bozulmasına yönelik açacağı tavır idi. Buna istinaden paketin onaylamasında referanduma giden Çipras referandumda hayır oylarının çıkması ile birlikte rahatlıkla bu paketin yükünü emekçilerin sırtına yüklediği gerçeğini savunmaktan tam tersi bir yere, paketin gereklerini kabul etmeye yönlendirmiştir. 17 Temmuz itibariyle paketin kabul edilmesinde itirazlarını dile getiren bakan ve bakan yardımcılarına kabine de görev verilmedi. Referandum sonrası halkın "hayır"ına rağmen SYRIZA'nın kabul ettiği tasarı kendi içerisinde bir ayrılığı da beraberinde getirmiştir. SYRIZA'nın borç anlaşmasını kabul etmesine itiraz eden SYRIZA içerisindeki Sol Platform ve Meclis Başkanı Zoi Konstantopoulou, SYRIZA'dan ayrıldı. Sol platform adına açıklamada bulunan Lafazanis aynı zamanda Troyka'nın asıl hedefinin Yunanistan'daki yapısal sorunları çözmek değil Sol bir hükümet olan SYRIZA'ya bir ders vererek, referandum gibi yöntemlerle kemer sıkma tasarılarının işlevsiz kılınamayacağı olduğunu belirtmiştir (Balta, 2015).

Sol Platform Avrupa Birliği içerisinde kalarak sol siyaset yürütmenin imkansız olduğu açıklaması yaparak, hükümetin borç anlaşmasını kabul etmesini yüksek sesli bir biçimde dile getirmiştir (Stelya, 2015). Kabine değişikliğinden sonra Çipras bir erken seçim talep ederek, Yunanistan halkından bir 'güvenoyu' almak istedi. Eylül seçimleri ile Çipras üçüncü kez sandıktan seçimlerin lideri olarak çıktı. 35.46 gibi bir oy oranı ile birinci parti olurken Yeni Demokrasi ise ikinci parti olarak çıkmıştır. Seçimlere katılım oranlarında ciddi düşüşler yaşanan Yunanistan'da eylül seçimlerine 9 milyon 840 bin seçmeni olan ülkede 5 milyon 566 bin kişinin seçimlere katılımı ile sonuçlanmıştır. Kayıtlı seçmenin neredeyse yarısı ülkedeki seçimlere boykot etmiştir. SYRIZA'da toplam kayıtlı seçmenin yüzde 19,5'inin desteği ile iktidarını sürdürmüştür. 10 yıllık süreci ele alındığında Yunanistan'da

seçimleri boykot etme tavrının düzenli olarak arttığı oranlar Yunan halkının seçilmiş hükümetlerden beklentilerinin her geçen seçimde daha da azaldığını göstermektedir (Stelya, 2015: s.3).

Borç anlaşmasını kabul etmeyeceğini dile getirip bunun için referandum yapan iktidar partisinin üzerinden az bir vakit geçtiğinde tasarıyı oylaması halkın giderek seçilmişlere yönelik güven duygusunun azaldığı emarelerini vermektedir. SYRIZA'nın bu tavrı sonrası geniş bir çevre tarafından sol eğilimlere sahip olan ve kendini bir çatı örgütü olarak ilan eden Syriza'nın liberal bir merkez partisine dönüştüğü eleştirileridir. PASOK'un ülkede üstlendiği liberal merkez sol söylemler onu sol politikalardan giderek uzaklaşan çerçeveye yerleştirdiğinde Syriza yeni bir soluk gibi sol söylem arayışına giren ve halktan olanı savunan bir parti olarak iktidara gelmiş, fakat merkezini PASOK'un yarattığı boşluktan sıyrılıp merkez sol çerçevesinde yer edinmeye başlamıştır. SYRIZA'nın iktidara gelmesiyle yarattığı umut Troyka ile kurduğu ilişkiler, borç tasarılarının onaylanması ile giderek sönmeye başlamıştı. Syriza-Anel hükümetinin Troyka'nın istediği yükümlülükleri kabul etmesi halkın protestoları sokaklarda sürdürmesine ve grev yaparak hayatı durdurmasına sebep olmuştur. Troyka ile Syriza-Anel hükümetinin yaptığı son anlaşma da 2019 yılında emekli maaşlarında kesintiler, 2020 yılında vergi muafiyetinin sınırlarının aşağıya çekilmesi ve kömür santrallerinin ve madenlerinin satışı da onaylanmış oldu. Bu onaylamanın sokağa yansıması yine protesto gösterileri şeklinde olmuştur (BBC, 2017).

Kemer sıkma politikalarının etkileri sadece ekonomik olarak çeşitli rakamlarla açıklanan ve bu rakamlar üzerinden planlanan politikalardan fazlasını ifade etmektedir. Halkın üzerinde yarattığı etki ve giderek bir çıkmaza sürüklenen borç yükümlülükleri insanların yaşam koşullarını doğrudan etkilemektedir:

- Yunan ekonomisi 2008 yılından itibaren bir resesyon sürecine girmiştir. Resesyonun en temel sebebini ise kemer sıkma politikalarından dolayı tüketim ve yatırımdaki düşüşlerdir.
- Hane halkı harcamalarında 2008 yılından itibaren düzenli bir düşüş yaşanmaktadır.
- Sermaye yatırımlarının GSYH oranlarında 2007 yılından itibaren düşüşler yaşanmıştır.

- Kamu borcunun GSYH'a oranı 2008 yılında yüzde yüzün üzerindeyken kemer sıkma politikalarıyla hedeflenen kamu borç stokunun azalması gerçekleşmemiştir. Borç oranları giderek artmaya devam etmiştir.
- Negatif enflasyonda artışlar yaşanmıştır.
- Tüketimde yaşanan talep düşmesi, bankaların belirsizlik süreçlerinde şirketlere kredi vermemesi Yunan şirketlerinin yüzde 37'sinin iflasına sebep olmuştur.
- Çalışanların ücretlerinde azalmalar yaşanmıştır.
- İşsizlik ise sürekli artan bir eğri de yüzde 25'in üzerine çıkmıştır. Özellikle genç işsizlikte yaşanan artış özel önem taşımaktadır. Kemer sıkma politikalarının krizi derinleştirmesiyle bu rakam gençlik içinde yüzde 50'lere ulaşmıştır.
- Eğitim sorunu da krizle birlikte büyüyen bir sorun haline gelmiştir. Kemer sıkma politikaları sebebiyle bütçe kısıntılarına gidilmiştir. Eğitim hakkını edinme de sorunlar yaşama Yunanistan için kalıtsal sorunlar yaratabilecek potansiyele sahiptir. Sadece ilk ve orta öğretim değil yüksek öğretimde de akademik personelin maaşında yapılan kesintiler, bilime sağlanan bütçedeki kısıntılar akademiyi sıkıntı içerisine düşürmüştür. Akademi ise bunun önüne uluslar arası üniversitelerle işbirliği kurarak geçmeyi denemiştir. Kriz döneminde eğitimin maliyetli bir hal almasından dolayı öğrenciler genellikle yaşadıkları şehirlerdeki üniversitelere gitmeyi tercih etmeye başlamışlardır.
- Sağlık alanında da kamu hastanelerine sağlanan bütçe de küçülmeye gidilmesi, binlerce kamu personelinin işten çıkarılması insanların sağlık güvencesinden yoksun kalmasına sebep olmuştur. Sağlık harcamaları Troyka'nın dayattığı kemer sıkma politikalarıyla GSYH'ın sadece yüzde 6'sı ile sınırlıdır.
- İşsizlik ve kemer sıkma politikalarının dayattığı zorlu yaşam koşulları Yunanistan'da göçleri arttırmıştır. Ayrıca intihar oranlarındaki artık ve yeni doğan bebek sayısındaki azalış da ülkenin geleceğe dair umutlu bakma halinin elinden alındığına dair bir bulgu da yaratmaktadır (Seta,2016: s.55-59).

SYRIZA'nın kemer sıkma politikalarının işleme girmesi için verdiği teyitler hükümetin içerisinde derin tartışmalara sebep olması ile Enerji Bakanı Lafazanis'in

istifası sol birlik içerisinde bölünme tartışmalarını getirirken aynı zamanda yeni bir oluşuma da dönüşmüştür. Lafazanis ve 12 muhalif SYRIZA üyesi sol Platform adına demokrasi ve sosyal adalet için birleşik bir platform çağrısında bulunmuş ve şöyle bir açıklama yapmışlardır;

*"Yeni memoranduma karşı ülkenin her köşesinde savaş başlıyor. Memorandum'un imzalanması Yunan halkı ve demokrasi için yıkıma eşittir. Yunan halkının neoliberal politikaların fermanına karşı 5 Temmuz referandumundaki tavrı saklı durmaktadır. Bizim kemer sıkma reçetelerini def edene kadar 5 Temmuz'un yolundan devam etmemiz gereklidir. Demokratik Yunanistan için alternatif planlar yapılarak yeniden inşa gerçekleşmeli ve sosyal adalet sağlanmalıdır. Biz ulusal çapta bir memorandum, kemer sıkma karşıtı hareket yaratmaya çağırıyoruz. Halkın arzuladığı Sosyal adalet ve demokrasiyi uygulamak için birleştirici bir hareket kuracağız"* (Sendika.org, 2015).

21 Ağustos 2015'te SYRIZA içerisindeki 25 milletvekili "halkın birliği" grubunu yaratmıştır. Programlarını memorandum ve kemer sıkma programlarıyla ilişkiyi kesmek, özelleştirmelerin reddi, ekonomideki stratejik sektörlerin kamulaştırılması, geri ödemenin ortan kaldırılarak Yunan borçlarının iptali gibi radikal önlemlerle işçi ve emekçilerin iktidarı için yeniden inşanın sağlanması olarak ifade etmişlerdir (Kouvelakis, 2015).

Lafazanis, daha önce de Avro bölgesinden çıkış yaşanmadığı müddetçe AB'nin neoliberal politikaları altında her gün yeni sıkışmışlıklar olacağı ifadesi partinin SYRIZA'nın uyguladıklarına karşı da ciddi eleştiriler barındırdığını ortaya koymaktadır. Halkın Birliği'nin Syriza içerisinden çıkmış olması radikal talepler etrafında dönüşümün sağlıklı olup olmayacağı noktasında henüz net bir emare taşımasa da krizden çıkış için Avro'dan çıkışla birlikte ulusal para'ya dönüşün Yunanistan'ı bu borç batağından kurtaracak en temel esas olduğunu düşünmektedirler. SYRIZA iktidara ilk geldiğinde troykanın şartlarını iptal etmesi ve Avro'nun kurbanı olmayalım görüşünün giderek Troyka'nın etkisinde kalan ve Yunanistan'ı tek başına karar alamayan bir ülkeye dönüştürmüştür. Bu sebeple Avro bölgesinde kalarak borçların ödeyebileceğinin tahayyülü gerçekçi durmadığını belirterek parlamento da Halkın Birliği ile önemli bir grup haline gelmişlerdir. Sürecin tümüne bakıldığında umudun zaferi olarak iktidara gelen SYRIZA'nın

iktidara gelirken kullandığı propagandaya uygun bir siyaset çizgisi gerçekleşmemiştir. Sadece AB içerisinde değil IMF, uluslar arası sermaye kuruluşları açısından da bir tehdit olarak görülen SYRIZA Troyka ile masaya oturduğunda beklenenin aksine bir yol izlemiştir. Halkın kemer sıkma politikalarını reddedişin simgesi olarak iktidara gelmesine rağmen kemer sıkmadaki tasarıları onaylayan SYRIZA hem halk içerisinden hem de kendi sol çizgisinden ciddi eleştiriler almıştır. Troyka için neoliberal politikalarının devamlılığını sağlayamayacak her hükümet bir tehdit iken SYRIZA artık bir tehdit olmaktan çıkıp, baskısı altında şekillenen bir yapıya dönüşmüştür. Avro Birliği'nden çıkış olmadan ve Yunanistan'ın ulusal parasına dönüş olmadan sorunun çözüm olmayacağına ve bu krizin derinleşerek Yunanistan'ı günden güne bir uçuruma sürüklediğini düşünenler sokaklarda protestolar yapmaya devam etmiştir. Grevler ile ülkede hayat durmuştur. Fakat tüm bunlara rağmen SYRIZA-ANEL hükümeti borçların ödenmesi için sunulan kemer sıkma politikaları işleme koymaktan imtina etmemiştir.

### 3.6. EKONOMİK KRİZ KARŞISINDA YUNANİSTAN KOMÜNİST PARTİSİ'NİN TUTUMU

Ekonomik kriz karşısında hem ülkede hem de Avrupa solunda heyecan yaratan SYRIZA, Troyka ile anlaşmaya varıp kemer sıkma tasarısını kabul ettiğinde halk tarafından ciddi bir tepki ile karşılaşmıştır. İktidara gelirken memorandum karşı politikalar ön gören bu politikalara dair propaganda çalışması sürdüren SYRIZA'nın referandum da hayır çalışmasını örgütlemesi de bunun bir örneğini taşımaktaydı. Referandumdan hayır çıkmasına rağmen Troyka'nın dayattığı pakete evet diyen iktidarın ülke için aldığı tüm kararlar sorgulanmaya başladı. SYRIZA, geniş bir sol cephe olarak adlandırabileceğimiz bir yapıya sahip, temelde bir çok ideolojiden kesimlerin yan yana gelmesiyle kurulmuş olsa da asıl amacın Yunanistan'ın sırtına bindirilen kriz yükünün halka yüklenmesinin önüne geçmek ve başta Troyka'ya sonra da bütün AB'ye bu faturayı ödemek istemediklerini haykırarak, krizin etkilerini bertaraf etmek üzerine kurulmuştur. SYRIZA dışında Yunanistan'da çeşitli sol örgütler, yapılanmalar bulunmaktadır. SYRIZA Yunanistan da tek sol parti değil hatta kökenleri itibariyle en yenilerinden biri sayılmaktadır. Yunanistan siyasi tarihi

için önemli bir yer edinmiş partilerden birisi ise Yunanistan Komünist Partisi olmaktadır. KKE kapitalizm sürdükçe çelişkilerinin de süreceğini ve kapitalizmin reforme edilemeyeceğini savunmaktadır. Avrupa Birliği'nin kurumlarının dönüştüremeyeceğini belirtirken KKE'nin amacını genel sekreteri Kutsumbas şöyle ifade etmektedir: "*KKE tek bir amaca hizmet ediyor: Halkın refah içinde yaşadığı daha iyi günler görebilmemiz için işçi sınıfının iktidarı alması*" (Ülker, 2015: s.85).

Anlatılan SYRIZA'nın propagandasını yaptığı kurumların dönüştürülmesi AB'den çıkmadan Yunanistan'ın bağımsızlığını sağlayabilmesi ilkeleri KKE için kabul görmemekte, AB'den çıkışın Yunanistan'ın gerçek anlamda bir bağımsızlık sağlayabilmesi açısından elzem olduğunu belirtmektedir. Yunanistan Komünist Partisi Yunanistan içerisinde toplum kesimleri açısından tarihinden gelen bir temsiliyete sahip olmakla, gençlik ve işçi örgütleri içersinde hala söz sahibi olmakta birlikte soldaki diğer siyasi güçlerle bir eylem birliği içerisine girmemektedir. Ekonomik kriz ile birlikte sokağa taşan öfkenin yarattığı hareketten uzak bir tutum izlemiştir. Sokağa taşan öfkenin siyasetin radikalleşmesinin önüne geçtiği ve egemen sınıfın aygıtları tarafından desteklenebilir olduğu fikri KKE'nin Yunanistan'daki siyasi arenaya dair bakışını ortaya koymaktadır. Ülke siyasetinde sağ ve solun aynı anda yükseliş eğilimine girmiş olmasını Syntagma Meydanı'ndaki kalabalığın kafası karışmış olmasına bağlarken ortaya çıkan halk hareketine kuşkulu gözlerle bakan ve uzak bir yapı sergileyerek hem diğer sol partilerden hem de halkın taleplerinden uzak kalmıştır. KKE 1918 yılında ilk olarak Yunanistan Sosyalist İşçi Partisi olarak kurulmuş 1924 yılına gelindiğinde Yunanistan Komünist Partisi adını almıştır. Partinin kuruluşu Yunan İşçileri Genel Konfederasyonu (GSEE) ile birlikte olmuştur. 1.Dünya Savaşının bitişine istinaden Dünya'da savaş karşıtı bir programı savunmak Sovyetlerin varlığının güveni ile verilmiştir. 1936 yılında diktatörlük KKE'yi ortadan kaldırmaya çalışmış olsa da İkinci Dünya Savaşı ile birlikte yürüttüğü savaş karşıtı propaganda Yunanistan içerisinde KKE'nin bir kitle partisi haline gelmesine olanak sağlamıştır. 1942 yılından 1944 yılına kadar partinin üye sayısı 15 binden 412 binlere kadar çıkmıştır. Savaş sonrası ile birlikte yarı feodal düzen sürdüren Yunanistan'da kalıcı bir siyaset izlemenin bütün zorluklarına rağmen KKE varlığını o zamandan bu zamana sürdürmeyi başarabilmiştir. 1967 yılında diktatörlüğün ülke içindeki etkisi KKE olduğu gibi diğer sol örgütlerin de siyaset yapmasını olanaksız hale getirmiştir.

1968 Mayıs'ı, Prag Baharı gibi toplumsal hareketler siyasetin ateşini yükseltse de Sovyetlerin Prag Baharı karşısındaki tutumu KKE'nin bölünmesine sebep olmuştur. KKE içerisinde iki farklı kol ortaya çıkmış KKE İç olarak adlandırılan yapı Avrupa Komünizmini benimsemiştir. SYRIZA'nın kökenlerinin de KKE İç'ten geldiğini söyleyebiliriz. KKE, KKE İç'e göre daha geniş bir kesime seslendi ve daha büyük bir etkiye sahip olmuştur. Fakat oyları merkez sol olan PASOK karşısında hiçbir zaman yeterli çoğunluğa ulaşamamıştır. KKE 1981 yılında PASOK hükümetinden hükümette küçük bir koalisyon ortağı olarak yer istemesine karşı işçi ve öğrenci hareketlerini geri tutacağı vaadini vermiştir. Fakat PASOK'un kabul etmemesi ve ülke siyasetinde halkçı bir çizgiden uzaklaşması, KKE'nin yüzünü işçi ve emekçi yığınlarına dönmesine sebep olmuştur. Fakat bu dönüş işçi sınıfının militan kesimlerinin süresiz grev kararına karşılık onlardan uzak durmasına sebep olmuştur. 1980'li yıllar itibariyle KKE ve KKE İç partilerinin AT'ye destek vermek ve özel girişimciliğin önünün açılmasının kabul edilmesi konusunda ortaklaşmışlardır. Aynı zamanda bu ortaklaşma bir seçim ittifakına dönüşmüştür. Synaspismos adıyla kurulan bu ortaklık önce Yeni Demokrasi sonra PASOK ile bir koalisyon kurma kararı ile ülkedeki diğer sol ve komünist çevreler, halk açısından hayal kırıklığı yaratmıştır. Bu politik stratejiye karşılık gençlik örgütünün KKE'den ayrılması neticesinde 1992 yılında Synaspismos ile yollarını ayırmıştır. Avrupa açısından sol sosyal demokrasi yoluna girmiş bunun karşısında radikal söylemleri bırakarak düzen içi bir tutum sergilemiştir. Fakat Yunanistan için durum bundan farklı olmaktadır. Yunanistan kitle hareketinin canlı olduğu ve solun kendi içerisinde halk kitleleri tarafından radikalleştiği bir yapısı vardır. Bu yapı gereği Avrupa solu yüzünü hızlıca sosyal demokrasiye dönerken radikalleşen kitleleri kaybetmemek adına Yunanistan sol partileri ve KKE yüzünü radikalleşen kitlelere dönerek sosyal demokrasi yoluna ilk dönemden itibaren girememiştir. 1990 yıllar itibariyle öğrenci hareketinin yükseldiği okul işgallerinin olduğu bir dönemde aynı zamanda Yugoslavya savaşına karşılık öncülük eden öğrenci çevreleri içerisinde yeniden bir toparlanma sürecine giren KKE 2000'li yılların başına kadar solun diğer kesimleriyle ortak eylem yapmaktan kaçınmıştır. KKE aynı zamanda PASOK'tan kopmuş olan işçi yığınları ile bir bağ tutturmaya çalışıyor 1999 seçimlerinde PASOK'tan sol bir kopuş olan Dikki ile bir ittifak kurmuştur. Söylem ve taktik itibariyle soyutlama hali KKE'nin genel bir tavrına dönüşmüştür İşçi grevlerinde savaş karşıtı eylemlerde kendilerini

kitlelerden soyutlamış ayrı eylemlilikler düzenlemişlerdir. KKE 2008 eylemliliklerini şiddetle reddetmiştir. Genel sekreter Aleka Papariga, Aleksis'in polis tarafından öldürülmesinden sonra başlayan eylemlilikleri reddetmiş ve "gerçek bir halk devriminde tek bir cam bile kırılmayacaktır" diyerek halka rağmen bir komünist parti çizgisini taşıdıklarını da ilan etmişlerdir. 2010 yılında mecliste yürütülen tartışmalarda Papariga, kapitalizmin hemen yıkılması gibi bir ihtimal görmediğini ve "Troçki, Pablo, Marcuse" gibi dünya devrimi fikrini benimsemediğini dile getirmiştir. KKE'nin bu tavrı almış olması yine de işçi grevlerine öncülük eden sendikacıları ve militanları olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Krizin başladığı günlerden itibaren yükselen siyaset arenasında özellikle 2012 yılı itibariyle kitleselleşmiş olan halk isyanına Kutsumbas, işçi sınıfının iktidar olması dışında krizin başka bir siyasi çözümü olmadığı belirterek, "iş yerlerinde seçilecek işçi temsilcileri, onları seçenler tarafından denetlenecek ve geri çağırılabilecek üretim dışına alınmayacak ve herhangi bir ayrıcalığa sahip olmayacaklardır" şeklinde dile getirmiştir. Fakat kriz ile birlikte AB ve Avro bölgesinin dayattığı politikalara karşı borcu ödememek ve AB ile Avro bölgesinden çıkışın hareketin talebi olmayacağını bunun ancak uzak gelecekte "halk iktidarının" bir eseri olacağını belirtmiştir. SYRIZA'nın iktidar yarışına girdiği süreçte halkın içerisinden çıkması tanımlaması oldukça karşılık bulmuştur. Meydanlarda kemer sıkma politikalarına karşı krizin yükünü çekmek istemeyen halka biz bu borcu ödemek zorunda değiliz diye seslenen bir hareket, uzak gelecekte halk iktidarı kurulduğunda bu ancak gerçekleşebilir diyen bir hareket arasında kitleler umut etmeyi tercih etmiştir. KKE'nin ülke içerisindeki gücü ve örgütlülüğü sokağa çıkan halk, grevler yaparak hayatı durduran işçi sınıfı ile ortaklaşmayı becerebilse Syriza'nın sahip olduğu potansiyelden daha fazlasına sahip olduğunu niceliksel olarak da farkında olabilecek güce sahiptir (Ülker, 2015: s.83-90).

1990'lı yıllarda Komünist Parti içerisinden soldan bir kopuş olan NAR'ın etrafında MERA (Radikal Solun Cephesi) yaratıldı. NAR, Komünist Parti'den Yeni Demokrasi ve PASOK ile uzlaşmacı bir siyaset anlayışı izlemesinden sonra ayrılmıştır. NAR MERA'dan farklı olarak Troçkist EEK, Maoist EKKE ve radikal çevreci bir grubun katılımı ile oluşturulmuştur. Oluşturulan cephe gerçek anlamda bir etki yaratmıyor olması ile birlikte yeni bir birlik arayışını da beraberinde getirmiştir.

2008 yılında halk sokağa çıktığında Komünist Parti harekete kınayıp kenara çekilirken diğer sol örgütler de harekete bir perspektif sağlayamamışlardır. MERA ve ENANTIA (Birleşik Antikapitalist Sol) birleşimi ile Antarsya'nın kurulmasını sağlamıştır. Bir cephe örgütü olarak oluşturulan Antarsya, güncel politika yapan ve bu sorunlarla ilgilenen örgütler ve tekil militanların bir araya gelmesi ile oluşturulmuştur. Temel talepleri borçların tamamen iptal edilmesi ve bankaların ve ekonomide kilit rolde oynayan sektörlerin işçi denetiminde kamulaştırılmasını talep etmektedir. Kemer sıkma önlemlerinin kabul edilmesini sağlayan iki burjuva özne olan AB ve Avro'ya karşıdır. Ayrıca tüm göçmenlerin yasal statüye kavuşturulması ve birlikte oluşturulabilecek bir eylem birliği çağrısı ile hareket etmiştir. SYRIZA'nın mücadele programına doğru yönelttikleri temel eleştiri somut bir plan dahilinde hareket etmemesi olmaktadır. Antarsya cephesinin krizin yükünü emekçilerin çekmemesi üzerine net talepleri vardır ve bu talepler etrafında birleşebilme, hareketi hem diri tutan hem de yıllardır doğal olarak işçi emekçilerin içerisinde çalışma yürüten kişilerce daha geniş çevrelere ulaştırma hali ile gerçekleşmiştir. Antarsya, sol içerisinde kitlesel anti-kapitalist mücadele noktasında olarak görünür bir güç olmayı başarmıştır. Krizin halkın üzerinde yarattığı hem ekonomik, hem psikolojik hem de sosyolojik etiklerini ele alacağımız birçok nokta bulunmaktadır. Fakat oluşturulan bu noktaların birleştiği yer, bir harekete dönüşme hali olarak adlandırılabilir. İnsanların yaşam koşulları zorlaştıkça, buna itiraz güçleri de doğrusal olarak artmıştır. Koşulların değişmesini sağlamak için de dayatılan politikalara karşı sokağa çıkan kitle itirazın ne denli güçlü olduğunu ve toplumun tüm kesimlere yayıldığını göstermektedir. Yapılan bu protestolara, grevlere, itirazlara karşı Yunanistan'ın bol parçalı sol'u birleşebilmeyi gündemine almış ve birçok kez de böyle bir deneyimin içerisine girmiştir. Şuan da iktidarda olan partinin de birleşik bir cephenin olduğunu düşünürsek Yunanistan değişim için birliğin şart olduğunu kavrayabilmiştir. Fakat halk hareketinin oluşmasındaki koşulları anlamayarak, sokağa çıkan kitlenin protesto gösterilerini kınayan ve aslında arkasını dönen KKE için değişimin eseri olabilecek özneye de sırtını döndüğünü göstermektedir. Kötü gidişata karşı tarihsel kökenlerinin vermiş olduğu örgütlülük gücü ile sokaktaki kitleyi buluşturabilen bir KKE Yunanistan siyasi tarihine dair derin bir yol ayrımı sağlayabilirdi. Fakat bu birliği sağlamaktan uzak bir biçimde kenarda durup halk hareketini sadece eleştiren bir yapıya sahip olmak, Yunanistan halkının kendilerine

umut vadeden ve onlarla birlikte sokakta olup itirazı güçlendirenlere destek olduğu gerçeğini de karşısına çıkarmıştır. İtirazların gücü ile iktidara gelen Syriza'nın itirazın tam tersi bir biçimde halk hareketinin yükselen taleplerine kulak kabartmaktansa Troyka'nın taleplerini kurtuluş için çare olarak sunması hem kendi içerisinde çeşitli bölünmelere sebep olmuş, hem de Yunan halkının umudunu hayal kırıklığına çevirmiştir. KKE'nin bu gidişata dair hala var olan durumu sürdürmesi ise kendisini soldan yana kitle hareketini yükseltenler için bir seçenek oluşturmaktan çıkarmaktadır.

## 3.7. EKONOMİK KRİZ KARŞISINDA SENDİKALRIN TUTUMU

Papandreu'nun yaklaşık üç yıl boyunca danışmanlığını yapmış Atina Üniversitesi öğretim üyesi Yanis Varufakis, krize dair yaptığı saptamasında Yunanistan'ın "ne yapmamasına" dair net bir söylemde bulunuyor. Yannis, "*Sorun şudur: Kemer sıkma programının uygulanması krizden çıkışı sağlar mı? Sağlamaz. Kemerlerin daha fazla kısılması borç krizini derinleştirir ve bütün avro bölgesini negatif büyüme kapsamına sokar*" diyerek kemer sıkma politikalarını ülkeyi daha derin bir uçuruma sürükleyerek, borçların katmerleşeceğini vurgulamıştır.

Yunanistan adını özellikle son dönemde sıklıkla tüm hayatı durduran grevlerle anılmakta, işçi sınıfı ve onun sendikal örgütlülüğü halkın itirazına ortak olmaktadır. Yunanistan sendikal hareketi 1879'da tersanelerde çalışan ağaç işçileri tarafından kurulmuştur. Bugün hala varlığını sürdüren Yunanistan Genel İşçi Konfederasyonu'nun (GSEE) kuruluşu ise 1918 yılıdır. Kamu sektöründe sendikalı işçi oranı yüzde 30 iken, özel sektörde bu oran yüzde 18'lerdedir. Sendikalı çalışan sayısında düşüş yaşanmasının en büyük sebebi neoliberal politikaların dayattığı güvencesiz çalışma, özelleştirmeler, esnek çalışma olmaktadır. Son 20 yılda yüzde 12 oranında sendikal örgütlülük düzeyinde bir küçülme gerçekleşmiştir. Yunanistan iki büyük sendika konfederasyonuna ve bir de birleşik bir işçi hareketine sahiptir. GSEE (Yunanistan Genel İşçi Konfederasyonu), ADEDY (Memur Sendikaları Konfederasyonu), konfederal yapıda örgütlülük sürdürürken PAME (Tüm İşçilerin Mücadele Cephesi) ise işçi kesimleri içerisinde birleşik bir cephe hareketi yaratmaya çaba göstermektedir. Yunanistan kriz döneminde çeşitli büyük grevler gerçekleştirmiştir. 2011 yılının Ekim ayında 48 saatlik grev ile hayat adeta

durmuştur. 1 milyon işçi ve emekçi Atina sokaklarında hayatı durdurarak kemer sıkma politikalarına itirazlarını dile getirmişlerdir. Ulaşım yalnızca grevle hayatı durduran işçi ve emekçileri meydanlara taşımak için çalışıyor, bedava ekmek dağıtan birkaç fırın dışında dükkânlarını açan kimse bulunmuyordu. Temizlik işçileri üç hafta boyunca çöp sahalarını işgal etmişler toplumun tüm kesiminden oluşan bir hareket giderek yayılmaktaydı. İşçi ve emekçilerin sokağa çıkmasını sağlayan en temel taleplerden birini ise ücret kesintileri oluşturmaktaydı. İşçi ücretlerinin yüzde 40'a varan oranlarda küçülmesi, istihdamın daraltılması ile işten çıkarılmaların yaşanması işçi ve emekçilerin daha sert tepkiler vermelerine sebep oluyordu (Sendikal Güç Birliği, 2012: s.2).

Vergilendirmenin toplumun en yoksul kesimlerinden itibaren yapılması ve buna rağmen vergi kaçakçılığın hala yüksek bir düzeyde olması vergi veremeyecek durumda olmasına rağmen kendisinden ısrarla vergi talep edenlere karşı bir öfkeyi de biriktirmiştir. Sırasıyla grev gerçekleştiren Yunanistan işçi ve emekçileri sorunun ücret kesintileri, özelleştirmeler, işten çıkarmalar ile çözülemeyeceğinin bilincindeydiler. 5 Mayıs 2010'da gerçekleşen genel grev, GSEE ve ADEDY'nin yaptığı 24 saatlik iş durdurma çağrısı ile gerçekleşmiştir. Konfederasyonlar bu iş durdurmaya sadece kendi üyelerini katmak ile kalmamış, sendika üyeleri dışında da katılım sağlanmıştır. Atina'da 250 bin kişi sendikaların çağrısı ile sokaklara çıkarken Selanik'te de binlerce kişi sokaklara dökülmüştür. İtiraz eden kitle hep bir ağızdan "İşçi düşmanı fırtınaya hayır", "Esnekliğe hayır 35 saatlik çalışma haftasına evet", "İşçiler ayağa kalkın! Elimizdeki her şeyi alıyorlar", "Karlarını biz ödedik, krizlerini biz ödemeyeceğiz." Sloganları yükseliyordu. Sloganlardan da anlaşılacağı üzere krizin faturasını ödemek istemeyen halk aynı zamanda işler iyiye giderken pay alamadıkları ekonomiden kötüye giderken pay almak istemiyorlardı. Sendika merkezlerinden yapılan açıklamalarda Yunan halkına dayatılanın Yunan işçi ve emekçilerin tarihsel kazanımlarını ellerinden almaya dönük bir strateji ile ilerlediği gerçeğini ortaya koyuyordu.

ADEDY'nin başkan yardımcısı Ilias Vretaku IMF/AB/Hükümet üçlü- sünün kemer sıkma planına karşı direnişi şöyle açıklıyordu: *"Bütün Avrupa ülkelerinin işçilerine, sermaye piyasalarının, hükümetlerin ve Avrupa Birliği'nin barbarlığına karşı Atina'dan mücadele ve direniş mesajı gönderiyoruz. Hükümet, IMF ve AB,*

*işçileri ve toplumumuzu şimdiye kadar görmediğimiz acımasızlıkta bir sosyal barbarlığa sürüklüyor. Ücretlerimizi çalıyorlar, emekli maaşlarımızı çalıyorlar, sosyal haklarımızı çalıyorlar, yaşama hakkımızı çalıyorlar. Çalışma ilişkilerine orman kanunu dayatıyorlar. Yaşlı bir işçiyi işten atıp onun yerine aynı parayla güvencesiz koşullarda çalışacak üç ya da dört genç işçiyi işe alma olanağını işverenlere veriyorlar" (*Fasfalis, 2012: s.4).

Sendikal örgütlülüğü konfederal bir biçimde sürdürmeyen PAME üyesi işçiler 20 Mayıs'ta binlerce kişinin katılımı ile gerçekleşen grevde Çalışma Bakanlığını işgal etmişlerdir. Kitleye seslenen GSEE yönetim kurulu üyesi Anestis'in sözleri ise krizin faturasını çıkaranların, faturayı ödemeye niyetli olmadığını vurgulamaktaydı. Emekli fonlarını yağmalayanlara dokunulmazken, emekli aylıklarından 600 700 avronun kesilmesinin kabul edilemez olduğunu vurgulamıştır. GSEE, greve katılımının tersanelerde, rafinerilerde yüzde yüz, inşaat sektöründe yüzde 90, banka ve sanayi işletmelerinde yüzde 70 olduğunu açıklayarak greve katılımın bütün sektörlerden sağlandığını belirtmiştir (Gianniotis, 2012: s.5).

Gerçekleşen grevler kemer sıkma politikalarını reddeden işçilerini itirazlarını bir sonucu olarak güçlü geçmektedir. Hayatına, ekmeğine sahip çıkabilmek için hayatı durdurarak tek başına iktidara değil Troyka'ya da bir cevap vermişlerdir. Sosyal adaletin sağlandığı ülkeler topluluğu olan AB ise Yunanistan'da sosyal adaletsizliğin kemer sıkma politikaları ile giderek derinleşmesine bir çözüm sunamamış, aksine borçların ödenmesi adına daha sert politikaların izlenmesini sağlamıştır. Üretim kapasitesinin düşerek işsizliğin arttığı ve ücretlerin kesintiye uğraması ile ekonomideki talep düşümü her gün yeni bir açmaz oluşturmaktadır. Oluşan bu açmazlara karşılık değişim talep eden üretici kimliklerin sokağa çıkması başta hükümet olmak üzere medya ile de dünyaya bu talebin şiddet sarmalına ait olduğu bilgisinin ulaşmasına sebep olmuştur. Oysa üretimden gelen gücünü kullanan işçi ve emekçilerin grev kararı girilen darboğazdan kurtarma çığlığı olarak kabul görülebilir. Borç krizine girildiği andan itibaren bir yıl içerisinde işgücü piyasasının yeniden yapılandırılması adına yüz küsur yasa çıkarılmış, iş kolu sözleşmeleri yerine şirket sözleşmelerinin getirilmesi konusunda baskılar yapılmıştır. Bireysel iş sözleşmelerinin önünü açarak toplu bir biçimde sözleşme yapma yetisi ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Sendikaların iş kolu içerisinde söz sahibi olmasının önüne

geçilmesi hem örgütlülük düzeyinin düşürülmesi hem de işten çıkarmaların kolaylaşması adına yapılmıştır (Lanara, 2012: s.8).

Kapitalizm kendi çelişkilerini içinde barındırmakla birlikte kodlarında krizin DNA'sını da taşımaktadır. Üretim ilişkilerinin kapitaliz koşullarında sürdürülebilmesi adına daha az sermaye ile daha çok kar elde etme güdüsü bu krizin her daim gerçekleşeceğini göstermektedir. Eşitsiz olan doğasında iş gücünün ucuz olduğu ülkelere sermaye ihracı ile karı azami hale getirmek iç döngünün sürekli olarak bir çıkmaza gireceğini de gösterir. Yunanistan için ise eşitsiz koşullarda ülkelerin bir birlik altında örgütlenmesi başlı başına bir sorun teşkil etmekteydi. Ekonomisinin uzun yıllar boyunca fonlarla desteklendiği bir AB ülkesi olarak girilen bu çıkmazdan çıkış reçetesi de yine AB tarafının öncülüğünde dayatılmıştır. Grevler ile sendikal örgütlülüğün gücünü hem Yunan hükümetine, muhalefetine hem de Troyka'ya gösteren Yunanistan sendikal odakları, insanları hayatlarını kendi ellerine almaları için sokağa davet etmiştir. Alınan her bir önlem ile Yunan işçileri ve emekçilerinin tarihi kazanımlarına göz diken iktidar ve Troyka'nın önüne geçmek için bu birliğin sürdürülmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Yunanistan Petro Kimya İşçileri Federasyonu ICEM 5. Dünya Kongresi'ne verilen önergede krizin etkilerini ortadan kaldırmaya ya da krizin nedenleri sorgulamaktan öte işçi ve emekçilerinin doğrudan hayatlarının değişmesine neden olan krizin neler yarattığını ortaya koymuştur. Öncelikle işçi ve emekçilerin krizin gerçekleşmesinin asıl öznesi olarak gösterilmeye çalışılması, ülkenin ve dünyanın Yunanistan hakkında böyle bir fikir edinilmesini medya iktidar ve troyka bir arada üstlenmiştir. İşsizliğin bu denli arttığı kriz ortamında işçiler arasında ayrımcılık arttırılmaya çalışılmıştır. Özel ve kamu çalışanları, sürekli işlerde çalışan işçilerle güvencesiz yarı zamanlı çalışan işçiler, çalışacak işi olanlarla işsizler arasında yaratılan ilişki ağı bu öznelerin birbirini birer tehdit unsuru olarak görmesini sağlamıştır. Krizden önce Yunan işçilerinin yıllık geliri, AB'nin 15 üye ülkesinin ortalamasının yüzde 68'i, AB'nin 27 üye ülkesinin de yüzde 97'si kadardır. Krizin faturasının el biriliği ile işçi ve emekçilere yıkıldığı propaganda içerisinde çokça duyduğumuz "tembel" Yunan işçileri, tam gün istihdam koşullarında, AB'nin 15 üye ülkesinin ortalamasından toplam 150 saat daha fazla çalışmaktaydı. Aynı Yunan işçilerinin bu çalışma saatlerine istinaden Alman işçilerine oranla bir malı alabilmek

için iki kat daha fazla çalışması gerekliliği de bir gerçekliği göstermektedir. Troyka ile imzalanan her tasarı da işçi ve emekçilerin hakkı günden güne tahribata uğramaktadır. Genel itibariyle ele alındığında;

- Ücretler krizin başlamasından itibaren yüzde 10 ile 50 arasında düşürülmüştür. İşsizlik ve yoksulluk oranlarında ciddi artışlar meydana gelmiştir.
- Yaşam standartları krizin başladığı ilk yıl içerisinde 15 AB üye ülkesi arasında yüzde 10'luk düşüş göstermiştir.
- Toplu sözleşme sistemi başta iş kolu sözleşmeleri olarak ortadan kaldırılıyor, bireysel iş sözleşmeleri imzalanıyor. İş kollarında asgari ücret uygulaması yürürlükten kaldırılmıştır.
- Bireysel ve toplu işten çıkarmalar sıklıkla gerçekleşiyor ve işsizlik primleri en düşük haliyle uygulanmaktadır.
- Kısmı süreli çalışma biçimi geçici sözleşmelerle üç yıla kadar uzatılıyor, güvencesiz çalışma bir kural olarak kabul edilmektedir.
- Kamu sektörünün daraltılması ile ücretlerin aşağı çekilmesi çalışma ilişkilerinde kuralsızlığı dayatmaktadır (Sendikal Güç Birliği, 2012: s.15).

Krizin atlatılabilmesi adına güvencesiz, esnek ve örgütsüz çalışma ilişkilerinin kabul görmesini istemek, Yunanistan işçi ve emekçilerin bugüne kadar sağladıkları bütün kazanımlara da el koymak anlamı taşıyordu. Krizin ortaya çıkmasına sebep olan ve süreci yönetemeyen bütün odaklar, faturasını Yunan işçi ve emekçilerine ödetmek konusunda kararlı bir tutum almışlardır. Bu kararlı tutumun karşısında Yunan işçi ve emekçilerini temsi eden sendikal platformların ortaya koyduğu durum ise borç krizinin etkilerinin giderek büyüyeceği nesnelliğidir. Kriz büyüdükçe de sürecin daha keskin hale geleceğini ve başta Troyka olmak üzere sermaye odakları tarafından kazanılmış haklara daha büyük saldırılar olacağı gerçeği onları süreci daha örgütlü sürdürmeye sevk etmiştir. SYRIZA iktidara gelirken işçi ve emekçilerin sıkıntılarını bilerek ve onlara bunu değiştirmeyi vaat ederek iktidara gelmişti. Fakat iktidara geldikten sonra başta Troyka'ya karşı tutumu sonrasında anlaşma safhasına eriştiğinde Yunanistan kendisine dayatılan borçları ödemek için daha büyük borçlar alma yoluna gitmiş bu da bir çıkmazın katmerleşmesine sebep olmuştur. Başlı başına sadece bu olmamakla birlikte iktidara SYRIZA'nın gelmesi ve

Troyka ile ilişkilerin sürdürülmesi, borçların iptal edilmemesi Yunanistan işçi ve emekçilerin sürece müdahalesini yeniden gerekli kılmıştır. İşçi ve emekçiler SYRIZA dönemi içerisinde grev yapmış, iki günlük süren grevlerde ulaşım dahil tüm sektörlerde çalışan işçiler hayatı durdurmuşlardır. Sadece bununla da sınırlı kalmamış, SYRIZA'nın onayladığı tasarılar ile alınan önlemlerin açlık ve yoksulluğu arttırdığı, işsizliğin de günden güne artarak ciddi hak kayıplarının yaşandığını belirtilmiştir. İktidara gelirken SYRIZA'nın program ve politikalarını destekleyen sendikalar, Syriza iktidara geldikten sonra arka arkaya iki genel grev kararı alarak dayatılan kemer sıkma politikalarına itiraz ettiklerini göstermişlerdir (Aldoğan, 2015).

2018 yılının Ocak ayında SYRIZA-ANEL hükümeti tarafından grev hakkının kısıtlanmasına yönelik görüşülecek yasa tasarısı öncesi Yunan işçi ve emekçileri bir kez daha genel grev ile hayatı durdurmuş, sendikaların grev kararına yoğun bir katılım sağlanmıştır. "İstikrar Yasa Tasarısı" olarak adlandırılan bu tasarı tasarruf politikaları ile Yunan halkının kazanımlarını tırpanlamaya dönük kararlar alınmaktadır. Reuters'a konuşan 50 yaşındaki Nikos; "*grev hakkının kazanılması için bizden öncekiler kanlarını dökerek mücadele ettiler, şimdi sözde solcu bir hükümet bunu ortadan kaldırmak istiyor*" diyerek SYRIZA'nın kendinden önceki hükümetlerden bir farklı olmadığını ve krizin yükünü yine işçi ve emekçilerin sırtına yüklenmesini ortaya koyarken Yunan halkının duygularına, hayal kırıklıklarına da tercüman olmuştur. SYRIZA hükümeti grev hakkının ortadan kaldırılmasının mümkün olmadığına dair açıklamalar yapmıştır. Fakat yaşadığımız bu günlerde Yunanistan'ın krizin içerisinden çıkamadığı ve yüklerinin günden güne ağırlaştığı gerçekliği sürerken, bugünkü hükümetin krizin ilk başladığı anda iktidarda olanlardan farklı bir politika izlemediğini ortaya koymaktadır. Mart ayında geri ödenmeyen krediler sebebiyle haciz edilen malların satışını kolaylaştırmak için mahkeme dışı çözüm yolları aranmış ve artık haciz edilen mallar elektronik ortamda satılabilir hale gelmiştir. Halkın Birliği Partisi (LAE) ile bazı sol gruplar açık arttırma işleminin yapıldığı bir noter ofisinin önüne giderek "hiçbir yuva bankacıların eline düşmesin" diye sloganlar atmışlardır. Slogan içeriği itibariyle Yunanistan'ın yaşadıklarını özetler niteliktedir. Yıllardır kemer sıkma politikalarıyla Yunanistan'ı ayağa kaldıracağını iddia edenlere karşı intihar oranlarının arttığı,

imkanı olanların göç ettiği, yaşam standartlarının düştüğü ve insanların günden güne temel ihtiyaçlarını gidermede ciddi zorluklar çektiği bir Yunanistan yaratmıştır. Çalışmanın esasında ortaya koyulan nesnel duruma karşılık hala değişebileceğine dair var olan umut ve muhalefet etme hali grevlerle, protestolarla sokaklarda, işyerlerinde, okullarda sürdürülmektedir.

## SONUÇ

2008 Küresel Krizi, ABD'de başlayıp Avrupa'nın neredeyse tümünü etkileyen bir kriz oldu. Bu krizin başlamasına sebep mortgage sisteminin şişirdiği balon olmaktadır. Dünyanın güçlü finans kuruluşlarının batması, bankaların işleyemez hale geldiği bu krizde sistemin bu denli hızlı bir çöküşe geçmesi kimi çevreler tarafından tahmin edilemez bir boyutta idi. ABD ekonomisinin adaletsiz gelir dağılımına sahip bir ekonomik işleyişi mevcuttur. Satın alma gücünün giderek azaldığı, insanların yaşamlarını kredi çekerek idame ettirdiği bir dönemde konut edindirme talebinin canlı tutulması adına borçlandırma yöntemi uygulanmıştır. Bu yöntem ile insanların geriye ödemedikleri kredi borçları gün geçtikçe artmış bu durum finans kuruluşların iflası, şirketlerin batması, insanların işsiz kalması ve yoksulluğun arttığı bir ABD yaratmıştır.

Avrupa'da 2008 krizi AB üye ülkeleri içerisinde ekonomisi görece daha zayıf ve ithalata dayalı ekonomik işleyişi sahip olan devletlerde görünür olmuştur. Kamu borcunun diğer AB üye ülkelerine göre daha fazla olduğu İspanya, İtalya ve Yunanistan'da bütçe açıkları kriz ile birlikte daha büyük sorun haline gelmiştir. Bütçe açıklarının kapatılması için AB ve IMF ile masaya oturan bu ülkeler finansal yardımları karşılığında kemer sıkma politikaları uygulamışlardır.

Yunanistan krizden en çok etkilenen ülke olmuştur. Ekonomisi dışa açık, sanayisi az gelişmiş bir ülke olan Yunanistan gelirini ulaşım, turizm gibi hizmetler sektöründen sağlamaktadır. 1981 yılında AB'ye üyelik ile ülke ekonomik ve siyasal yaşamında değişiklikler meydana gelmiştir. Ortak para birimi Euro'ya geçilmesinde çeşitli koşulları sağlayamasa da bu birliğe dahil olan Yunanistan'ı zorlamıştır. AB'den aldığı yapısal fonlar ile ulaşım ve altyapı hizmetlerini geliştiren Yunanistan'a uluslararası alanda rekabeti kuvvetlendirmek adına vergi muafiyetleri uygulanmıştır. 2000'li yıllar itibariyle ülkeye yapılan yabancı sermaye aktarımı ile büyüme sağlanmış, fakat ekonominin yapısal sorunlarını çözebilmek adına önlemler alınmamıştır. Kamu borçlarının kapatılması adına dış borçlanma yoluna giden Yunanistan'da bu yöntem daha büyük bir darboğaza girişe sebep olmuştur. Vergi düzensizlikleri, kamu borçları, yolsuzluk gibi sorunların çözülemediği bir ülkede krizin etkilerinin daha yoğun hissedilmesi kaçınılmaz oldu.

Ekonominin bozulması 2004 Olimpiyat Oyunları'na sağlanan bütçe ile daha net bir biçimde gözler önüne serilmiş, olimpiyatları yapacak bütçeye sahip olmayan Yunanistan'da enflasyon rakamları olimpiyat oyunları sonrasında ciddi rakamlara ulaşmıştır. Bütçe açıklarının yüksek olduğu ve enflasyon rakamlarının indirilemediği koşullarda dünya piyasalarında önemli bir yeri olmasına rağmen turizm ve ulaşım alanlarında da maliyet artışları gerçekleşmiş, bu artışlar rekabeti güçleştirmiştir. Ekonominin daralması işsizliğin artmasına sebep olmuş, gençler içerisinde bu oranlar her iki kişiden birinin işsiz kalmasına kadar ulaşmıştır. Krizden çıkış için Troyka'dan yardım talep edilmesi Yunanistan için geri dönüşü olmayan bir yola girişin de kapılarını açmıştır. Kurtarma paketleri karşısında kemer sıkma politikalarını kabul eden Yunanistan'da krizin asıl etkileri halk nezdinde daha büyük sıkıntılara sebep olmuştur. Yunanistan'a yaptığı mali yardımlar neticesinde daha fazla fedakarlık bekleyen Troyka, fedakarlığı beklediği kesim tarafından protesto ile karşılanmıştır.

Kemer sıkma politikaları ile ücretlerin düşürülmesinden emeklilik yaşının arttırılmasına, çalışma yaşamının esnekleştirilmesinden vergilerin arttırılmasına, özelleştirmelerden grev hakkının engellenmesine kadar birçok meseleye dair "fedakarlık" bekleyen Troyka karşısında bütün bunlara itiraz eden bir Yunan halkı bulmuştur. Halkın öfke birikmesi, yaşamasının en temel sebeplerinden birisini kötü bir yönetim silsilesinin, Yunanistan'ın yapısal sorunlarını çözebilecek bir durumda olmayıp, sadece günü kurtaran önlemler ile krizin bu denli derinleşmesine sebep olmasıydı. Kriz ile birlikte Yunan siyaseti sokaklarda, meydanlarda insanların günlük yaşamında daha fazla yer bulmaya başlamış, politika yapmak bir gereklilik haline dönüşmüştür. Kriz ile birlikte AB'den çıkış tartışmaları başlasa da Yunan hükümetleri bunları hiçbir zaman derinlikli bir biçimde tartıştırmamıştır.

Avrupa'da Marksizm'in gelişmesi çeşitli ekolleri yaratmıştır. Avrupa ülkelerinde her biri birbirinden farklı gelişim süreçlerine tekabül etse de işçi sınıfının ve öğrencilerin bir arada olduğu eylemlilikler yeni bir pratiği de ortaya koymuştur. 1968 yılı itibariyle bütün Avrupa'yı etkisine alan olaylar silsilesine dönüşmüş, özgün örnekler ortaya çıkarmıştır. Yunanistan'da sol gelenek Avrupa'da filizlenen sol hareketten azade olmamakla birlikte çok parçalı yapısını dünden bugüne sürdürmektedir. Anti-emperyalizmin dünyanın her yerinde olduğu gibi Avrupa'da karşılık bulduğu alan gençlik hareketi olmuştur. Yunanistan ise savaş yıllarından

itibaren bir başka ülkenin güdümünde devlet yapılanmasını reddetmiş ve bunun karşısında bağımsızlığını kazanmıştır. Diktatörlüğün yıkılması ile Yunanistan'da sol hem gelişmeye hem de genişlemeye başlamıştır. Komünist Parti'nin yasaklamadan kurtulması, diktanın yıkılması siyaset özgürlüğünün sağlanması açısından önemli olmuştur.

Ülke siyasetine uzun yıllar hakim olmuş iki parti olan PASOK ve Yeni Demokrasi Partisi söylemler itibariyle birbirinden farklı özellikler taşımışlardır. PASOK'un merkez sol, Yeni Demokrasi'nin merkez sağ olduğu bir politik arenada iktidara geldiği yıllarda uyguladıkları politikalar açısından radikal bir biçimde birbirinden ayrı politikalar sürdürdükleri söylenememektedir. Hükümetlerin bu iki parti arasında gidip geldiği süreçlerde parlamentoda temsil hakkına sahip olan diğer siyasi partilerin muhalefeti çok güçlü etkiler taşıyamamıştır.

Parlamento dışında faaliyet yürüten siyasi yapılanmalar, öğrenci örgütleri Yunanistan için daha aktif ve muhalif bir siyaseti taşımaktadırlar. 1990'lı yıllar itibariyle alternatif sol cepheleri yaratılmış, çeşitli birlik platformları oluşturulmuştur. 2008 krizi ve ortaya çıkardığı sonuçlar açısından solun bölünen yapısı toparlanma sürecine gitmiş ve kriz karşısında uygulanan kemer sıkma politikalarını reddeden kuruluşlar birlikte hareket etmenin yollarını aramışlardır. Antarsya, Avro ve AB'ye karşılık kemer sıkma politikalarını reddeden çeşitli sol kurumların ve bireysel katılımların bir sonucu olarak doğmuş ve süreç içerisinde muhalefet etmeye devam etmiştir.

Syntagma Direnişi ile parlamento alanında hükümete karşı bir itirazın sesini oluşturan halk bir süre krizden çıkış politikalarını tartışmış ve hükümet üzerinde bir baskı unsuru olmuştur. Çeşitli fraksiyonlardan katılım ile bireysel bir ifade biçiminin birleştiği alan olan Syntagma'da krizin faturasını ödemek istemeyen bir halk için yeniden umudun nüveleri oluşmuştur. Bu yeniden umut nüveleri arasından çıkan bir sol çatı birliği olan SYRIZA yarattığı etki açısından sadece Yunanistan değil Avrupa'nın diğer sol partileri için de bir umut olmuştur. İktidara gelmesiyle Troyka'yı korkutmasına rağmen, sürdürdüğü politikalarla halkın umudu olmaktan sıyrılıp, Troyka'nın korku aracındansa halka kendisini dayattığı bir temsilci olmayı seçmiştir.

Koşullar ve gelinen durum açısından küresel krizin 10 yıllık geçmişi ile birlikte hala girdiği dar boğazdan çıkamayan Yunanistan hükümeti aldığı borçları geri ödemek için Yunan halkının en temel haklarından bile vazgeçmesini istiyor, yeni tasarruf politikaları ile insanları geleceksizliğe sürüklemektedir. Bu çalışma Yunanistan'ın sadece kriz ile başlayan bir dönemini ele almak değil aynı zamanda halka rağmen alınan kararların bir ülkeyi nasıl bir umutsuzluğa sürükleyeceğini de göstermektir.

Çalışmanın bütünlüklü konusuna dair araştırmaların neticesinde çeşitli bulgular ortaya çıkmaktadır. Küresel kriz etkilediği coğrafyalarda iktidarlar açısından ekonomiyi yönetmek zor bir hale gelmektedir. Fakat salt ekonominin yönetilmesi değil, aynı zamanda ekonomik girdi ve çıktıların bir sonucu olarak halkların kendi kaderlerini belirleme noktasında daha aktif bir siyaset izlediğini söyleyebiliriz. Yunanistan tarihinden bu yana siyaset ile iç içe bir toplumsal yaşamın izlerini taşımaktadır. Fakat kriz ile birlikte insanlar temel hakları için savaşmanın yolunu yalnızca parlamentoda değil sokaklarda da savunur hale gelmiştir. Bu durum siyasete katılımın daha aktif bir işleyişe dönüşmesine sebep olmuştur.

Kriz ile birlikte Avrupa içerisinde sol politikaların karşılık bulması krizi yaşayan coğrafyalardaki insanların sosyal devlet işleyişini talep etmesi ile de doğru orantılı olmuştur. Yunanistan için SYRİZA'nın iktidara gelmesi ekonomik krizin yarattığı etkiden bağımsız tartışılamayacağı gibi, krizin yükünü çekmek istemeyen halka kemer sıkmanın sorumluluğunu yüklememesi de iktidara gelişini kolaylaştırmıştır. Fakat iktidara geldikten sonra propagandasını oluşturan talepler için adım atmayan SYRİZA aksine tersi bir politik açılımı sürdürmüştür. İktidarda var olan birliğin kendi içinde bölünme yaşaması ve Halkın Birliği Partisi'nin kurulması da böyle bir ayrılığa sebep olmuştur. İktidara geldiğinde halkın en temel taleplerinden biri olan kemer sıkma politikalarına karşı ücret kesintilerinin durdurulması, yoksulluğun ortadan kaldırılması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi talebi karşılığında ücret kesintileri gerçekleşmiş, işsizlik artmış, yoksulluk yardımları kesilmiş, emeklilik yaşı yükseltilmiş, çalışma yaşamında esneklik arttırılmış, kayıt dışı çalışma oranları yükselmiştir. Hala vergi alımında adaletli bir yapıya sahip olamayan Yunanistan'ın en temel sorunlarından olan yolsuzluk sorunu da hala çözülebilmiş değildir.

Tüm bu olanlar Yunanistan'da iktidarın değişmesinin ve iktidara gelen partinin sol saiklerle hareket ediyor iddiasını taşıması yapısal sorunları çözmemiştir. Fakat buna istinaden, Yunanistan'da insanlar haklarını talep etmekten geri durmamış, en son grev hakkının engellenmesi tasarısına karşı hayatı durduracak güce sahip olduğunu göstermiştir. İnsanların umutlarını ayakta tutabilmeleri için sol siyaset açısından çeşitli tartışmalar yürütülmekle birlikte halkın sokakları her zaman kullanacak bir imkâna sahip olması özgürlük alanının kuşatılmasına izin vermemesiyle açıklanabilir. Yunanistan halkı "tembel, çalışmayan, kazanılan paraları eğlence ve dinlenmeye harcayan insanlar topluluğu" olarak gösterilmeye çalışılmaktadır. Bunun en büyük nedeni, Yunanistan krizinin sebebini yine halka yıkma amacıdır. Böylece hükümetlerin yanlış politikaları ve kapitalizmin krizi örtpas edilmeye çalışılmaktadır.

Yunanistan'da iktidara gelen bütün siyasi partiler artan kamu borcunun farkındaydılar. Fakat bunu önlemek için çaba sarf etmediler. Çünkü kamu borcunu kapatmak için öncelikle yolsuzluğu önlemek gerekecekti. Bizzat yolsuzluk içinde yer alan ve böylece zenginleşen iktidarlar elbette bu yolu tercih etmeyip halkı suçladılar ve krizin nedenini ve yükünü halka yıkmaya çalıştılar. Yapısal sorunlar hükümetler değişse de ortadan kalkmadı. Haliyle kriz ve onun yarattığı yoksulluk halkın üzerine kaldı. En nihayetinde tüm bunlara rağmen Yunan halkı her koşulda geleceği için hala mücadele etmekten, sorgulamaktan (bir örnek vermek gerekirse Yunanistan'da krizden etkilenmeyen tek sektör kitap sektörü olmuştur) ve talep etmekten vazgeçmemiştir. Yaşanılan ekonomik kriz ise, Yunan halkını, zaten siyasal kültüründe var olan sola daha fazla itmiştir…

## KAYNAKÇA

### Kitaplar

Akçay, Ümit (2015). "Yunanistan Aynasında Avrupa'nın Krizi ve Emperyalizm.": Ed Ahmet Bekmen, Barış Alp Özden. Emperyalizm Teori ve Güncel Tartışmalar. İstanbul: Habitus Yayıncılık, 289-312.

Anderson, Perry (1982). Batı'da Sol Düşünce (Çev. B. Aksoy). İstanbul: Birikim Yayınları.

Apak, Sudi, Ayhan Aytaç (2009). Küresel Krizler Kronolojik Değerlendirme ve Analiz. İstanbul: Avcıol Basım Yayın.

Attalı, Jacques (2015). Kriz ve Sonrası. İstanbul: Ekslibris Yayıncılık.

Benlisoy, Foti (2012). Fransa ve Yunanistan'dan Arap Devrimi, "The Occupy" Hareketleri ve Kürt İsyanına 21. Yüzyılın İlk Devrimci Dalgası. İstanbul: Agora Kitaplığı.

Cıngı, Aydın (2009). Diktadan Demokrasiye Güney Avrupa'nın Yeni Demokrasileri İspanya- Portekiz- Yunanistan. İstanbul: TÜSES Vakfı.

Clogg, Richard (2015). Yunanistan'ın Kısa Tarihi (Çev. D. Şendil). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Douzinas, Costas (2013). Krizde Felsefe ve Direniş Yunanistan ve Avrupa'nın Geleceği (Çev: T.B. Işık). İstanbul: Metis Yayınları.

Judt, Tony (2009). Savaş Sonrası 1945 Sonrası Avrupa Tarihi (Çev. D. Şendil). İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

Lee, Stephen J. (2014). Avrupa Tarihinden Kesitler 1789-1980 (Çev. S. Aktur). Ankara: Dost Kitabevi.

Özlütaş, Rıza (2017). Burası Politeknik. İstanbul: Kor Kitap.

SETA (2016). Yunanistan Krizinin Anatomisi. İstanbul: Seta Kitapları.

Stiglitz, E.J.(2002). Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı. (Çev:A.Taşçıoğlu, D. Vural) İstanbul: Plan B Yayınları.

Svoronos, Nikos (1988). Çağdaş Hellen Tarihine Bakış (Çev. P. Abacı). İstanbul: Belge Yayınları.

Ülker, Kemal. (2016). Öteki Yunan Solu Syriza'nın Solundaki Parti ve Örgütler. İstanbul: H2O Yayıncılık.

**Makaleler**

Birdal, Murat ( Haziran 2009). " Bir Krizin Anatomisi: ABD Mortgage Piyasasının Kurumsal Yapısı ve Krizin Dinamikleri". Anadolu International Conference in Economics, Eskişehir.

Duman, Erhan (2011). Krizlerin Anatomisi: 1929 Ekonomik Buhranı ve 2008 Küresel Krizi'nin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Karaman.

Kahyaoğlu, Ali (2014). Küresel Krizin Nedenleri ve Avrupa Birliği Ülkeleri Üzerindeki Ekonomik Etkileri: İtalya, Yunanistan ve İspanya Örneği. Yüksek Lisans, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Koçak, Süleyman Yaman (2005). Avrupa Birliği'nde Yapısal Fonların Bölgesel Kalkınmaya Etkisi: İrlanda, İspanya ve Yunanistan Örnekleri. Yüksek Lisans, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Sarı, Serdar (2016). 2008 Ekonomik Krizinin ABD Hegemonyasına Etkisi. Yüksek Lisans, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

**Elektronik Kaynaklar**

AB Genel Sekreterliği (2011). "Avrupa Birliği'nde Küresel Finansal Krize Karşı Alınan Önlemler ve Birliğin Rekabet Gücünün Arttırılmasına Yönelik Girişimler: Euro Rekabet Paktı".http://www.abgs.gov.tr/files/EMPB/euro_plus_pact.pdf, /29.01.2018.

Acar, Eray (2017). "Neoliberalizm ve Sosyal Refah Devleti Ekseninde Üçüncü Yol Yaklaşımı". Kastamonu Ünversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt(18) Sayı 1. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/361178 /22.01.2018.

Afşar, Muharrem (2011). "Küresel Kriz ve Türk Bankacılık Sektörüne Yansımaları". Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt (6/2), 143-171. http://iibfdergi.ogu.edu.tr/makaleler/11365629_6_6-2_Makale_0.pdf /09.12.2017.

Akkan, Dilan (2016). TUIÇ Akademi. http://www.tuicakademi.org/ekonomik-kriz-oncesi-sonrasi-yunanistan-ekonomisi/ /08.01.2018.

Aktaş, Berfin (2015). "Yunanistan: Referandum ve Sonrası". Ayrıntı Dergi. http://ayrintidergi.com.tr/yunanistan-referandum-ve-sonrasi/ /06.02.2018.

Alagöz, Emine Akçadağ (2012). BİLGESAM. http://www.bilgesam.org/incele/59/-ekonomik-krizin-vurdugu-son-avrupa-ulkesi--ispanya/#.WwCzmYiFPIU /06.01.2018

Aldoğan, Seyit (2008). "Yunanistan'da Okul İşgalleri ve Bazı Dersler". Özgürlük Dünyası. https://ozgurlukdunyasi.org/arsiv/261-sayi-172/680-yunanistanda-okul-isgalleri-ve-bazi-dersler /13.02.2018.

Aldoğan, Seyit (07.12.2014). "Genç Bir Mahkumun Direnişi". Evrensel Gazetesi. https://www.evrensel.net/haber/99197/genc-bir-mahkumun-direnisi /28.01.2018.

Aldoğan, Seyit (04.12.2015). "SYRIZA Politikalarına Emekçi Tepkisi Sürüyor: Komşuda Bir Genel Grev Daha". Evrensel Gazetesi. https://www.evrensel.

net/haber/266699/syriza-politikalarina-emekci-tepkisi-suruyor-komsuda-bir-genel-grev-daha / 26.02.2018.

Atina Ticaret Müşavirliği (2017). https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-254598;jsessionid=zp4FYYDLzwBhbhF4p_PSJ6C-ndRRCObbAyCRfSROzIQ0jeP9m-it!2034835372 /16.02.2018.

Balta, Evren (2015). "Yunanistan'da Ne Oldu?". Birikim Dergisi. http://www.birikimdergisi.com/haftalik/1515/yunanistan-da-ne-oldu#.WwHQkIiFPIU / 22.02.2018.

BBC (2004). "Greece Admits Fudging Euro Entry". http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4012869.stm /27.01.2018.

BBC (2015). "Yunanistan Seçimlerini Kazanan Syriza Kimdir?". https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/01/150121_syriza_portre /04.02.2018.

BBC (2017). "Yunanistan'da Meclis Yeni Kemer Sıkma Paketini Onayladı". https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39970908 / 05.02.2018.

Benlisoy, Stefo (18.06.2012). Yunanistan Seçimlerinde İkinci Perde Bir Pirus Zaferi. Biamag. http://bianet.org/biamag/siyaset/139135-bir-pirus-zaferi /18.02.2018.

Castle, Stephen (14.03.2012). "With Details Settled, a 2nd Greek Bailout Is Formally Approved". NY Times. https://www.nytimes.com/2012/03/15/business/global/greece-gets-formal-approval-for-second-bailout.html / 12.04.2018.

Dilekli, S., Kadriye Yeşilkaya (2002). "Maastrıcht Kriterleri". Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği İle İlişkiler Genel Müdürlüğü. http://www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/2976/kriter.pdf/ 26.02.2018.

Durusoy, S., Ömür Şamiloğlu (2012). "AB'nin Zayıf Ekonomik Halkası Yunanistan'ın Ekonomik Krizi Dinecek Mi?". Alternatif Politika, Cilt (4), 84-128. http://alternatifpolitika.com/makale/ab-nin-zayif-ekonomik-halkasi-yunanistan-in-ekonomik-krizi-dinecek-mi /05.08.2017.

Ekodialog, http://www.ekodialog.com/Konular/2008-ekonomik-krizinin-kronolojik-gelisimi.html. / 24.02.2018.

Erarslan, C., M. Emin Timurtaş (2015). "Avrupa Borç Krizinin Seçilmiş Ülke Üzerindeki Etkileri". Gazi İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt(1), 17-54. http://www.dergi.ksu.edu.tr/gjeb/article/view/5000150946/5000170104 /12.01.2017.

Erarslan, C., Yüksel Bayraktar ( 2012). "Konut Balonlarının Oluşumunda FED'in Rolü ve Küresel Krizden Çıkartılacak Bazı Dersler" DergiPark, 38-59. http://dergipark.gov.tr/download/article-file/8832 /12.01.2018.

Euronews (2018). "Yunan Ekonomisi Toparlanma Sinyalleri Veriyor". http://tr.euronews.com/2018/02/08/yunan-ekonomisi-toparlanma-sinyalleri-veriyor /10.02.2018.

Fasfalis, Dimitris (2012). "Ekonomik Kriz: Yunanistan'da Sınıf Mücadelesi Kızışıyor". http://www.sendikalgucbirligi.org/wp-content/uploads/2012/02/unanistan dosyasi.pdf / 18.02.2018.

Giannakopoulos, Angelos (2010). Yunanistan ve Türkiye'deki Yolsuzluk Algıları ve Bu Algıların Yolsuzlukla Mücadele Politikaları Üzerindeki Etkisi". Turkish Journal of Business Ethics, Cilt (3), 1-11. https://kops.uni-konstanz.de/bitstream/handle/123456789/19731/Corruption%20in%20Greece%20and%20Turkey%20A.%20Giannakopoulos%20-%20Turkish.pdf?sequence=1 /24.01.2018.

Gianniotis, Andy (2012). "Yunanistan'da İşçiler Kemer Sıkma Programına Direniyor". http://www.sendikalgucbirligi.org/wp-content/uploads/2012/02/unanistan dosyasi.pdf / 18.02.2018.

Gökçe, Deniz (20.01.2018). "Yunanistan Krizi Atlatıyor Galiba!". Akşam Gazetesi. http://www.aksam.com.tr/deniz-gokce/yazarlar/yunanistan-krizi-c2atlatiyor-galiba/haber-700136 /26.01.2018.

İktisadi ve Kalkınma Vakfı, "Ekonomik ve Parasal Birlik". http://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=31&id=230 / 01.04.2018.

İktisadi ve Kalkınma Vakfı, "Modern Bir Yunan Trajedisi". https://esozluk.ikv.org.tr/?ust_id=5&id=524 / 18.02.2018.

Kouvelakis, Stathis (31.08.2015). “Yunanistan: Halkın Birliği’ne Giriş”. Sendikaorg. http://sendika62.org/2015/08/yunanistan-halkin-birligine-giris-stathis-kouvelakis-288806/ / 08.02.2018.

Köse, Y., Hakan Karabacak (2011). “Yunanistan Ekonomik Krizi: Nedenleri, Etkileri ve Alınan Tedbirlere İlişkin Bir Değerlendirme”. Maliye Dergisi, Sayı 160, 289-306. https://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/160/014.pdf / 13.04.2018.

Lanara, Zoe (2012). “Kemer Sıkma Politikası: Sendikalar Tam Bir Yunan Tragedyasıyla Karşı Karşıya”. http://www.sendikalgucbirligi.org/wp-content/uploads/2012/02/unanistan dosyasi.pdf / 18.02.2018.

Oğuz, A., Gülçin Güreşçi Pehlivan (2012). “2008 Küresel Kriz Sürecinde Avrupa Birliği, Birlik Olabildi mi?”. http://teacongress.org/papers2012/OGUZ-PEHLIVAN.pdf /22.01.2018.

Özcan, Mustafa (2008). “İrlanda ekonomisi ve Küresel Ekonomik Kriz”. Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi, Sayı (28), 1-10. http://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/EkonomikSorunlarDergisi/Sayi29/dergi-%C4%B0rlanda.pdf /16.01.2018.

Radikal (2015). “İşte Syriza’nın Vaatleri”. http://www.radikal.com.tr/dunya/iste-syrizanin-vaatleri-1280001/ /04.02.2018.

Sancaktar, Caner (2010). “Yunanistan’da Ekonomik Kriz ve Toplumsal Muhalefet”. TASAM.http://www.tasam.org/trTR/Icerik/1252/yunanistanda_ekonomik_kriz_ve_toplumsal_muhalefet /02.02.2018.

Sarıtaş H., Altan Gökçe (2012). ‘’Amerika Birleşik Devletlerinde ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Yaşanan Ekonomik Krizlerin Temel Analizi: Nedenler ve Etkiler’’. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt (13), 39-52. http://www.journalagent.com/pausbed/pdfs/PAUSBED_11_83_95.pdf /19.10.2017.

Sendikal Güç Birliği (2012). “Yunanistan’da Kriz ve Sendikalar”. http://www.sendikalgucbirligi.org/wp-content/uploads/2012/02/unanistandosyasi.pdf /16.02.2018.

Sendikaorg (2015). “Syriza İçerisindeki Sol Platform’dan Yeni Parti Çağrısı”. http://sendika62.org/2015/08/syriza-icerisindeki-sol-platformdan-yeni-parti-cagrisi-285288/ /07.02.2018.

Sönmez, Pınar Dilan (2015). “Umudun Çocuklarından Avrupa Sosyalizmine: SYRIZA’nın Büyük Zaferi”. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt (70) Sayı 1, 255-264. http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ausbf/article/view/5000109985/5000102306/ 02. 02.2018.

Stelya, Nikolaos (25.10.2017). Krizdeki Yunanistan Kitaba Sarıldı. Duvar. https://www.gazeteduvar.com.tr/kitap/2017/10/25/krizdeki-yunanistan-kitaba-sarildi/ /06.01.2018.

Şefkat, Uğur (10.04.2010). Yunanistan’ın Savunma Harcaması Hala Yüksek. NTV. http://arsiv.ntv.com.tr/news/76224.asp /15.01.2018.

Türk, A., Cemil Eraraslan (2016). “Yunanistan Borç Krizinin Nedenleri ve Sonuçları: Yapay Sinir Ağları ile Bir Analiz”. Gaziantep University Journal of Social Sciences, Cilt (15/2), 281-302). http://dergipark.gov.tr/download/article-file/223107 /10.04.2018.

Uçar, Özgür (2012). “Yunanistan’ın Euro Bölgesinden Ayrılmasının Olası Ekonomik Etkileri” . https://www.ab.gov.tr/files/EMPB/grexit_impact_on_turkey_print_version .pdf / 22.02.2018.

Wikisözlük. (2017). http://wikisosyalizm.org/Radikal_Sol_Koalisyon /16.02.2018.

Yunanistan Cumhuriyeti Ülke Raporu (2009).Konya Ticaret Odası. http://file.setav. org/Files/Pdf/etud-arastirma-servisi-yunanistan-ulkeraporu.pdf / 18.04.2018.

Yunanistan Ülke Raporu (2016). http://www.mto.org.tr/uploads/mto/contentF ile_702_2440544e31e2cd942.doc /15.02.2018.

## ÖZGEÇMİŞ

Aysel Okten 1992 yılında Kadıköy'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra 2010 yılında Kocaeli Üniversite'nde Uluslararası İlişkiler bölümüne başladı. 2014 yılında lisans mezunu olduktan sonra 6 ay Oxford BSC'de eğitim aldı. 2015 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyasi Tarih Programında yüksek lisansa başladı. 2017 yılında Hasret Çomak, Caner Sancaktar ve Huriye Yıldırım Çınar editörlüğünde Afrika Politikası kitabında "Afrika'da Kadın olmak: Kadın Sünneti" makalesi yayımlandı. 2018'de "Yunanistan'da 2008 Krizinin Siyasal Sonuçları" başlıklı yüksek lisans tezini sundu.